

שאינה ראויה ליליד ספ' זאת תורת הקנאות אין לי אלא לשעה לדורות מנין ת"ל זאת תורת דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומ' בחותם הדברים אשר תשטה להביא אשת חרש ואשת משועמם שב"ד נקנין להן אף לפסלן מכתובתה' או אף להשקותן ת"ל והביא האיש את אשתו האיש משקה ואין ב"ד משקין תחת א[י]שה להוציא הארוסה משמע מוציא את היבמה ת"ל איש איש כי תשטה אשתו להביא יבמה דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומ' להוציא את היבמה משמע מוציא יבמה ומביא ארוסה ת"ל תחת אישה להוציא אר...> ספ' או איש אשר תעלה עליו רוח קנאה וקנא את אשתו למה נאמר לפי שהוא אומ' ועבר עליו רוח קנאה וגומ' (או) [משמע] כשם שעד שלא קנא לה רשות כך משקנא לה רשות ת"ל או איש אשר תעבר וגו' חובה ולא רשות והעמיד את האשה ונקה האיש אם עשה לה נקה ואם לאו לא נקה ונקה האיש מעון שלא יאמר אוי לי שהרגתי בת ישראל אוי לי שנוולתי בת ישראל אוי לי שהייתי משמש עם הטמאה לכך נאמ' ונקה שמעון בן עזאי אומ' בטהורה הכתו' מדבר הואיל והביאה עצמה לידי דברים הללו אף היא לא תצא ידי פורענות לכך נאמר ונקה האיש [מעון] והאשה היא תשא את עונה ר' עקיבא אומ' בא הכתו' ללמדך שסוף זה למות וצבתה בטנה ונפלה ירכה למה נאמ' ונקה האיש מעון כשהוא מנוקה מעון האשה היא תשא את עונה ההוא לא כענין שנא' לא אפקד על בנתיכם [כי תזנינה] אמ' להם הואיל ואתם רודפין אחר זונות אף המים לא יבדקו <...> נשיכם לכך נאמ' ונקה האיש מעון והאשה תשא עונה ספ' וידבר יי' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר ליי' למה נאמ' פרשה זו לפי שהוא אומ' איש כי ידור נדר ליי' או השבע שבועה שאם נדר יום אחד אסור יום אחד שנים אסור שנים מאותו המין שנדר אסור מאותו המין אסור שומע אני אף בנזירות כן ת"ל דבר שאם נדר יום אחד או שעה אחת אסור שלשים יום ואסור לשתות יין ולטמ'

למתים ואסור בתגלחת לכך נאמ' פרשה זו איש או אשה לעשות נשים כאנשים שהיה בדין מה אם במקום שעשה קטנים כגדולים לא עשה נשים כאנשים כאן שלא עשה קטנים כגדולים אינו דין שלא נעשה נשים כאנשים ת"ל איש או אשה לעשות נשים כאנשים איש או אשה להוציא את הקטנים שהיה בדין ומה במקום שלא עשה נשים כאנשים עשה קטנים כגדולים כאן שעשה נשים כאנשים אינו דין שנעשה קטנים כגדולים שנא' איש או אשה להוציא את הקטנים אם כן למה נאמר כי יפליא להביא את מי שיודע להפלות מכאן אמרו בן שלש עשרה שנה ויום אחד נדריו קיימין כי יפליא לרצונו ולא אנוס או אפילו אנוס הרי אתה דן נאמ' כאן הפלאה ונאמ' להלן הפלאה מה הפלאה האמורה להלן בנדר ונדבה אף הפלאה האמורה כאן בנדר ונדבה מכאן אמרו בן שלש עשרה שנה ויום אחד נדריו קיימין כי יפליא לנדור נדר או אפי' נדר בקרבן יהא נזיר ת"ל נזיר עד שינדור בנדרו של נזיר ת"ל להזיר או עד שיזיר את אחרים ת"ל נזיר את עצמו הוא מזיר ואינו מזיר אחרים אם כן מה ת"ל נדר נזיר להזיר לעשות כנוי נזירות כנזירות אף בנדרים כיוצא בהן [ו]מה בנדרים עובר על כל תאחר ועל כל יחל אף בנזירות כיוצא בהן מה בנדרים האב מפר נדרי בתו והאיש מפר נדרי אשתו אף בנזירות כיוצא בהן ר' יהושע בן קרחה אומ' להזיר אף את אחרים להזיר ליי' המצוה להנזר לשם או אם נזר לשם נזיר ואם לאו אין נזיר ת"ל נזיר מכל מקום הא מה ת"ל להזיר ליי' [המצוה] להנזר לשם אמ"ר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזירות אלא אחד כשבא אחד מן הדרום יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו מסודרין כתלתלים נמתי לו מה ראית להשחית פאת שערך זה נאה גם לי רועה הייתי בעירי והלכתי למלאת מים מן העין

נסתכלתי בבואה שלי פחז יצרי עלי בקש להעבירני מן העולם נמתי לו רשע הרי אתה מתגאה בשאינו שלך [לא] של רמה ושל עפר ושל תולעת הרני מגלחך לשמים מאכתי את ראשו ונשקתיו על ואמרתי לו כמותך ירבו עושין רצונו של מקום בישראל ועליך נתקיים איש או אשה ספ' מיין ושכר יזיר לעשות

2

יין מצוה כיון רשות והלא דין הוא מה אונן שמותר ביין הרשות אסור ביין מצוה נזיר שהוא אסור ביין הרשות אינו דין שיהא אסור ביין מצוה לא אם אמרת באונן שאסור באכילת מצוה תאמר בנזיר שמותר באכילת מצוה עובד יוכיח שמותר באכילת מצוה ואסור ביין מצוה אף אתה אל תתמה על הנזיר שאעפ"י שמותר באכילת מצוה אסור ביין מצוה לא אם אמרת בעובד שענש בו מיתה תאמר בנזיר שלא ענש בו מיתה הואיל ולא ענש בו מיתה לא יהא אסור ביין מצוה ת"ל מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיון הרשות ועוד ק"ו ומה אם עובד שלא עשה בו פסולת האוכל כאוכל אכילה כשתיה ואכילת ענבים כשתיית יין עשה בו יין מצוה כיון רשות נזיר שעשה בו פסולת האוכל כאוכל ואכילה כשתיה ואכילת ענבים כשתיית יין אינו דין שנעשה בו יין מצוה כיון רשות לא אם אמרת בעובד שענש בו מיתה לפיכך עשה בו יין מצוה כיון רשות תאמר בנזיר שלא ענש בו מיתה לפיכך לא נעשה בו יין מצוה כיון רשות ת"ל מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיון רשות רבי יוסי הגלילי אומ' מיין ושכר יזיר למה נאמ' לפי שהוא אומ' ואכלת לפני יי' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם אף הנזיר במשמע הא מה אני מקיים מיין ושכר יזיר בשאר הייבין חוץ מיין מצוה או אף ביין מצוה הא מה אני מקיים ואכלת לפני יי' אלהיך בשאר כל אדם חוץ מנזיר או אף בנזיר ת"ל מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיון הרשות אבא חנין אומ' משום ר' אליעזר למה נאמ' מיין ושכר יזיר שהיה בדין הואיל ואסור בטומאה אסור ביין אם למדתי לטומאה שלא עשה בה מת מצוה כמת רשות אף היין לא נעשה בו יין מצוה כיון רשות ת"ל מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיון רשות מיין ושכר והלא יין הוא שכר ושכר הוא יין אלא שדברה תורה שתי לשונות כיוצא בו אתה אומ' שחיטה היא זביחה וזביחה היא שחיטה קמיצה היא הרמה והרמה היא קמיצה עמוקה היא שפלה ושפלה היא עמוקה מופת הוא אות ואת הוא מופת אלא שדבר הכתוב שני לשונות ר' אלעזר הקפר אומ' יין זה מזוג שכר זה

חי אתה אומ' יין זה מזוג שכר זה חי או יין חי שכר זה מזוג ת"ל ונסכו רביעית ההין חי אתה מנסך ואי אתה מנסך מזוג הא אין עליך לומ' כלשון האחרון אלא כלשון הראשון זה [2] יין [1] מזוג שכר זה חי יזיר אין נזירה בכל מקום אלא פרישה וכן הוא אומר וינזרו ואומ' ענבי נזיריך ואומ' המה באו בעל פה וינזרו ואומ' הנזר כאשר [עשיתי] וגו' הא אין נזירה בכל מקום אלא פרישה יזיר שומעני מסחורתו ומרפואתו ת"ל מיין ושכר יזיר מותר בסחורה וברפואה חומץ יין וחומץ שכר מגיד שעש' בו חומץ כיון שהיה בדין הואיל ועובד אסור ביין ונזיר אסור ביין אם למדתי לעובד שלא עשה בו חומץ כיון אף כאן לא נעשה בו חומץ כיון ועוד ק"ו ומה אם עובד שענש בו מיתה לא עשה חומץ כיון נזיר שלא ענש בו מיתה אינו דין שלא נעשה חומץ כיון ת"ל חומץ יין מגיד שעשה בו חומץ כיון וכשם שעשה בו יין מצוה כיון רשות כך נעשה בו חומץ מצוה כחומץ רשות וכל משרת וכי מה הניח הכתו' שלא אמ' והרי כבר נאמ' מיין ושכר מה ת"ל וכל משרת ענבים מגיד שאם שרה ענביו במים שהן אסורים] בנותן טעם ומכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה ומה היוצא מן הגפן שאין אסורו אסור עולם ואין אסורו אסור הנאה ויש לו התר לאחר אסורו עשה בו טעם כעיקר שאר איסורין שבתורה שאיסורן איסור עולם ואיסורן אסור הנאה ואין [להם] התר לאחר איסורן אינו דין שנעשה בו טעם כעיקר ענבים למה נאמ' יש לי בדין עד שלא יאמר אם חייב על היוצא מן הפרי לא נתחייב על הפרי עצמו אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין ת"ל ענבים ללמדך שאין עונשין מן הדין לחים להביא

הבוסר אתה אומ' להביא בוסר או לחין להוציא יבשין כשהוא אומ' יבשין הרי כל יבשין אמור הא מה ת"ל לחים להביא [ה]בוסר שהיה בדין הואיל וחייב בין וחייב בענבים מה יין פרי גמור אף ענבים פרי גמור ת"ל לחים להביא הבוסר איסי בן עקביא אומ' אלו נאמ' יבשים הרי כל יבשים במשמע כשהוא אומ' לחים ויבשים במה ענין מדבר ביוצא מן הגפן ספ' כל ימי נזרו בא הכתו' ללמדך שאם [אכל] כזית מכולם שלוקה את הארבעים או אינו חייב עד

3

שיאכל כזית מכל אחד ואחד [ואפ'] מיין עצמו ת"ל לא יאכל בא הכתו' ללמדך שאם אכל כזית מכולם שלוקה את הארבעים מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה ומה אם היוצא מן הגפן שאין איסורו עולם ואין איסורו איסור הנאה ויש לו התר לאחר איסורו הרי הן מצטרפין זה עם זה בכזית שאר איסורין שבתורה שאיסורן איסור עולם ואיסורן איסור הנאה ואין להן התר לאחר איסורן [לא] דין הוא שמצטרפין זה עם זה בכזית מכל אשר יעשה שומעני אף העלין והלולבין במשמע ת"ל מחרצנים מה פרט מפורש פרי ופסולת פרי אף כל פרי ופסולת פרי להוציא עלין ולולבין שאין פרי ופסולת פרי ר' אליעזר אומ' כל ימי נזרו אף עלין ולולבין במשמע מחרצנים ועד זג מיעוט שני חרצנים וזג אחד דברי ר' אלעזר בן עזריה אלו הן החרצנים ואלו הן הזגין החרצנים אלו החיצונים והזגים אלו הפנימים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומ' שלא תטעה בזוג של בהמה החיצון זוג הפנימי ענבל מחרצנים ועד זג מגיד שלא פטר בו אכילת צער שהיה בדין ומה כפורים חמור פטר בו אכילת צער נזיר קל אינו דין שיפטור בו אכילת צער ת"ל מחרצנים ועד זג לא יאכל מגיד שלא פטר בו אכילת צער מחרצנים ועד זג למה נאמ' לפי שהוא אומ' מכל אשר יעשה מגפן היין כלל חומץ יין וחומץ שכר פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט (פיה) [מה] פרט פרי ופסולת פרי אף אין לי אלא פרי ופסולת פרי להביא חרצנים וזגין שהן פרי ופסולת פרי אי מה פרט מפורש פרי גמור אף אין לי אלא פרי גמור אמרת וכי אי זהו פרי גמור שלא אמרו הא אין עליך לדון כלשון האחרון אלא כלשון הראשון מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי [אף] אין לי אלא פרי ופסולת פרי להביא חרצנים וזגין שהן פרי ופסולת פרי אם זכיתי מן הדין מה ת"ל מחרצנים אלא ללמדך כלל שמוסף על הפרט אי אתה יכול לדון כעין הפרט ולהוציא מן הכלל עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנזיר כל ימי נזרו לעשות ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן או

לא יהא חייב [אלא] עד שישלים נזירותו ת"ל ואחר ישתה הנזיר יין אחר כל המעשים דברי ר' אליעזר ספ' : כל ימי נדר נזרו הרי הכתו' משיאו מכלל ובא לו ללמד על התגלחת כל ימי נדר נזרו נדרו תלוי בנזירותו ולא נזירותו תלויה בנדרו תער לא יעבור על ראשו לעשות המגלח כמתגלח תער אין לי אלא תער סיפסוף וסיפר מנין שלוקה מ' ת"ל קדוש יהיה מכל מקום דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומ' בתער הכתו' מדבר שאם תלש סיפסוף וסיפר אינו לוקה את הארבעים עד מלאת הימים אשר יזיר ליי' מנין אתה אומ' שאם אמ' הריני נזיר סתם מגלח יום שלשים ואחד ואם גילח יום שלשים יצא ת"ל עד מלאת הימים ועדין לא מלאו ימי נזירותו או אפילו אמ' הריני נזיר מאה יום ומגלח ביום שלשים ואחד יצא ת"ל עד מלאת ועדין לא מלאו ימי נזירותו אין לי אלא מי שיש פסק לנזירותו נזיר עולם מנין ת"ל כל ימי נזרו להביא נזיר עולם קדוש יהיה זו קדושת שער אתה אומ' זו קדושת שער או אינו אלא קדושת הגוף כשהוא אומ' [למטה] קדוש (יהיה) [הוא] הרי קדושת הגוף אמור הא מה אני מקיים קדוש יהיה זו קדושת שער קדוש יהיה למה נאמ' לפי שהוא אומר וגלח הנזיר פתח אהל מועד אין לי אלא מגלח כמצוותו וששערו אסור (ואומר) גלחהו ליסטים מנין ת"ל קדוש יהיה מכל מקום קדוש יהיה למה נאמ' לפי שהוא אומ' גדל פרע שער אין לי אלא שיש לו שער שינהוג בו קדושת שער

מי שאין לו שער מנין ת"ל קדוש [יהיה] מכל מקום דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומ' אינו צריך שהרי כבר נאמר כי נזר אלהיו על ראשו ב[י]ן שיש לו שער ובין שאין לו שער הא מה ת"ל קדוש [יהיה] לענין שאמרנו סתם נזירות שלשים יום שנא' יהיה בגימטריא ל' גדל פרע שער ראשו למה נאמ' לפי שהו' אומ' והיה ביום השביעי יגלח אף הנזיר במשמע [ו]מה אני מקיים גדל פרע שער ראשו בשאר כל הנזירים חוץ מן המנוגע או אפילו מנוגע ומה אני מקיים וגלח את כל שערו בשאר מנוגעים חוץ מנזיר או אף הנזיר [המנוגע] ת"ל וגלח [יגלח] אעפ"י [שהוא] נזיר גדל פרע שער ראשו למה נאמ' לפי שהוא אומ'

4

והצרוע אשר בו הנגע [וגו' וראשו יהיה] [מד] פרוע יגדל פרע אתה אומ' יגדל פרע או אינו אלא פרוע כמשמעו הרי אתה דן נאמ' כאן [יהיה] פרוע ונא' להלן [גדל] פרוע מה פרוע האמור להלן גידול שער אף פרוע האמור כאן גידול שער כל ימי נזרו לעשות ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן או לא יהא חייב [אלא] עד שישלים נזירותו הרי אתה דן הואיל ואסור בין אסור בתגלחת אם למדתי לין שעשה ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן ועוד ק"ו ומה היין שאינו מותר עשה בו ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן תגלחת שמותרת אינו דין שנעשה בה ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו [ו] עד הבאת קרבן לא אם אמרת בין שלא הותר מכללו לפיכך עשה בו ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן תאמר בתגלחת שהותרה מכללה לפיכך לא נעשה בו ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן טומאה תוכיח שהותרה מכללה ועשה בה ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן והיא תוכיח לתגלחת שאעפ"י שהותרה מכללה נעשה בה ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן לא אם אמרת בטומאה שסותרת את הכל לפיכך עשה בה ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן תאמר בתגלחת שאינה סותרת הכל לפיכך לא נעשה בה ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן לא זכיתי מן הדין ת"ל ואחר ישתה הנזיר יין וכי הנזיר שותה יין אלא מופנה להקיש לדון לגזירה שוה נאמ' כאן נזיר ונאמ' להלן נזיר מה נזיר האמור להלן עשה בו ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן אף נזיר האמור כאן עשה ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן גדל פרע שער למה נאמ' לפי שהוא אומ' עד מלאת הימים שאם אמ' הריני נזיר סתם קורא אני עליו

עד מלאת [ו]שומעני מיעוט ימים שנים ת"ל גדל פרע כמה גדול פרע אין פחות משלשים יום אבל מחדש ולמעלה או חדש ויום אחד או חדש ושני ימים כל ימי הזירו הרי הכתו' משיאו מכלל תגלחת ובא לו ללמד על הטומאה שומעני נפש בהמה במשמע ת"ל לאביו ולאמו במה ענין מדבר בנפשות אדם ר' ישמעאל אומ' אינו צריך שהרי כבר נאמר לא יבא בנפשות המטמאות הכתו' מדבר אלו הן אלו נפשות אדם ומה ת"ל לאביו ולאמו לא יטמא לאביו ולאמו לא יטמא אבל מטמא למת מצוה ועוד שלא יאמר יש לי בדין הואיל וכהן גדול לא יטמא לקרוביו ונזיר בל יטמא למתים אם למדתי לכהן גדול שמטמא למת מצוה אף נזיר מטמא למת מצוה ועוד ק"ו ומה כהן שקדושתו קדושת עולם הרי הוא מטמא למת מצוה נזיר שקדושתו קדושת שעה אינו דין שיטמא למת מצוה לא אם אמרת בכהן גדול שאינו מביא קרבן על טומאתו לפיכך מטמא למת מצוה תאמר בנזיר שמביא קרבן על טומאתו לפיכך לא יטמ' למת מצוה ת"ל לאביו ולאמו לא יטמא אבל מטמא הוא למת מצוה (או

לאביו ולאמו לא יטמא לאביו ולאמו לא יטמא אבל מטמא הוא למת מצוה) או לאביו ולאמו לא יטמא א[ב]ל יטמא לשאר מתים אמרת ק"ו ומה כהן הדיוט שמתמא לקרוביו אינו מטמא לשאר מתים נזיר שאין מטמא לקרוביו אינו דין שלא יטמא לשאר מתים הא מה ת"ל לאביו ולאמו לאביו ולאמו לא יטמא אבל מטמא למת מצוה עד שלא יאמר יש לי בדין נאמר כלל בכהן גדול ונא' כלל בנזיר מה כלל האמור בכהן גדול בל יטמא לקרוביו אף כלל האמור בנזיר בל יטמא לקרוביו אתה דן מכהן גדול ואני אדון מכהן הדיוט נאמר כלל בכהן הדיוט ונא' כלל בנזיר [מה כלל האמו' בכהן הד..] הרי הוא מטמא לקרוביו אף כלל האמור בנזיר הרי הוא מטמא לקרוביו ת"ל לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם ר' עקיבא אומ' אינו צריך שהרי כבר נאמ' לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם

5

במותם אם היה כהן גדול לאביו ולאמו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה ואם היה נזיר לאביו ולאמו לא יטמא אבל מטמא למת מצוה אם הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו וכו' לאחיו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה אם היה כהן הדיוט לאחותו אינו מטמא אבל מטמא למת מצוה לבנו ולבתו לא נאמ' [לפי] שאין הקטנים ניזורין לא יטמא להם במותם במותם הוא אינו מטמא אבל מטמא לנגען ולזיבתן אין לי אלא בנזיר בכהן גדול מנין ת"ל לאמו בכהן גדול שלא הייתי צריך שהרי ק"ו הוא ומה אם במקום שכהן הדיוט מטמא לאחיו מאביו אין כהן גדול מטמא מקום שאין כהן הדיוט מטמא לאחיו מאמו [לא] דין הוא שלא יהא כהן גדול מטמא לאמו אם זכיתי מן הדין מה ת"ל לאמו בכהן גדול מופנה להקיש לדון לגזירה שוה נאמ' כאן אמו ונא' להלן [בכהן גדול] אמו מה אמו האמור להלן מטמא בנגען ובזיבתן אף אמו האמור כאן מטמא בנגען ובזיבתן לא יטמא להם במותם במותם אינו מטמא אבל מטמא הוא בהספד ובשורה כי נזר אלהיו על ראשו בין שיש לו שער ובין שאין לו שער דבר[י] ר' נתן כל ימי נזרו קדש למה נאמ' לפי שהוא אומ' עד מלאת הימים אין לי אלא מי שיש לו פסק לנזירותו נזיר עולם מנין ת"ל כל ימי נזרו להביא נזיר עולם קדוש הוא קדושת הגוף את' אומ' קדושת הגוף או אינו אלא קדושת שער כשהוא אומ' [למעלה] קדוש יהיה הרי קדושת שער אמור הא מה אני מקיים קדוש הוא הרי קדושת הגוף ספ' וכי ימות מת עליו להוציא ספק (כוודאי כאן שעשה אונס כרצון) שהיה בדין ומה אם במקום שלא עשה אונס כרצון עשה ספק כודאי כאן שעשה אונס כרצון אינו דין שנעשה ספק כודאי ת"ל וכי ימות מת עליו להוציא את הספק בפתע פתאום להביא את האונס שהיה בדין ומה אם במקום שעשה ספק כודאי לא עשה אונס כרצון כאן שלא עשה ספק כודאי אינו דין שנעשה אונס כרצון ת"ל בפתע

להביא את האונס פתאום להביא את השוגג והדין נותן ומה אם במקום שלא חייב את המזיד חייב את השוגג כאן שחייב את המזיד את השוגג ומנין שחייב את המזיד אמרת ק"ו ומה שבועת העדות שלא חייב השוגג את המזיד כאן שחייב את השוגג אינו דין שנחייב את המזיד לא אם אמרת בשבועת העדות שאינו לוקה תאמר כאן שלוקה הואיל ולוקה לא יביא קרבן ת"ל וכפר עליו מאשר חטא דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומ' בפתע זה שוגג פתאום זה אונס וטמא ראש נזרו במי שהיה טהור ונטמא והרי הוא חייב בהעברת שער ובהבאת קרבן ולפטור את שניזור בקבר שהיה בדין ומה מי שהיה טהור ונטמא הרי הוא חייב בהבאת קרבן ובהעברת שער ולפטור את שניזור בקבר מי שהיה טמא מתחלתו אינו דין שיהא חייב בהעברת שער ובהבאת קרבן ולפטור את שניזור בקבר ת"ל וטמא ראש נזרו במי שהיה טהור ונטמא הכתו' מדבר הרי הוא חייב בהעברת שער ובהבאת קרבן ולפטור את שניזור בקבר וגלח את שער ראש נזרו ראשו

מגלח ואין מגלח את כל שערו שהיה בדין [שגלח את כל שערו] הואיל ומצורע מגלח ומביא קרבן ונזיר מגלח ומביא קרבן אם למדתי למצורע שמגלח כל שערו אף נזיר יגלח את כל שערו לא אם אמרתי במצורע שמגלח תגלחת שנייה לפיכך יגלח כל שערו תאמר בנזיר שאין מגלח תגלחת שניה לפיכך לא יגלח כל שערו הרי לויים יוכיחו שאין מגלחין תגלחת שניה ומגלחין כל שערן והם יוכיחו לנזיר שאעפ"י שאין מגלחין תגלחת שניה יגלח כל שערו ת"ל וגלח ראשו ראשו מגלח ואין מגלח כל שערו ביום טהרתו ביום הזייתו אתה אומ' בשביעי ביום הזייתו או ואעפ"י שלא הזה ת"ל ביום טהרתו ביום הזייתו בשביעי אין לי אלא טומאת ז' ח' ט' י' מנין ת"ל יגלחנו אין לי אלא ביום בלילה מנין (ל)ת"ל יגלחנו אין לי אלא תגלחת טומאה תגלחת טהרה מנין ת"ל יגלחנו מכאן אמרו תגלחת טומאה כיצד מגלח ואחר כך (ה)[מ]ביא ואם הביא ואחר כך גילח לא יצא ספ' וביום השמיני להוציא את השביעי אתה אומ' להוציא את השביעי או אינו אלא להוציא את התשיעי אמרת ק"ו אם הסמוך לאסור מותר הסמוך למותר לא יהא מותר הרי זמן אכילת

6

פסח יוכיח שהסמוך לאסור מותר והסמוך למותר אסור אף אתה אל תתמה על זה שאעפ"י שהסמוך לאסור מותר הסמוך למותר יהא מותר לא זכיתי אדונינו מן (הקריבים) [הדין] קבע זמן לקריבים וקבע זמן למקריבין מה זמן שנא' לקריבין הכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה אף זמן שנא' במקריבין ר' הכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה (אף זמן שנא' במקריבין הכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה) ועוד ק"ו ומה זמן שנא' בקריבין שריבה הכתו' את הפסולין אינו דין שנכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה לא אם אמרת בזמן שנא' בקריבין שנוהג בכל הקריבין לפיכך לא נכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה תאמר בזמן שנא' במקריבין שאינו נוהג בכל המקריבין לפיכך לא נכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה לא זכיתי מן הדין ת"ל שמיני (מיד) נאמ' כאן שמיני ונאמר להלן שמיני מה שמיני האמור להלן הכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה אף שמיני האמור כאן הכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה שתי תורים או שני [בני יונה] מכאן אמרו אין מביאין תורין כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורין אל פתח אהל מועד מלמד שהוא חייב בטיפול הבאתם עד שיביאם אל פתח אהל מועד ספ' ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה שיפרישם הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה אין לי אלא הפרשה בכהן הפרשה בבעלים מנין אמרת ק"ו אם מי שאינו רשאי בהקדשתו רשאי בהפרשתו מי שרשאי בהקדשתו אינו דין שרשאי בהפרשתו וכן הוא אומ' ביולדת ולקחה שתי תורים נמצינו למדין הפרשה בכהן והפרשה בבעלים נמצינו למדין קן [מ]סתומה קן מפורשה וכפר עליו מאשר חטא על הנפש ר' אלעזר הקפר אומ' וכי על אי זו נפש חטא בה שצריך כפרה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים ק"ו ומה המצער נפשו מיין צריך כפרה ק"ו למצער נפשו על כל דבר ר' ישמעאל אומ' בנזיר טמא הכתו' מדבר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש שנטמא למתים וקדש את ראשו ביום ההוא והזיר ליי' את ימי נזרו נמצינו למדין שמתחיל למנות מיום שגילח ספ' והזיר כל

אשמות שבתורה מעכבין את הכפרה חוץ מזה משום ר' ישמעאל אמרו אף זה מעכב שנא' והזיר ליי' אימתי והביא כבש בן שנתו לאשם והימים הראשונים יפלו מי שיש לו אחרונים סותר מנין אם אמ' הריני נזיר ק' יום ונטמא יום מאה חסר אחת מותר הכל ת"ל והימים הראשונים מי שיש לו אחרונים סותר או אפי' נטמא ביום ק' סותר את הכל ת"ל והימים הראשונים יפלו מי שיש לו אחרונים סותר את הכל או אפי' נטמא בתחלת מאה סותר הכל ת"ל והימים הראשונים מי שיש לו ראשונים סותר כי טמא נזרו הטומאה סותרת את הכל ואין תגלחת סותרת הכל שהיה בדין הואיל ואסור בטומאה ואסור בתגלחת אם למדתי לטומאה שסותרת הכל אף התגלחת תסתור את הכל ועוד ק"ו ומה אם טומאה שלא עשה בה את

המטמא כמטמא הרי הוא סותרת הכל תגלחת שעשה בה מגלח כמתגלח אינו דין שתסתור הכל ת"ל כי טמא נזרו טומאה סותרת הכל ואין תגלחת סותרת הכל אין לי אלא ימי טומאה שאין עולין לו מן המנין ימי חלוטו מנין ודין הוא הואיל וימי טומאתו טעון תגלחת ומביא קרבן ומביא קרבן וימי חלוטו טעון תגלחת ומביא קרבן אם למדתי לימי טומאתו שאין עולין לו מן המנין אף ימי חלוטו לא יעלו מן המנין לא אם אמרו בימי טומאתו שמבטל בהן הקודמין לפיכך אין עולין לו מן המנין תאמר בימי חלוטו שאין מבטל בהן קודמין לפיכך יעלו מן המנין אמרת ק"ו הוא אם מי שנזור בקבר ושערו ראוי לתגלחת נזירות אין עולה לו מן המנין ימי חלוטו שאין ראוי לתגלחת נזירות דין [לא] הוא שלא יעלו לו מן המנין וה"ה לימי ספ(י)רו או כשם שאין ימי חלוטו עולין לו מן המנין כך ימי הסגירו לא יעלו לו מן המנין והדין נותן הואיל וימי חלוטו מטמאין משכב ומושב וימי הסגירו מטמאין משכב ומושב אם למדתי לימי חלוטו שאין עולין לו מן המנין כך ימי הסגירו לא יעלו לו מן המנין לא אם אמרת בימי חלוטו שטעון תגלחת ומביא קרבן לפיכך אין עולין לו מן המנין תאמר בימי הסגירו שאין טעון תגלחת ומביא קרבן לפיכך עולין לו מן המנין מכאן אמרו ימי

7

חלוטו של מצורע וימי ספורו כיוצא בו אבל ימי הזב והזבה וימי הסגירו של מצורע הרי אלו עולים לו מן המנין והזיר ליימי לעשות ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן שלא יהא חייב עד שישלים את נזירותו הרי אתה דן הואיל ואסור ביין ואסור בטומאה אם למדתי לייין שעשה ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן אף טומאה (ש)עשה בו ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן ועוד ק"ו ומה היין שאינו סותר ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן עשה ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן טומאה שסותרת [לא] דין [הוא] שנעשה בה ימים של אחר נזירותו כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן לא אם אמרת ביין שלא הותר מכללו לפיכך עשה בו ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן תאמר בטומאה שהותרה [הנזירות] מכללה [לפיכך] לא [נ]עשה בה ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן הרי תגלחת תוכיח שהותרה מכללה ועשה בה ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות והיא תוכיח לטומאה שאעפ"י שהותרה מכללה נעשה ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות ועוד ק"ו ומה תגלחת שאינה סותרת הכל עשה בה ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן טומאה שסותרת הכל דין הוא שנעשה בימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות [עד הבאת קרבן] לא אם אמרת בתגלחת שעשה בו המגלח כמתגלח לפיכך עשה בה ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן תאמר בטומאה שלא עשה בה המטמא כמטמא לפיכך לא עשה בו ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן הרי יין יוכיח שלא עשה בו את המשקה כשותה ועשה בו ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן ועוד ק"ו ומה יין שאינו סותר עשה בו ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן

טומאה שסותרת [לא] דין הוא שנעשה בה ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן לא אם אמרת ביין שלא הותר מכללו לפיכך לא עשה בו ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן תאמר בטומא שהותרה מכללה לפיכך נעשה בה ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן הואיל וחזר הדין חלילה ת"ל ואחר ישתה הנזיר יין וכי נזיר שותה יין אלא מופנה להקיש לדון ג"ש נאמ' כאן נזיר ונא' להלן נזיר מה נזיר האמור להלן עשה בו ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן אף נזיר האמור כאן עשה בו ימים של אחר נזירות עד הבאת

קרבן ספ' זאת תורת הנזיר אחד נזיר ימים ואחד נזיר עולם זאת לקרבן טהרה או אף לקרבן טומאה ת"ל ביום מלאת ימי נזרו לא אמרתי אלא במי שיש פסק לנזירותו יביא אותו וכי אחרים מביאין אותו והרי הוא מבי' עצמו זו אחת מג' אתים שהיה ר' ישמעאל דורש בתורה כיוצא בדבר אתה אומ' ויקבור אותו בגיא וכי אחרים קברו אותו והרי הוא קבר את עצמו אף כאן אתה אומ' יביא אותו הוא יביא את עצמו ואין אחרים מביאין עמו ספ' והקריב את קרבנו כבש להוציא את בעל מום וכבשה להוציא את בעלת מום ואיל אחד תמים לימד בנזיר שיטען בשלש בהמות ספ' וסל מצות כלל סלת חלות פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שהיה בדין הואיל ותודה טעונה להם ואיל נזיר טעון להם אם למדתי לתודה ארבעת מינין אף נזיר יטעון ארבעת מינין ת"ל וסל מצות כלל סלת חלות פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ומנחתם ונסכיהם לעולה ולשלמי' או אף לחטאת ולאשם והדין נותן הואיל ומצורע מגלח ומביא קרבן אם למדתי למצורע שחטאתו ואשמו טעונין נסכים אף הנזיר יהא חטאתו ואשמו טעונין נסכים ת"ל ואת האיל יעשה זבח שלמים איל היה בכלל ויצא (מוצא) מן הכלל ולמד על הכלל מה איל מיוחד שבא בנדר ונדבה טעון נסכים כך כל הבא בנדר ונדבה טעון נסכים יצאו חטאות ואשמות שאין

8

באין בנדר ונדבה שלא יטענו נסכים מפני שהיה בכלל ויצא לידון בלחם החזירו הכתוב לכללו ספ' וגלח הנזיר בשלמים הכתו' מדבר שנא' ושחטו פתח אתה אומ' בשלמים או אינו אלא אהל מועד כמשמעו אם אמרת כן הרי זו דרך בזיון הא מה ת"ל וגלח הנזיר בשלמים הכתו' מדבר אתה אומ' בשלמים או פתח אהל מועד כמשמעו אמרת אם כך אמרה תורה לא תעלה במעלות ק"ו שלא יגלח הא מה ת"ל וגלח הנזיר בשלמים הכתו' מדבר ר' יצחק אומ' בשלמים הכתו' מדבר או אינו אלא פתח אהל מועד כמשמעו ת"ל ולקח את שער מקום שהיה מבשל שם היה מגלח אבא חנן אומ' משום ר' אליעזר וגלח הנזיר פתח הא אין שם פתח פתוח לא היה מגלח ולקח את שער אין לי אלא תחת זבח השלמים תחת חטאת תחת אשם מנין ת"ל תחת זבח מכל מקום אין לי אלא במקדש בגבולין מנין ת"ל ונתן על האש מכל מקום ספ' ולקח הכהן את הזרוע בשלה אין בשלה אלא בשלה (אלא) שלמי' ר' שמעון בן יוחאי אומ' אין בשלה אלא שנתבשלה עם האיל וחלת מצה אחת שאם נפרסה או חסרה פסולה ורקיק מצה אחד שאם נפרס או חסר פסול ונתן על כפי הנזיר אלו אחר התגלחו את נזרו ואין הבאת קרבנותיו אחר התגלחו את נזרו ספ' והניף אותם מוליך ומביא מעלה ומוריד מנין שנא' אשר הונף ואשר הורם מקיש הרמה לתנופה מה תנופה מוליך ומביא אף הרמה מעל' ומוריד מכאן אמרו מצות תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד זו היא מצות תנופה לפני יי' במזרח שכל מקום שנא' לפני יי' הוי אומ' במזרח עד שיפרט לך הכתו' קדש הוא לכהן למה נאמ' לפי שהוא אומ' כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה אף שלמי נזיר במשמע הרי הכתו' מוציאן מכללן שיטענו הפרשת זרוע אין לי אלא הפרשת זרוע הפרשת חזה ושוק מנין ודין הוא ומה אם שלמי יחיד שאין טעונין הפרשת זרוע טעונין חזה ושוק שלמי נזיר שטעוני' הפרשת זרוע אינו דין שיטענו הפרשת חזה ושוק אם זכיתי מן הדין מה ת"ל קדש הוא אלא כל דבר שהיה בכלל ויצא לידון בחדש הרי הוא בחדשו עד שיחזירנו הכתו' לכללו בפירו' ואחר ישתה הנזיר יין אחר כל הנעשים דברי ר' אליעזר

ספ' זאת תורת אין לי אלא בשעה לדורות מנין ת"ל זאת תורת דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומ' כחותם הדברים קרבנו ליי' על נזרו ולא נזרו על קרבנו קרבנו ליי' על נזרו ועל קרבן אחרים על נזרו מלבד אשר תשיג ידי מנין אתה אומ' שאם אמ' הריני נזיר על מנת לגלח על מאה עולות ועל מאה שלמים קוראני עליו כפי נדרו אשר ידר ת"ל כן יעשה או אפי' אמר הריני נזיר ע"מ לגלח על מאה חטאות ועל מאה אשמות קוראני עליו כפי נדרו

ת"ל מלבד אשר תשיג ידו לא אמרתי אלא קדשים הבאים בנדר ונדבה או אפי' אם [אמר] הריני נזיר על מנת שאשתה יין ואטמא למתים קוראני עליו כפי נדרו ת"ל כן יעשה על תורת נזרו או אפי' אמ' הרי עלי חמש נזירות שאגלח תגלחת אחת ותעלה לכולן קוראני עליו כפי נדרו ת"ל כן יעשה על תורת נזרו שאל ר' אלעזר בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר את ר' שמעון בן יוחאי הרי היה נזיר ומצורע מהו שיגלח תגלחת אחת ותעלה לו לצרעתו ולנזירות אמ' להם וכי היאך איפשר אלו זה מגלח לגדל שער וזה מגלח לגדל שער יפה אתם אומ' אלא שהמצורע מגלח להעברת שער ונזיר מגלח לגדל שער היאך איפשר לגלח תגלחת אחת ותעלה לו לצרעתו ולנזירותו ולצרעתו אמ' לו אף אני אומ' לא עולה לו בימי גמרו [ו]עולה לו בימי ספירו אמ' להם וכי היאך איפשר אלו זה מגלח לפני ביאת מים וזה מגלח לפני ביאת מים יפה אתם אומ' אלא שהמצורע מגלח לפני ביאת מים ונזיר לאחר ביאת מים היאך איפשר לגלח תגלחת אחת ותעלה לו לצרעתו ולנזירותו אמרו לו אף אני אומ' לא עולה בטהור [ו]עולה בטמא אמ' להם וכי היאך איפשר אלו זה מגלח לפני [זריקת] דמים וזה מגלח לפני [זריקת] דמים יפה אתם אומ' אלא שמצורע מגלח לפני [זריקת] דמים ונזיר מגלח לאחר זריקת דמים היאך איפשר לגלח תגלחת אחת ותעלה לו לצרעתו ולנזירותו אין לו תקון הדבר לא עולה בימי נזרו [ו]עולה בימי ספירו לא עולה בטהור [ו]עולה בטמא ספ' וידבר יי' אל משה דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו לפי שכל מעשה

9

הפרשה באהרן הביא אהרן והביא בניו לכלל דבור שוה כלל שכל זמן שדבר לכהנים מעשה בכהנים דיבר לישראל כולו מעשה בישראל דבר בישראל מעשה בכל אדם צריך להביא מן הגרים כה תברכו את בני ישראל בלשון הקדש שכל מקום שנא' בענייה ואמירה כה וככה בלשון הקדש כה תברכו את בני ישראל בעמידה אתה אומ' בעמידה או בעמידה ושלא בעמידה ת"ל ואלה יעמדו לברך נאמ' כאן ברכה ונא' להלן ברכה מה ברכה האמורה להלן ברכה בעמידה אף ברכה האמורה כאן בעמידה ר' נתן אומ' אינו צריך שכבר נאמ' ונגשו הכהנים בני לוי כי במ בחר יי' אלהיך ולברך בשם יי' מקיש ברכה לשירות מה שירות בעמידה אף ברכה בעמידה כה תברכו בנשיאות כפים אתה אומ' בנשיאות כפים או בנשיאות כפים ושלא בנשיאות כפים ת"ל וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וגו' מה אהרן בנשיאות כפים אף בניו בנשיאות כפים ר' יונתן אומ' [יכול] מה להלן ראש חדש בכהן גדול וקרבת צבור אף כאן ראש חדש וקרבת צבור וכהן גדול ת"ל כי בו בחר יי' מקיש בניו לו מה הוא בנשיאות כפים אף בניו בנשיאות כפים כה תברכו בשם המפורש אתה אומ' בשם המפורש או אינו אלא בכנוי ת"ל ושמו את שמי בבית הבחירה בשם המפורש במדינה בכנוי דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומ' הרי הוא אומ' בכל המקום אשר אזכיר את שמי זה מקרא מסורס שבכל מקום שאני נגלה עליך שם תהא מזכיר את שמי והיכן אני נגלה עליך בבית הבחירה אף אתה לא תהא מזכיר אלא בבית הבחירה מכאן אמרו שם המפורש אסור לאומרו בגבולין כה תברכו את בני ישראל אין לי אלא ברכה לישראל ברכה לגרים לנשים ולעבדים מנין ת"ל ואני אברכם ברכה לכהנים מנין ת"ל ואני אברכם כה תברכו את בני ישראל פנים כנגד פנים אתה אומ' פנים כנגד פנים או מול כנגד פנים ת"ל אמור להם שיהא כל הקהל שומע או בינן לבין עצמן ת"ל אמור להם שיהא כל הקהל שומע מנין שחזן צריך לומר להן אמרו ת"ל אמור להם

ספ' יברכך יי' בברכה המפורשת בתורה וכן הוא אומ' ברוך אתה בעיר ברוך טנאך ומשאתך ברוך אתה בבואך ובאו עליך כל הברכות אימתי כי תשמע בקול יי' יברכך יי' בנכסים וישמרך בנכסים ר' נתן אומ' יברכך יי' בנכסים וישמרך בגוף ר' יצחק אומ' וישמרך מיצר הרע וכן הוא אומ'

כי יי' יהיה בכסלך ד"א וישמרך שלא ישליט אחרים עליך וכן הוא אומר
יומם השמש לא יככה וגו' הנה לא ינום ולא ישן ואומ' יי' ישמור צאתך
ובואך ד"א וישמרך מן המזיקין וכן הוא אומ' כי מלאכיו יצוה לך ד"א
ישמור לך ברית אבות וכן הוא ושמר יי' אלהיך לך ד"א וישמרך ישמור
לך הקץ וכן הוא אומ' משא דומה אלי : ד"א וישמרך ישמור נפשך בשעת
מיתה וכן הוא אומ' והיתה נפש אדוני צרורה [בצרור החיים] שומע אני בין הצדיקים ובין
הרשעים ת"ל ואת נפש אויביך יקלענה ד"א וישמרך ישמור רגלך
מגיהנם וכן הוא אומ' רגלי חסידיו ישמור ד"א וישמרך ישמורך לעולם
הבא וכן הוא אומ' וקווי יי' יחליפו כח ספ' יאר יי' פניו [אליך] יתן לך מאור
פנים ר' נתן אומ' זה מאור השכינה שנא' קומי כי בא אורך וכת' כי הנה
החושך וגומ' אלהים יחננו ויברכנו אל יי' ויאר לנו ד"א [יאר יי' פניו אליך] זה מאור תורה שנא'
כי נר מצוה ותורה אור ויחנך יחנך במשאלותיך וכן הוא וחנותי את
אשר אחון ר' אחא אומ' יתן חנך בעיני בריותיו וכן הוא אומ' ויהי יי' את
יוסף ואומ' ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה ואומ' ויתן אלהים את
דניאל לחסד ולרחמים ואומ' ומצא חן ושכל טוב ד"א ויחנך בדיעה
בחכמה בהשכל במוסר ובינה ד"א ויחנך בתלמוד תורה וכן הוא אומר
תתן לראשך לוויית חן ואומ' כי לוויית חן הם לראשך ד"א ויחנך יחנך
במתנת חנם וכן הוא אומ' הנה כעבדים ואומ' חננו יי' חננו ואומ' יי' חננו
לך קוינו ספ' ישא יי' פניו אליך בשעה שאתה עומד ומתפלל שנא'
ויאמר אליו הנה נשאתי פניך הרי דברים ק"ו אם ללוט נשאתי פנים מפני
אברהם אוהבי לך לא אשא פנים מפניך ומפני אבותיך זהו שנא' ישא יי'

10

כתוב אחד אומ' ישא יי' פניו וכתו' אחד אומ' אשר לא ישא פנים כיצד
נתקיימו שני פסוקים הללו כשעושין רצונו של מקום ישא יי' פניו וכשאין
עושין רצונו של מקום אשר לא ישא פנים ד"א עד שלא נחתם גזר דין
ישא יי' משנחתם גזר דין אשר לא ישא פנים כתוב אחד אומ' שומע תפלה
וכתוב אחד אומ' סכות בענן כיצד נתקיימו שני כתובים הללו עד שלא
נחתם גזר דין [שומע תפלה משנחתם גזר דין סכות בענן] כתו' אחד אומ' קרוב יי' לכל קוראיו
וכתו' אחד

אומ' למה יי' תעמוד ברחוק כיצד נתקיימו שני כתובים הללו עד שלא
נחתם גזר דין קרוב יי' לכל קוראיו משנחתם גזר דין למה יי' תעמוד ברחוק
כתו' אחד אומ' מפי עליון לא תצא וכתו' אחד אומ' וישקוד יי' על הרעה
כי ( ) צד נתקיימו שני כתובין הללו עד שלא נחתם גזר דין מפי עליון [לא תצא] משנחתם
גזר דין וישקוד יי' כתו' אחד אומ' כבסי מרעה לבך וכתו' אחד אומ' כי אם
תכבסי כיצד נתקיימו שני כתובין הללו עד שלא נחתם גזר דין כבסי מרעה
לבך משנחתם גזר דין כי אם תכבסי בנתיב כתו' אחד אומ' שובו בני
שובבים וכתו' אחד אומ' אם ישוב לא ישוב כיצד נתקיימו שני כתובי' הללו
עד שלא נחתם גזר דין שובו בני שובבים משנחתם גזר דין אם ישוב לא
ישוב כתוב אחד אומ' דרשו יי' בהמצאו וכתו' אחד אומ' חי אני אם
אדרש כיצד נתקיימו שני כתובין הללו עד שלא נחתם גזר דין דרשו יי'
משנחתם גזר דין חי אני אם [אדרש לכם] כתו' אחד אומ' כי לא אחפוץ במות המת
וכתו' אחד אומ' כי חפץ יי' להמיתם עד שלא נחתם גזר דין כי לא אחפוץ
משנחתם גזר דין כי חפץ יי' כתו' אחד אומ' ישא יי' פניו וכתו' אחד אומ'
אשר לא ישא כיצד נתקיימו שני כתובין הללו עד שלא נחתם גזר דין
ישא יי' פניו אליך בעולם הזה משנחתם גזר דין אשר לא ישא פנים לעולם
הבא ד"א ישא יי' פניו אליך יעביר כעסו ממך ויעשה לך שלום בכניסתך
שלום וביציאתך שלום עם כל אדם ר' חנינא סגן הכהנים אומ' ישם לך
שלום בביתך ר' נתן אומ' זה שלום מלכות בית דוד שנא' למרבה המשרה

ולשלום אין קץ ד"א זה שלום תורה שנא' יי' עוז לעמו יתן יי' וגו' שלום גדול השלום ששנה מעשה

שרה שנא' ואני זקנתי [והרי היא אמרה ואדני זקן] גדול השלום ששנה קדש מפני שלום גדול שלום ששנה מלאך
מפני שלום גדול שלום שנכתב [שמו] בקדושה אמ' הקב"ה ימחה על המים כדי להטיל שלום בין איש לאשתו ר' אלעזר אומ' גדול שלום שלא נטעו הנביאים בין כל הבריות אלא שלום ר' שמעון בן חלפתא אומ' גדול שלום שאין כלי מקבל ברכה אלא שלום שנא' יי' עוז לעמו יתן ר' אלעזר הקפר אומ' גדול שלום שאין חותם כל הברכות אלא שלום שנא' וישם לך שלום ר' אלעזר בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומ' גדול שלום שאפי' עובדי ע"ז ושלום ביניהן אין השטן נוגע בהן שנא' חבור עצבים [אפרים הנח לו] וגו' אבל משנחלקין מה נאמ'

בהן חלק לבם עתה יאשמו הא למדת גדול שלום ושנואה מחלוקת גדול השלום שאפי' בשעת מלחמה צריכין שלום שנא' כי תקרב אל עיר וגו' וכת' ואשלח מלאכים : ואומ' וישלח יפתח מלאכים אל מלך בני עמון מהו או' ועתה השיבה אתה בשלום גדול שלום שאפי' מתים צריכין לו שנא' ואתה תבא אל אבותיך בשלום ואומ' בשלום תמות גדול שלום שנתן לעושי תשובה שנ' בורא ניב שפתים גדול שלום שנתן לצדיקים בחלקם שנא' יבא שלום גדול שלום שלא נתן בחלקם של רשעים שנא' אין שלום אמר יי' לרשעים גדול שלום שנתן לאוהבי תורה שנא' שלום רב לאוהבי תורתך גדול שלום שנתן ללומדי תורה שנא' וכל בניך למודי יי' ורב שלום בניך גדול שלום שנתן לענוים שנא' וענוים ירשו ארץ גדול שלום שנתן לעושה צדקה שנ' והיה מעשה הצדקה שלום גדול שלום ששמו של מקום קרוי שלום שנא' ויקרא לו יי' שלום ר' חנינא סגן הכהנים אומ' גדול שלום ששקול כנגד כל מעשה בראשית שנא' יוצר אור ובורא חשך עושה שלום גדול שלום שדרי עליונים צריכין שלום שנ' עושה שלום במרומיו והרי דברים ק"ו ומה אם במקום שאין איבה ושנאה ובעלי דבב צריכין שלום ק"ו במקום שיש בו מדות הללו כתו' אחד אומ' עושה שלום במרומיו כתו' אחד אומ' היש מספר לגדודיו וכתוב אחד אומ' אלף אלפין ישמשוניה כיצד יתקיימו הפסוקין עד שלא גלו ישראל מארצ' היש מספר לגדודיו משגלו אלף אלפין ישמשוניה כביכול נתמעטה פמליא של

11

מעלה ר' אומ' משום אבא יוסי בן דוסתאי כתו' אחד אומ' היש מספר וכתו' אחד אומ' אלף אלפין ישמשוניה הא כיצד אלף אלפין ישמשוניה גדוד אחד וכמה הן גדודיו היש מספר לגדודיו כתו' אחד אומ' מונה מספר לכוכבים וכתו' אחד אומר המוציא במספר צבאם כשהקב"ה קורא הכל עונין מה שאי אפשר לבשר ודם לקרוא שני שמות כאחד וכן הוא אומ' וידבר אלהים את כל וגו' ואו' אחת דבר אלהים שתיים זו שמענו ואומ' הלא כה דברי כאש ר' אומ' משום אבא יוסי בן דוסאי כתו' אחד אומ' מונה מספר לכוכבים וכתו' אחד או' המוציא במספר כיצד מגיד שאין שם שם שינוי לא השם שנקרא עכשיו נקרא בו לאחר זמן וכן הוא או' ויאמר אליו מלאך יי' למה זה תשאל לשמי והוא פלאי מהו פלאי איני יודע על איזה שם אני מתחלף כתו' אחד אומ' ויקן דוד (חלקת) [את] הגורן בכסף שקלים חמשים וכתו' ויתן דוד לארנון במקום שקלי זהב משקל שש מאות כיצד יתקיימו שני כתובין הללו מקום הגורן שש מאות מקום המזבח בחמשים ר' אומ' משום אבא יוסי בן דוסאי [ישראל] שנים עשר שבטים נטלו חמשים שקל מכל שבט ושבט נמצא שש מאות שקלים מכל השבטים ר' אלעזר בן שמוע אומ' ויקן דוד את הגרן ואת הבקר כמפורש בענין מה מפורש בענין ויתן דוד לארנון במקום שקלי הזהב משקל שש מאות והבקר לעולה והמוריגים וכלי הבקר לעצים בכסף שקלים חמשים כתו' אחד אומ' ויהי לשלמה ארבעת אלפים אור[ו]ות סוסים וכת' ויהי לשלמה ארבעים אלף [אורות סוסים] כיצד יתקיימו שני מקראות הללו ארבעת אלפים איסתבלאות של ארבעים ארבעים אלף סוס כתו' אחד או' מחזיק בתים שלש' אלפים (בת) יכיל וכתו' אחד אומ' אלפים בת יכיל כיצד בלח אלפים ביבש ג' אלפים מכאן אמרו מ' סאה בלח כוריים בייבש וכן הוא או' בושי צידון כי אמר ים מעוז [הים לאמר לא חלתי ולא ילדתי ולא גדלתי בחורים רוממתי בתולות] אמר הים ומה אני שאיני מתירא שמא אוחיל ושמא אוליד בנים ובנות ושמא

אקבור חתנים וכלות מה אמור בי האותי לא תיראו [נאום יי' אשר שמתי חול גבול לים] אמר הים
מה אני שאין בי כל

מדות הללו אני עושה רצון קוני על אחת כמה וכמה בושי צידון ספ'
ושמו את שמי למה נאמ' ושמו את שמי לפי שהוא או' כה תברכו בשם המפורש

אתה אומ' בשם המפורש או אינו אלא בכנוי ת"ל ושמו את שמי על בני ישראל במקד[ש]
בשם המפורש במדינה בכנוי ואני אברכם למה נאמ' לפי שהוא אומ' כה תברכו
אין לי אלא ברכה לישראל לגרים לנשים ולעבדים מנין ת"ל ואני אברכם ברכה
לכהנים מנין ת"ל ואני אברכם אני אברכם שלא יהו ישראל אומ' ברכותינו תלויות
בכהנים ת"ל ואני אברכם שלא יהו כהנים אומ' נברך ישראל ת"ל ואני אברכם אני אברך
[את] עמי ישראל וכן הוא אומ' כי יי' [אלהיך] ברכך כאשר דבר לך ואו' ברוך תהיה מכל העמים
ואו' יפתח

יי' לך ואו' במרעה טוב ואו' אני ארעה צאני ספ' מן רישיה דסיפרא עד כאן
צ"ה בריתא ויהי ביום כלות משה להקים מגיד הכתו' שכל שבעת ימי המלוואים
היה משה מעמיד המשכן ובכל בקר ובקר משחו ומפרקו אתו היום העמידו
ומשחו ולא פירקו ר' יוסי בן יהודה אומ' אף בשמיני העמידו ופירקו שנ' ויהי
בחדש הראשון הוקם המשכן נמצינו למדין שבעשרים ושלושה באדר התחילו
אהרן ובניו ומשכן וכל כליו למשח בראש חדש הוקם המשכן בשני נשרפה פרה
בג' הזה ממנה ונחת הזיה שנייה גלחו בו ביום שרתה שכינה בבית שנא' ולא יכול
משה לבא אל אהל מועד בו ביום הקריבו נשיאים שנא' ויהי המקריב ביום
הראשון אין ת"ל ראשון אלא ראשון לכל ימות השנה בו ביום ירדה אש מן השמים ואכלה
הקרבתות שנא' ותצא אש בו ביום הקריבו בני אהרן אש זרה שנ' ויקחו בני אהרן וגו'
מיתתן בפני יי' ונפילתן בחוץ כיצד יצאו היה ר' יוסי הגלילי אומ' היה מלאך מדדן
מתים עד שיצאו ונפלו בעזרה שנא' ויאמר אלהם קרבו שאו את אחיכם מאת
פני הקדש מאת פני יי' לא נאמ' אלא מאת פני הקדש ר' ישמעאל אומ' דבר למד
מענינו שנא' וימותו לפני יי' מיתתן בפנים ונפילתן בפנים [כיצד] יצאו גררום בחכי ברזל
וימשח אתו ויקדש אותו שומעני ראשון ראשון שמשח היה קדוש ת"ל וימשח'
ויקדש אתו מגיד שלא קדש אחד מהן עד שנמשחו כלן וימשחם (ויקדש)
משיחה בפנים ומבחוץ ר' יאשיה אומ' מדות הלח נמשחו מבפנים ונמשחו מבחוץ
(מדות היבש נמשחו מבפנים ונמשחו מבחוץ) מדות היבש נמשחו מבפנים ולא
נמשחו מבחוץ ר' יונתן אומ' מדות הלח נמשחו מבפנים ולא נמשחו מבחוץ

12

מדות היבש לא נמשחו לא מבפנים ולא מבחוץ תדע לך שאינן מקודשין שנא'
ממושבותיכם תביאו לחם תנופה הא אימתי הן ליי' לאחר שהנפו ר' אומר
וימשחם ויקדש אותם למה נאמ' והלא כבר נאמ' וימשח אותו אלא מגיד שבמשחתן
של אלו הקדשו כל הכלים לעתיד לבא ספ' ויקר[ו]בו נשיאי ישראל שומעני
שהיו הדיוטות ונתמנו ת"ל ראשי בית אבותם ולא ראשי בית אבותם בלבד אלא אף
נשיאי שבטים נשיאים בני נשיאים הם נשיאי המטות הם הם שהיו ממ[ו]נים עליהם
במצרים כדכתי' ויזכו שוטרי בני ישראל שש עגלות צב אין צב אלא [מ]טוקסין שלא יהו
מחוסרות כלום ר' אומ' אין צב אלא מחופין וכמנסקי יד ממסקי פסקאות היו מחופי'
ואעפ"י שאין ראה לדבר זכר לדבר והביאו את כל אחיכם שש עגלות צב
שומעני עגלה על כל אחד ת"ל עגלה על שני הנשיאים אי עגלה על שני הנשיאים
שומעני שור על שני הנשיאים ת"ל ושור לאחד באו ועמדו לפני המשכן ולא קבל
מהן משה עד שנא' לו מפי הקב"ה קח מאתם הא הסכימה דעתם לדעת העליונה
ר' נתן אומ' וכי מה ראו נשיאים להתנדב כתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו
מתחלה אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אינו
משלימין כיון שראו נשיאים שהתנדבו צבור הכל כדכתי' והמלאכה היתה דים
אמרו הנשיאים מה עלינו לעשות [מיד] והנשיאים הביאו [את אבני השובם] לכך התנדבו כאן
כתחלה

ספ' ויקח משה הרי משה נוטלן ומחלקן לפי דעתו את שני העגלות וגו' ואת ארבע

העגלות לפי שהן י"ו לאלעזר וח' לאיתמר שנ' וימצאו בני אלעזר רבים ויחלקום כי היו שרי קדש י"ו ולבני איתמר ח' ויחלקום בגורלות אלה עם אלה ויכתבם שמעיה בן נתנאל הסופר עם הלויים לפני המלך והשרים וצדוק הכהן ואחימלך בן אביתר ולבני קהת לא נתן ר' נתן אומ' מכאן נתעלם מעיני דוד שלא נשאו לויים את הארון אלא בע[ג]לה שנא' וירכיבו את ארון האלהים ויחר אף יי' בעוזא ויכהו שם ויחר לדוד על אשר פרץ אמ' אחיתופל לדוד לא היה לך ללמוד ממשה רבך שלא נשאו לויים את הארון אלא בכתף שנא' ולבני קהת וגו' הרי דוד משלחו ומעלו בכתף שנ' ויקרא דוד לצדוק ולאביתר וגו' עד כמשפטם ביד אהרן כאשר

צוה יי' את ישראל היכן צוהו ולבני קהת הא לא חדשו הלויים כלום מפ(נ)י משה ומשה מפי הקב"ה ספ' ויקריבו הנשיאים מגיד הכתו' שכשם שנתנדבו ישראל למלאכת המשכן כך נתנדבו לחנוכת המזבח ויקריבו הנשיאים באו ועמדו לפני המשכן ולא קבל משה מהן עד שנאמ' להן מפי הגבורה יקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח ועדין לא היה משה יודע אם למסעות אם לתולדות עד שנא' לו מפי הקב"ה יקריבו אותם למסעות שנא' ויהי אין ויהי אלא שנא' לו מפי הגבורה יקריבו למסעות ועדיין לא היה משה יודע כיצד יקריבו נשיאים אם כלן כאחד אם כל אחד ואחד בפני יומו עד שנא' לו מפי הקב"ה נשיא אחד ליום נשיאים מתנדבים ואין הדיוטות מתנדבין מה ת"ל נשיא אחד ליום לפי שהיה נחשון מלך והקריב תחלה לא יאמר הואיל והקרבתי תחלה אקריב עם כל אחד ואחד יומי לכך נאמ' ויאמר יי' אל משה נשיא אחד ויהי המקריב ביום הראשון אין ת"ל ראשון אלא ראשון לכל ימות השנה נחשון בן עמינדב ייחסו הכתו' על שם שבטו או [יכול] שגבה משבטו והביא ת"ל זה קרבן נחשון בן עמינדב משלו הביא ולא שגבה משבטו והביא הא מה ת"ל נחשון בן עמינדב ייחסו הכתו' על שם שבטו ספ' וקרבו קערת מגיד שלא נעשו מתחלה אלא על שם קרבנו מזרק אחד אין לי אלא מזרק שנתפרש בו בשקל הקדש קערה מנין ת"ל שניהם מלאים מה זה בשקל הקדש אף זה בשקל הקדש ר' חנניה בן אחי ר' יהושע אומ' אינו צריך שהרי כבר נאמ' כל כסף הכלים מה ת"ל שניהם מלאים לפי שהוא או' שלשים ומאה שומע אני הואיל ולא שוה לו המשקל ושוה לו במדה ומה הפרש בין קערה למזרק קערה גלדה עבה מזרק גלדו דק שניהם מלאים זו מן הנדבה ספ' כף אחת שעושה מה שבתוכה אחת עשרה זהב היא של זהב ומשקלו של כסף אתה או' היא של זהב ומשקלו של כסף או היא של כסף ומשקלו של זהב ת"ל כל זהב הכפות הא אין עליך לומ' כלשון אחרון אלא כלשון הראשון היא של זהב ומשקלה של כסף מלאה קטרת זו קטרת נדבה ספ' פר אחד בן בקר שלא היה בעדרו כמוהו איל אחד שלא היה בעדרו כמוהו כבש אחד בן שנתו מגיד שכולן כשרין לעולה או [יכול] כבש שנתפרש בו כשר לעולה ושאר כולן לא כשרו לעולה

13

ת"ל פר אחד איל אחד מגיד שכולן כשרו לעולה שעיר עזים אחד לחטאת לכפר על קבר התהום ולזבח השלמים מגיד שכולן כשרו לזבח השלמים או [יכול] בקר שנתפרש בו כשר לזבח השלמים וכולן לא כשרו לזבח השלמים ת"ל ולזבח השלמים מגיד שכולן כשרו לזבח שלמים זה קרבן נחשון משלו הביא ולא שגבה משבטו והביא זה קרבן זה מביא קטרת נדבה ואין היחיד מביא קטרת נדבה זה קרבן נחשון זה מביא חטאת של חטא ואין היחיד מביא חטאת של חטא זה קרבן נחשון זה דוחה שבת וטומאה ואין קרבן יחיד דוחה שבת וטומאה ביום השני הקריב נתנאל הקריב את קרבנו מה ת"ל לפי שבא ראובן וערער אמר דיי שקדמני יהודה למסעות אקריב אני לתולדות נזף בו משה ואמ' מפי הקב"ה נאמ' לי הקריב למסעות שנא' הקריב אין הקרב אלא שנא' לו מפי הקב"ה הקריב למסעות נשיא יששכר לפי שזכה נתנאל בעצת נסכים מעלה עליו הכתו' כאלו הוא הקריב תחלה וזכה שניתנה בה בינה בשבטו שנא' ומבני יששכר יודעי בינה ואו' ושרי ביששכר וכן הכתו' משבחן בבתי דינין במצרים שנא' לישוב משפחת הישובי ואין ישוב אלא בתי דינין שנא' ויבואו אליך כמבוא עם וישבו ואו' יושב אוהלים ולזבולון אמר ספ' זאת חנוכת המזבח ביום המשח ביום שנמשח

בו ביום הקריב אתה אומ' ביום שנמשח בו ביום הקריב או לא בא ללמד ביום אלא שנמשח ביום כשהוא אומ' ביום משחו אותם הא למדנו שביום נמשח הא מה ת"ל ביום המשח או [יכול] אחרי אחרי המשח אותו לאחר זמן ת"ל ביום המשח [ביום שנמשח] בו ביום

הקריב מאת נשיאי ישראל מגיד הכתו' שכשם ששוו כלן בעצה אחת כך שוו בזכות קערות כסף הן שהתנדבו ולא אירע בהן פסול ספ' שלשים ומאה למה נאמ' לפי שהוא אומ' קרבנו קערת אין לי אלא מזרק שנתפרש שמו בשקל הקדש קערה מנין ת"ל כל כסף הכלים ללמד שלא ככלי הדיוט כלי בית עולמים כלי הדיוט שקלן אחד אחד וחזר ושקלן כאחד ריבה ומעט [כלי] בית עולמים שקלן אחד אחד וחזרו שקלן כאחד לא ריבה ולא מיעט ר' נתן אומ' כלי בית עולמים שקלן כולן חזר ועשאן סימון חזר ועשה מהן כלים לא

ריבה ולא מיעט ספ' כפות זהב למה נאמ' לפי שהוא אומ' כף אחת עשרה היא של זהב ומשקלה של כסף או [יכול] היא של כסף ומשקלה של זהב ת"ל כל זהב הכפות הא אין עליך לומ' כלשון אחרון אלא כלשון ראשון היא של זהב ומשקלה של כסף מעלין כל אחד ואחד שהקריב כולן כפות זהב הן הן שהתנדבו ולא אירע בהן פסול ספ' כל הבקר לעולה למה נאמ' לפי שהוא אומ' פר אחד מלמד שכולן כשרו לעולה או [יכול] כבש שנתפרש בו כשר לעולה וכולן לא הוכשרו לעולה ת"ל פר אחד מגיד שכולן כשרו לעולה מעלין על כל אחד ואחד שהקריב [כולן] שנים עשר פרים אלים שנים עשר הן הן שהתנדבו ולא אירע בהן פסול וכל בקר זבח השלמים למה נאמ' לפי שהוא אומ' ולזבח השלמים מגיד שכולן כשרו לזבח השלמים או [יכול] בקר שנתפרש בו כשר לזבח השלמים ושאר כולן לא הוכשרו ת"ל ולזבח השלמים מגיד שכולן כשרו לזבח השלמים מעלין מכל אחד שהקריב כ"ד פרים אלים ס' הן הן שהתנדבו ולא אירע בהן פסול זאת חנוכת המזבח לענין שאמרנו ספ' ובבא משה למה נאמ' לפי שהוא אומ' וידבר יי' אליו מאהל מועד שומעני מאהל מועד ממש ת"ל ונועדתי לך שם אי איפשר לומ' מאהל מועד שכבר נאמ' מעל הכפורת ואי איפשר לומ' מעל הכפורת שכבר נאמ' מאהל מועד כיצד יתקיימו זו מדה בתורה שני כתובין זה כנגד זה והרי הן סותרין זה על ידי זה יתקיימו במקומן עד שיבא הכתו' [השלישי] ויכריע ביניהן מה ת"ל ובבא משה אלא מגיד הכתו' שהיה משה נכנס ועומד באוהל וקול יורד משמי שמים לבין שני הכרובים והוא שומע את הקול מדבר אליו מבפנים ר' יהוד' בן בתירא אומ' י"ג מיעוטיין מיעט אהרן מכל דברות שבתורה ואלו הן ובבא מש' לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו וידבר אליו ונועדתי לך ודברתי אתך לדבר אליך ביום צותו את אשר יצוה את כל אשר אצוה אותך ואחת במצרים ואחת בסיני ואחת באהל מועד הרי י"ג מיעוטיין וישמע את הקול שומעני קול נמוך ת"ל את הדברים האלה דבר יי' אל כל קהלכם כתו' אחד אומ' ויהי ביום השלישי בהיות הבקר וכתו' אחד אומ' קול דממה

14

דקה כיצד נתקיימו כשהקדש מדבר הכל שותקין שנא' דומו יושבי אי ואו' וידום אהרן דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומ' כתו' אחד אומ' קול גדול ולא יסף וכתו' קול דממה כיצד כשהקב"ה מדבר קול גדול מלאכי שרת בקול נמוך שנא' המזכירים את יי' אל דמי לכם [וכתי'] ואל תתנו דמי לו ספ' סדר בהעלותך וידבר יי' אל משה לאמר דבר אל אהרן

ואמרת אליו בהעלותך את הנרות למה

נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומ' והעלה את נרותיה שומע אני יהו נרות דולקין על פני כל הנרות ת"ל אל מול פני המנורה שיהו נרות מקבילין את המנורה ומנורה את הנרות הא כיצד שלשה כלפי מזרח ושלשה כלפי מערב ואחד באמצע נמצאו כולן מקבילין את האמצעי מכאן היה ר' נתן אומ' האמצעי מכובד דבר אל אהרן לפי שכל מעשה הפרשה באהרן הביא את אהרן לכלל דבור ואמרת אליו הרי זו אזהרה לאהרן בהעלתך

את הנרות עשה לה מעלות אל מול פני המנורה עשה לה מול ופנים יאירו הנרות שומעני שהיו דולקין לעולם ת"ל מערב עד בקר או [יכול] מערב עד בקר יכבם ת"ל יאירו שבעת הנרות מערב עד בקר לפני יי' תמיד שיהא נר מערבי (ה)[מ]איר שממנו מדליק את המנורה בין הערבים ספ' ויעש כן להודיע שבח אהרן שכשם שאמ' לו משה כן עשה אל מול פני המנורה עשה לה מול ופנים העלה נרותיה עשה לה מעלות מכאן אמרו אבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות שעליה הכהן עומד ומטיב את הנרות הניח את הכוז על מעלה שניה ויצא כאשר צוה יי' חצי לוג לכל נר ונר אין לי אלא מנורה שעשה בה את הבנים כאב הקטרת מנין הריני דן נאמ' עבודה באהרן ובמנור' ונא' עבודה באהרן ובקטרת אם למדתי למנורה שעשה בה את הבנים כאב אף הקטרת נעשה בה הבנים כאב הרי עבודת יום הכפורים תוכיח שנא' בה עבודה באהרן לא עשה בה הבנים כאב היא תוכיח לקטרת ש אעפ"י שנא' בה עבודה באהרן לא נעשה בה הבנים כאב אם למדתי

למנורה שעשה בה את הבנים כאב אף הקטרת נעשה בה את הבנים כאב והרי פר העלם דבר של משיח תוכיח שנא' בה עבודה באהרן ובבגדי זהב ולא עשה בה את הבנים כאב היא תוכיח לקטרת שאעפ"י שנא' בה עבודה באהרן ובבגדי זהב לא נעשה בה הבנים כאב הפריש אדו' שלשה לשונות כאחד נאמ' עבודה באהרן במנורה ובבגדי זהב ונא' בה תמיד ונא' עבודה באהרן וב(ה)קטרת ובבגדי זהב ונאמ' בה תמיד ואל תבא עבוד(ה)[ת] יום הכפורי' ותוכיח שנא' עבודה באהרן אבל אינה בבגדי זהב ולא עבודת פר העלם דבר של משיח שאעפ"י שנא' בה עבודה באהרן ובגדי זהב אבל לא נאמר בה תמיד אלמוד דבר מדבר ואדון דבר מדבר אלמוד דבר ששוה בג' דרכים מדבר ששוה בג' ואל אלמוד דבר ששוה בג' דרכים מדבר של[א] שוה אלא אומ' בדרך אחד או בשנים אם למדתי למנורה שעשה בה הבנים כאב אף הקטרת נעשה בה את הבנים כאב ספ' וזה מעשה המנורה ר' עקיבא או' זה אחד משלשה דברים שקישה בה משה והראהו המקום כאלו באצבע כיוצא בה אתה או' החדש הזה לכם כיוצא בו אתה או' בשרץ וזה לכם הטמא מקשה אין מקשה אלא מן קשה מעשה אומן מעשה קורנס עד יריכה אין לי אלא יריכה ופרחה גביעה כפתוריה ופרחיה מנין ת"ל ועשית מנורת זהב או [יכול] יעשה איברים איברים ת"ל ממנה יהיו מקשה היא עוד למה נאמ' והלא כבר נאמ' מקשה זהב מה ת"ל מקשה היא לפי שמצינו בכלי בית עולמים שאין להם מין קשה עושין מין גרוטי שומעני אף במנורה כן ת"ל מקשה היא שינה עליו הכתו' לפסול מכאן אמרו אין להם של זהב עושין של כסף של ברזל ושל נחשת ושל עופרת ושל בדיל דברי ר' ר' יוסי בר' יהודה אומ' אף של עץ ושל חרס אבל אין להן מין קשה אל יעשו מן גרוטי מה שאין כן בחצוצרות שבחצוצרות אין להן של כסף אל יעשו של זהב אבל אין להן מין קשה עושי מן גרוטי נמצא כשר במנין פסול בחצוצרות פסול בחצוצרות כשר במנורה אין במנורה נרות גביעים כפתורים ופרחיה

15

אלא בזמן שהוא מן הככר מין זהב ומין קשה כמראה אשר הראה יי' את משה להודיע שבחו של משה שכשם שאמ' לו המקום כן עשה ר' נתן אומ' אינו צריך שהרי כבר נאמ' וראה ועשה מגיד הכתו' שהראהו המקום למשה כלים עשויים ומנורה עשויה ונעשית שנא' כמראה אשר הראה יי' ספ' זאת אשר ללויים וגו' שנים פוסלות בלויים ואין המום פוסל בלויים שהיה בדין ומה אם במקום שלא פסלו שנים פסלו מומין כאן שפסלו שנים אינו דין שיפסלו מומין ת"ל אשר ללויים שנים פוסלין בלויים ואין המומין פוסלין בהן ספ' ומבן חמשים שנה כתו' אחד או' מבן חמש ועשרים שנה וכתו' אחד או' ומבן שלשים שנה כיצד נתקיימו שני כתובין מבן כ"ה לתלמוד ומבן ל' לעבודה מבן נ' שנה ישוב מצבא העבוד'

שומע אני כל עבודה במשמע ת"ל ולא יעבוד עוד ושרת את אחיו באהל מועד מגיד שחוזר לנעילת שערים ולעבודת בני גרשון ר' אומ' הואיל ואמרה תורה יעבוד אמרה לא יעבוד [יכול] אם למדתי שהעובדבעשרים [וחמש] כך לא יעבוד [הכהן] בעשרים וחמש ת"ל לא יעבוד עוד ושרת את אחיו שנים פוסלות בלויים ואין פוסלות בכהנים שהיה בדין מה במקום שלא פסלו מומין פסלו שנים כאן שפסלו מומין אינו דין שיפסלו שנים ת"ל ושרת את אחיו שנים פוסלין בלויים ואין פוסלות בכהנים שעד שלא נכנסו לארץ היו לויים כשרין מבן שלשים ועד בן נ' שנה והכהנים משיביאו שתי שערות עד עולם אבל משנכנסו לארץ אין הלויים נפסלין אלא בקול ספ' וידבר יי' אל משה בגנות ישראל [הכתו' מדבר] שהרי להן אחד עשר חדש שהיו חונין לפני הר סיני ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה שבתחלת הספר הוא אומ' וידבר יי' אל משה במדבר סיני וכן הוא או' בחדש הראשון ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה ר' אומ' אינו צריך שהרי כבר נאמ' ובני ישראל אכלו את המן ועדין לא אכלוהו אלא שאין מוקדם ומאוחר [בתורה] ללמדך שהיו מונין עם יציאתן ממצרים וכתו' בשנה השנית לצאת'

(בני ישראל) מארץ מצרים באו לארץ התחילו מונין לביאתן שנא' כי תבאו אל הארץ נבנה הבית התחילו מונין לבניינו שנא' ויהי מקץ כ' שנה אשר בנה שלמה חרב התחילו מונין לחורבנו שנאמ' אחר אשר הוכתה תקף עליה עול שעבוד התחילו מונין לשעבודין שנא' בשנת שתים לדריוש ואומ' שתים למלכות נבוכדנצר וכשם שהיו מונין לשנים כך היו מונין לחדשים שנא' בחדש השלישי לצאת בני ישראל ספ' ויעשו את הפסח למה נאמ' לפי שנא' ושחטו אותו שומעני בין בחול בין בשבת ומה אני מקי' מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ משחיטת פסח או אינו אלא בשחיטת פסח ומה אני מקיים ושחטו אותו בשאר כל הימים חוץ משבת או [יכול] אף בשבת ת"ל ויעשו את הפסח דברי ר' יאשיה נם לו ר' יונתן ממשמ' הזה לא שמענו נם לו ר' יאשיה לפי שהוא אומ' צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי אם ללמד על התמיד שדוחה את השבת אין צריך שהרי כבר נאמ' וביום השבת שני כבשים [וכתי'] ת"ל במועדו אלא מופנה להקיש לדון ג"ש נאמ' כאן במועדו ונא' להלן [את הפסח] במועדו מה מועדו האמור כאן דוח' את השבת אף מועדו האמור להלן דוחה את השבת בארבעה עשר יום לחדש למה נאמ' והלא כבר נאמר ויעשו מה ת"ל במועדו אלא בא הכתוב ולמד על פסח ראשון שכשם שדוחה את השבת כך דוחה את הטומאה הא עד שלא יאמר יש לי בדין ומה פרה שאין דוחה את השבת דוחה את הטומאה פסח ראשון שדוחה את השבת אינו דין שדוחה את הטומאה פסח שני יוכיח שדוחה את השבת ואינו דוחה את הטומאה והוא יוכיח לפסח ראשון שאעפ"י שדוחה שבת לא ידחה הטומאה ת"ל במועדו בא הכתו' ולמד על פסח ראשון שכשם שדוחה שבת כך דוחה טומאה ככל חקותיו אלו מצות שבגופו שה תמים זכר בן שנה ו?כ/ב?כל משפטיו אלו מצות שעל גופו צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו שחוץ לגופו לשבעה ולמצה ולביעור חמץ ספ' וידבר משה אל בני ישראל למה נאמר

16

לפי שהוא אומ' וידבר משה את מועדי יי' מה ת"ל אל בני ישראל לעשות את הפסח אמ' להם שמרו פסח בזמנו [ו]נמצאו מועדות בזמן ד"א אמ' להן הלכות פסח מלמד ששמע פרשת מועדות מסיני ואמרה לישראל וחזר ושנאה להן בשעת מעשה ר' אומ' להן פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות החג בחג מכאן אמרו משה תקן לישראל להיות שואלין ודורשין וכו' ספ' ויעשו את הפסח בגנות ישראל הכתו' מדבר שלא עשו אלא פסח זה בלבד וכן הוא אומ' הזבחים ומנחה ר' שמעון בן יוחאי אומ' ישראל לא היו מקריבין מי היה מקריב שבטו של לוי

שנא' ישימו קטורה ואומ' ויעמוד משה בשער המחנה ישראל עבדו עגל שבט לוי לא עבד שנ' כי שמרו אמרתך ואומ' כי מולים היו וגו' ישראל לא היו מלין מי היה מל שבט לוי שנא' ובריתך ינצורו ככל אשר צוה יי' את משה להודיע שבח ישראל שכשם שאמ' להם משה כן עשו ספ' ויהי אנשים מי הם נושאי ארון יוסף היו דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא או' מישאל ואלצפן היו שנטמאו לנדב ואביהוא ר' יצחק או' אינו צריך אם נושאי ארון היו יכולין ליטהר ואם מישאל ואלצפן היו יכולין ליטהר למי היו [טמאים] למת מצוה ניטמאו שנא' ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא אין יכולין לעשות ביום [ההוא אבל ביום] שלאחריו יכולין לעשות ומצינו למדין שחל שביעי שלהן להיות ערב פסח ויקרבו לפני משה אם משה לא היה יודע אהרן היה יודע אלא סרס המקרא ודרשהו אבא חנן משום ר' אליקים אומר בבית המדרש באו ועמדו לפניהם ויאמרו האנשים ההמה מגיד שהיו בני כשרין וצדיקים וחרדין על המצות ר' אומ' אינו צריך הרי הוא אומ' ויאמרו האנשים שאין ת"ל ההמה מגיד שאין נשאלין אלא לבעל המעש' למה נגרע אמ' להן אין קדשים קריבין בטומאה אמ' לו אם לא יזרק הדם על הטמאין בשרה [יהיה] נאכל לטהורין והדין נותן ומה חטאת שהיא קדשי קדשים דמה נזרק על הטהורין והבשר יאכל לטהורין הפסח שהוא

קדשים קלים [לא] דין הוא שיזרוק הדם על הטמאין והבשר יאכל לטהורים אמ' להם אין קדשים קריבין בטומאה אמ' לו אם קדשים שיש להם אחריות יהו קרבין קדשים שאין להן אחריות לא יהו קריבין אמ' להן לא שמעתי עמדו ואשמעה כאדם שאומ' אשמע דבר מפי ר' אשרי ילוד אשה שכך היה מוכן שכל זמן שהוא רוצה היה [הקב"ה] מדבר עמו אמ"ר חידקה שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי ר' עקיבא ואמ' יודע היה משה שאין טמא אוכל פסח על מה נחלקו אם יזרק הדם עליהם אם לאו ראוי' היתה פרשת טמאין שתאמר אלא זכו טמאין שתאמר על ידיהן לכך שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב ספ' וידבר יי' אל משה דבר אל בני ישראל איש שאל [ו]זכה ללמוד בין לשעה ובין לדורות איש איש כי יהיה טמא לנפש זה הדבר ששאל או בדרך רחוקה זה דבר שלא שאל כי יהיה טמא לנפש אין לי אלא טמא מת שאר טמאין מנין ת"ל או בדרך רחוקה הרי אתה דן מבנין אב מבין שניהן לא ראי טמא מת כראי דרך רחוקה ולא ראי דרך רחוקה כראי טמא מת הצד השוה שבהן שלא עשה הראשון יעשה השני כך לא עשה את הראשון יעשה את השני בדרך רחוקה איני יודע איזו היא דרך רחוקה שיערו חכמים כל שהיה בשעת שחיטת פסח מן המודיעים (ולפנים) [ולחוץ] וכן לכל מדתה ר' עקיבא או' נאמ' טמא מת ונא' דרך רחוקה מה טמא מת רצה לעשות ואינו יכול אף דרך רחוקה רוצה לעשות ואינו יכול ר' אליעזר אומ' נאמ' ריחוק מקום בפסח ונא' ריחוק מקום במעשר מה ריחוק מקום האמור במעשר חוץ למקום אכילתו אף ריחוק מקום האמור בפסח חוץ למקום אכילתו אי זהו מקום אכילתו מפתח ירושלים ולפנים ר' יהודה או' משמו נאמ' ריחוק מקום במעשר ונא' ריחוק מקום בפסח מה ריחוק מקום האמור במעשר חוץ למקום הכשירו אף ריחוק האמור בפסח חוץ למקום הכשירו ואי זהו מקום הכשירו מפתח העזרה ולחוץ או בדרך רחוקה נקוד על ה' שאפי' בדרך קרובה והוא טמא לא היה עושה כיוצא בו ישפוט יי' ביני ובינך נקוד עליו שלא אמרה לו אלא הגר בלבד ויש אומ' על המטילין מריבה בינו לבינה [אמרה שרה] כיוצא בו ויאמר אליו איה נקוד

17

עליו שהיו יודעין היכן היתה כיוצא בו ולא ידע בשכבה נקוד עליו בשכבה לא ידע ובקומה ידע כיוצא בו וישקוהו נקוד עליו שלא נשקו בכל לבו ר' שמעון בן יוחאי או' והלא [אני] יודע שעשו שונא ליעקב אלא נהפכו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל מבו כיוצא בו וילכו אחיו לרעות את נקוד עליו שלא הלכו אלא לרעות עצמן כיוצא בו כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן נקוד עליו שלא היה אהרן מן המ[ו]נין כיוצא בו ונשים עד נפח אשר עד מידבא נקוד עליו

שאף מלהלן היה כן כיוצא בו עשרון עשרון עליו נקוד שלא היה עשרון אחד בלבד כיוצא בו הנסתרות לנו ולבנינו נקוד עליו אמ' להם [הקב"ה] עשיתם גלויים אף אני אודיע אתכם את הנסתרות אתה או' שבגופו או אינו אלא במצות שעל גופו כשהוא או' ככל חקותיו (וככל) הא מצות שעל גופו אמורות הא מה ת"ל ככל חקותיו וככל משפטיו [במצות] שבגופו הכתו' מדבר אף כאן אתה אומ' בדרך רחוק' נקוד על ה"א שאפי' בדרך קרובה והוא טמא לא היה עושה עמהן את הפסח ר' אומ' בדרך רחוקה שינהיג הדבר לדורות בחדש השני בארבע' עשר יום הוסיף בו הכתו' שתי מצות חוץ ממצות האמורות בגופו ואי זו היא ועצם לא תשברו בו במצות שבגופו הכתו' מדבר אתה אומ' שבגופו או אינו אלא במצות שעל גופו כשהוא אומ' וככל משפטיו הא מצות שעל גופו אמורו' הא מה ת"ל ככל חקותיו במצות שבגופו הכתו' מדבר או אינו אף לשבעה ולמצה ולביעור חמץ ת"ל ועצם לא ישברו עצם היה בכלל יצא מוצא מן הכלל ללמד על הכלל מה עצם מצוה שבגופו הכתו' מדבר אף כשהוא אומ' ככל חקות הפסח במצות שבגופו הכתו' מדבר איסי בן עקביא אומ' חוקה אמורה בפסח ואינה אלא בגופו ספ' והאיש אשר הוא טהור שומעני אחד יחיד ואחד צבור עושה פסח שני ת"ל ויהי אנשים יחיד עושה פסח שני ואין צבור עושה פסח שני ר' נתן או' אינו צריך שהרי כבר נאמ' והאיש יחיד עושה פסח שני ולא הצבור וחדל אין וחדל אלא שיכול לעשות ולא עשה שיערו חכמים כל שהיה בשעת שחיטה מן המודיעים ולפנים וכן לכל מדתה

ונכרתה אין ונכרתה אלא הפסקה הנפש מזידה דברי ר' עקיבא מעמה ועמה שלום כי קרבן על פסח ראשון הכתו' ענש כרת אתה או' על פסח ראשון ענוש כרת או אינו ענש אלא על פסח שני אמרת אי זהו מועדו זה ראשון ד"א כי קרבן יי' לא הקריב במועדו בא הכתו' ולימד על פסח שני שדוחה את השבת או [יכול] ידחה את הטומאה אמרת כל עצמו אינו בא אלא מפני טומאה חטאו ישא האיש ההוא אין לי אלא איש אשה מנין ת"ל ונכרתה הנפש להביא האשה ר' שמעון בן יוחאי או' האיש להוציא האשה ספ' וכי יגור אתכם גר שומעני כיון שנתגייר יעשה פסח מיד ת"ל כאזרח מה אזרח בארבעה עשר אף הגר בארבעה עשר ר' שמעון בן אלעזר אומ' הרי שנתגייר בין שני פסחים שומעני [לא] יעשה פסח שני ת"ל כאזרח מה אזרח שלא עשה ראשון יעשה שני כך [מי שנתגייר] שלא עשה הראשון יעשה שני כחקת הפסח אין לי אלא הפסח שהשוה את הגר לאזרח כל מצות שבתורה מנין ת"ל חקה אחת לכם השוה הכתו' והשוה את הגר לאזרח בכל מצות שבתורה ספ' וידבר יי' עשה לך שתי חצוצרות למה נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומ' על פי יי' יחנו שומעני הואיל ונוסעין על פי הדבור וחונין על פי הדבור לא יהיו צריכין חצוצרות ת"ל עשה לך מגיד הכתו' שאעפ"י שחונין ונוסעין על פי יי' צריכין היו חצוצרות עשה לך משל עצמך ויקחו אליך משל צבור דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומ' אחד זה ואחד זה בשל צבור הכתו' מדבר מה ת"ל קח לך עשה לך ויקחו אליך בזמן שעושין רצונו של מקום ויקחו אליך וכשאין עושין רצונו של מקום קח לך עשה לך בשלך אני רוצה [ולא] משלהם אבא חנן משום ר' אליעזר אומ' למה נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומ' בעת ההיא אמר יי' אלי פסל לך ולא משל צבור הא מה ת"ל קח לך ועשה לך משל צבור הכתו' מדבר חצוצרות מיעוט חצוצרות שתיים או אם רצה להוסיף יוסיף ת"ל שתי חצוצרות שלא להוסיף ושלא למעט שתי חצוצרות שיהו שוות במראה בקומה ובצואר מקשה אין מקשה אלא מין קשה ומעשה אומן ומעשה קורנס והיה לך למקרא העדה שתהא מזומן בהן העדה ומסייע בהן את המחנות ספ' ותקעו בהן ואם באחת יתקעו אבל

18

לא שמענו להיכן הרי אני דן נאמרה תקיעה בעדה ונאמרה תקיעה בנשיאים מה תקיעה האמורה בעדה בפתח אהל מועד אף תקיעה האמורה בנשיאים פתח אהל מועד [יכול] כל הקודם במקרא קודם במעשה ת"ל וידבר משה אל ראשי המטות הואיל ונאמרו דברות בתורה סתם ופרט באחד מהן שהנשיאים

קודמין אף פורטני בכל דברות שבתורה שיהו נשיאים קודמין ר' יונתן או' אין צריך שהרי כבר נאמ' ויקרא אלהם משה וישבו אליו וכתו' ואחרי כן נגשו כל בני ישראל הואיל ונאמרו דברות בתורה סתם ופרט הכתו' באחד מהם שהנשיאים קודמין אף פורטני בכל דברות שבתורה שיהיו נשיאים קודמין מה ת"ל וידבר משה אל ראשי המטות בא הכתו' ללמדך שאין התרת נדרין אלא מפי מומחין ספ' ותקעתם תרועה תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה אתה אומ' תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה או אינן אלא תקיעה ותרועה כאחת הכתו' מדבר כשהוא אומ' ובהקהיל את הקהל תתקעו הרי תקיעה אמורה הא מה ת"ל ותקעתם תרועה תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה או [יכול] אין לי אלא תקיעה לפני תרועה תקיעה לאחר תרועה מנין ת"ל תרועה יתקעו נאמ' כאן תרועה ונא' להלן תרועה מה תרועה האמורה להלן תקיעה לאחר תרועה אף תרועה האמורה כאן תקיעה לאחר תרועה ומה כאן תקיעה לפני תרועה אף להלן תקיעה לפני תרועה הא למדנו שתוקע ומריע ותוקע ר' יוחנן בן ברוקא אומ' ותקעתם אין ת"ל שנית אלא זה בנה אב לתקיעה שתהא שנייה לתרועה הא למדנו שתוקע ומריע ותוקע אין לי אלא במדבר בראש השנה מנין נאמ' כאן תרועה ונא' להלן תרועה מה תרועה האמורה כאן תוקע ומריע ותוקע אף תרועה האמורה להלן תוקע ומריע ותוקע שלש תרועות נאמרו בראש השנה [וביום הכפורים] שבתון ונדון תרועה והעברת שופר תרועה יום תרועה [ו]שתי תקיעות לכל אחד ואחד נמצינו למדין לראש השנה שש תקיעות ושלש תרועות שתיים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים שבתון זכרון תרועה מן התורה והעברת שופר תרועה מדברי תורה יום תרועה יהיה לכם לתלמודו בא ר' שמואל בר נחמני אומ' אחד מדברי תורה ושתיים מדברי סופרים

שבתון זכרון תרועה מן התורה והעברת שופר תרועה יום תרועה לתלמודו בא ותקעתם תרועה ונסעו המחנות החונים קדמה ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החונים תימנה או [יכול] כשם שתוקע למזרח ולדרום כן תוקע לצפון ומערב ת"ל תרועה יתקעו למסעיהם תקיעה אחת לשתייהן ויש או' שלש לכל רוח ורוח : ספ' ובהקהיל את הקהל למה נאמ' לפי שהוא אומ' ותקעו בהן מה הקהל העדה בשתיים [חצוצרות] אף הקהל הקהל בשתיים אי מה הקהל עדה תוקע ומריע ותוקע אף הקהל הקהל תוקע ומריע תוקע ת"ל ובהקהיל ספ' ובני אהרן הכהנים למה נאמ' לפי שאומ' ואם באחת יתקעו שומעני אף ישראל במשמע ת"ל ובני אהרן הכהנים בין תמימין בין בעלי מומין דברי ר' טרפון ר' עקיבא אומ' [מה הכהנים המקריבין] תמימין ולא בעלי מומין אף כהנים האמורי' כאן תמימין ולא בעלי

מומין אמ' לו ר' טרפון עד מתי אתה מרדד מגביב ומביא עקיבא איני יכול לסבול אקפח את בני אם לא ראיתי שמעון אחי אימה חיגר ברגלו אחת שהיה עומד ומריע בחצוצרות אמ' לו הין רבי שמא בהקהיל שבעלי מומין כשרין בהקהיל ביום הכפורים וביובל אמ' לו העבודה לא בדיתא אשריך אברהם אבינו שיצא מחלצ'ך עקיבא טרפון ראה ושכח עקיבא דורש מעצמו ומסכים להלכה כל הפורש ממך כפורש מחיים והיו לכם לחוקת למה נאמ' לפי שהוא אומ' עשה לך שתי חצוצרות שומעני הואיל ועשאן יהו ירושה לבניו ת"ל והיו לכם לחקת עולם לחוקה נתנו ולא לדורות מכאן אמרו כל הכלים שעשה משה במדבר כשרין היו לדורות חוץ מן החצוצרות ספ' וכי תבואו מלחמה במשמע בין שאתם יוצאין להם בין שהן באין עליכם במלחמת גוג הכתו' מדבר אתה אומ' במלחמת גוג או אינו אלא בכל מלחמות שבתורה ת"ל ונושעתם אמרת צא וראה אי זהו מלחמה שיש נושעין ממנה ואין אחריה [ש]עבוד אם [אין] את מוצא אלא במלחמת גוג וכן הוא אומ' ויצא יי' ונלחם מהו או' והיה יי' למלך ר' עקיבא אומ' אין לי מלחמת גוג שדפון וירקון ואשה מקשה לילד וספינה מטרפת בים מנין ת"ל

חצוצרות מזכירות והלא דמים מזכירין אלא שאם יכולין להריע ולא הריעו מעלה אני עליו כאלו לא הוזכרו לפני המקום ונזכרתם הא כל זמן שנזכרין ישראל אין נזכרין אלא לתשועות ספ' וביום שמחתכם אלו שבתות ר' נתן אומ' אלו תמידין ובמועדיכם אלו שלש רגלים ובראשי חדשיכם כמשמעו ותקעתם בחצוצרות בשל צבור הכתו' מדבר אתה או' בשל צבור או [יכול] אחד ליחיד ואחד לצבור אמרת במה ענין מדבר בשל צבור שמעון בן עזאי אומ' בשל צבור הכתו' מדבר אתה אומ' בשל צבור או [יכול] אחד של יחיד ואחד של יחיד ת"ל על עולותיכם מה עולה קדשי קדשים אף שלמים קדשי קדשים אי מה עולה אחד של יחיד ואחד של צבור אף שלמים אחד של צבור [2] ואחד של יחיד [1] ת"ל על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם מה עולות משל צבור אף שלמים משל צבור והיו לכם לזכרון למה נאמר לפי שהוא אומ' ותקעתם בחצוצרות שומעני קרבנות שתקעו עליהן יהו כשרין שלא תקעו עליהן לא יהו כשרין ת"ל והיו לכם לזכרון נתנו ולא נתנו להכשר קרבן אני יי' אלהיכם למה נאמ' לפי שהוא או' דבר אל בני ישראל בחדש השביעי [וגו' זכרון תרועה] אבל מלכות לא שמענו ת"ל יי' אלהיו עמו ותרועת מלך בו זה שופר ומלכות ר' נתן אומ' אינו צריך שהרי כבר נאמ' ותקעתם בחצוצרו' הרי שופר והיו לכם לזכרון זה זכרון אני יי' אלהיכם זה מלכות א"כ מה ראו חז"ל לומ' מלכות תחלה ואחר כך זכרונות ושופרות אלא המליכהו עליך ואחר כך בקש מלפניו כדי שיזכר לך ובמה בשופר ואין שופר אלא של חירות שנא' והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול אבל איני יודע מי תוקע ת"ל ויי' אלהים בשופר יתקע יי' צבאות יגן עליהם אבל איני יודע מאין היא תקיעת יי' ת"ל קול שאון מעיר ספ' ויאמר משה לחובב חובב היה שמו ורעואל היה שמו שנא' ותבאן אל רעואל כשהוא אומ' וחבר הקני נפרד מקין מבני חובב חותן משה חובב היה שמו ולא רעואל מה ת"ל ותבאן אל רעואל אביהן

מלמד שהיו התינוקות קוראין לאבי אביהם אבא ר' שמעון בן מנסיא אומ' רעואל היה שמו רע של אל שנא' ויבא אהרן וכל זקני ישראל וגו' ר' דוסתאי או' קני היה שמו למה נקרא שמו קני שפירש ממעשה קנאי דבר המקנאי' בו למקום שנא' הן קנאוני בלא אל ואומ' אשר שם מושב סמל הקנאה המקנה ר' יוסי אומ' קני היה שמו ולמה נקרא שמו קני שקנא(א)[ה] שמים וארץ ואת התורה ר' ישמעאל בר' יוסי אומ' רעואל היה שמו ולמה נקרא שמו רעואל שריעאל שנא' ריעך וריע אביך ר' שמעון בן יוחאי או' שני שמות היו לו חובב ויתרו יתרו על שם שהותיר פרשה אחת בתורה שנא' ואתה תחזה מכל העם הלא אף ביד משה היו מסיני שנא' אם את הדבר הזה תעשה ולמה נתעלם מעיני משה לתלות זכות בזכאי כדי שיתלה הדבר ביתרו חובב על שם שחבב את התורה שלא מצינו בכל הגרים שחבב את התורה כיתרו וכשם שיתרו חבב את התורה כך בניו חבבו את התורה שנא' הלוך אל בית הרכבים וגו' אמרו הואיל ובית זה עתיד ליחרב רואין אותו מעכשיו כאלו חרב ובית לא תבנו וזרע לא תזרעו ונשמע בקול יונדב וגו' באהלים ונשמע ונעש וגו' על ששמעו מצות אביהן העמיד המקום מהן סופרין שנא' ומשפחות סופרים וגו' תרעתים על ששמעו תרועה מהר סיני תרעתים על שם שהיו מתריעין ומתענין תרעתים על שם שהיו מגלחין תרעתים על שם שהיו יושבין בפתח שערי ירושלם שמעתים על שם ששמעו מצות אביהם סוכתים על שם שלא סכו את השמן ד"א סוכתים על שם שהיו יושבין בסוכות יושבי יעבץ שהניחו את יריחו המה בישראל והלכו להם אצל יעבץ לעדר ללמוד ממנו תורה שנ' ויקרא יעבץ ויבא אלהים את אשר הוא שאל הן חסרין ממי ילמודו והוא חסר למי ילמד באו חסרין ללמוד למדו אצל חסר למי ילמד שנא' ובני קני חתן משה מנין שבניו של חובב הן בניו של יתרו שנא' המה הקינים מה שכר נטלו על כך ולבית הרכבים אמר ירמיה לכן לא יכרת איש ליונדב

ר' יהודה אומ' וכי גרים נכנסין להיכל והלא אף ישראל לא נכנסין להיכל אלא ש(ה) [י]היו יושבין בסנדרי ומורין דברי תורה ויש אומ' בנותיהן נשואות לכהונה והיו מבני בניהם מקריבין על גבי מזבח והרי דברים ק"ו ומה אלו שקרבו עצמן כך קרבן המקום ישראל שעושין את התורה על אחת כמה וכמה וכן את מוצא ברחב הזונה מהו אומ' משפחת בית עבודת הבוץ לבית אשבע עבודת הבוץ שהטמינה בבוץ המרגלים לבית אשבע שנשבעו לה מרגלים ר' אלעזר בן יעקב או' זו רחב הזונה שהיתה עסוקה בסתר אכסניין שמנה כהנים עמדו מרחב הזונה ואלו הם ירמיה חלקיה שריה מחסיה ברוך נריה חנמאל שלום ר' יהודה או' אף חולדה הנביאה מבני בניה של רחב הזונה שנא' וילך חלקיה הכהן ואומ' הנה אנחנו באים בארץ את תקות חוט השני והרי דברים ק"ו ומה מי שהיתה מעם שנא' בהם לא תחיה כל נשמה על שקרבה את עצמה כך קרבה המקום ישראל שעושין [את ה]תורה על אחת כמה וכמה וכן אתה מוצא בגבעונין ויוקים אנשי כוזבה ויואש ושרף אשר בעלו למואב וישבי לחם והדברים עתיקים יוקים שקיים בהם יהושע ברית כוזב' שכזבו ליהושע ואמרו מארץ רחוקה ולא באו אלא מארץ ישראל והלא דברים ק"ו אלו שהיו מעם שחייבין כלייה על שקרבו את עצמן קירבן המקום ישראל שעושין [את ה]תורה על אחת כמה וכמה וכן את מוצא ברות המואביה מה אמרה לחמותה עמך עמי ואלהיך אלהי באשר תמותי אמות אמ' לה המקום לא הפסדת הרי המלכות שלך לעולם הזה ושלך לעולם הבא ויואש ושרף זה מחלון וכליון יואש שנתיאשו מן הגאולה יואש שנתיאשו מדברי תורה [ושרף] ששרפו בניהם לע"ז אשר בעלו למואב שנשאו נשים מואביות ד"א הניחו ארץ ישראל ונהפכו בשדה מואב והדברים עתיקים כל אחד ואחד מפורש במקומו ויושבי נטיעים זה שלמה שדומה לנטיעה במלכותו מנין אתה אומ' שלא מתה רות

המואביה עד שראתה שלמה בן בנה שהיה יושב ודן דינן של זונות שנא' במלאכתו והלא דברים ק"ו אם מי שהיתה מעם שנ' בהן לא תבואו בהן עד שקרבה עצמה כך קירבה המקום ישראל שעושין תורה על אחת כמה וכמה אם תאמר בישראל לא היה כן והלא כבר נאמ' ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה שפרה זו יוכבד פועה זו מרים ד"א שפרה שפרה ורבה שפרה שהיתה משפרת הולד שפרה שפרו ורבו ישראל בימיה פועה שהיתה פועה ובוכה על אחיה שנ' ותתצב אחותו מרחוק ויאמר בילדכן את העבריות ותראין וייטב אלהים ויעש להם בתים בתים אלו איני יודע מהו שנ' מקץ עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים את בית יי' זו כהונה ואת בית המלך זו מלכות זכתה יוכבד לכהונה ומרים למלכות שנ' וקוץ הוליד את ענוב ואת הצובבה ומשפחות סחרחל אחרחל זו מרים שנ' ותצאן כל הנשים אחריה בן ?ח?רום זו יוכבד שנ' כל חרם בישראל נשאת מרים לכלב שנ' ותמת עזובה ויקח לו כלב את אפרת ואלה היו בני כלב ודוד בני איש אפרתי נמצא דוד מבני בניה של מרים למדת כל המקרב עצמו מן השמים מקרבין אותן חותן משה זה יפה לו יותר מכולן שנקר' חותנו של מלך נוסעים אנחנו מיד לארץ ישראל לא כשם שבראשונה [היו] נוסעים וחונים אלא עכשיו מיד לארץ ישראל אחרים אומ' מפני מה שיתף משה עצמו עמהם נתעלם מעיני משה וסבור שנכנס עמם לארץ ישראל ר' שמעון בן יוחאי או' אינו צריך שהרי כבר נאמ' כי אנכי מת בארץ הזאת שאין ת"ל אינני עובר שאף עצמותי אינן עוברות את הירדן אלא מפני מה שיתף משה עצמו עמהן (אמ' עכשיו אלא כך) אמ' משה איני משתף עצמי עמהם עכשיו ישראל אומ' אם מי שהוציאנו ממצרים ועשה לנו נסים וגבורות אינו נכנס אף אנו אנו נכנסין ד"א

אמר יי' אותו אתן לכם אין לגרים בו חלק מה אני מקיים והיה השבט אשר גר הגר אלא אם אינו ענין לירושה תנהו ענין לכפרה שאם היה בשבט יהודה מתכפר לו בשבט יהודה בשבט בנימין מתכפר לו בשבט בנימין ר' או' אם אינו ענין לירושה תנה ענין לקבורה מכאן נתן לגרים קבורה בארץ ישראל לכה אתנו והטבנו לך כי יי' דבר טוב על ישראל וכי בגבייתו של אדם שאין מטיבין לו והלא דברים ק"ו אם לבן ביתו של בשר ודם מטיבין לו ק"ו לבן ביתו של מי שאמ' והיה העולם שמטיבין לו כי יי' דבר טוב על ישראל וכי עד עכשיו אין יי' דבר טוב על ישראל הרי מעולם יי' דבר טוב על ישראל מה ת"ל כי יי' דבר טוב אלא פיקד המקום לישראל להטיב לגרים ולנהוג בהן ענה ספ' ויאמר אליו אמר להם אם מפני ארץ ונכסים אני בא אני בא יש לך אדם שיש לו ארץ ואין לו נכסים יש לו נכסים ואין לו ארץ יש לו נכסים ואין לו משפחה אבל אני יש לי ארץ יש לי נכסים יש לי משפחה ודיין הייתי בעירי ואם אני הולך מפני ארצי אלך מפני נכסי(ן) ואם אני הולך מפני נכסי(ן) אלך מפני מולדתי ספ' ויאמר אל נא תעזוב אין נא אלא לשון בקשה אמ' לו אם אי אתה מקבל עליך בבקשה גוזרני עליך גזירה עכשיו ישראל או' לא נתגייר יתרו מחבה כסבור היה שיש חלק בארץ ישראל לגרים עכשיו שראה שאין להם חלק בארץ הניחו הלך לו ד"א אם אי אתה מקבל עליך דושנה של יריחו גוזרני עליך גזירה עתה יהו ישראל או' לא נתגייר יתרו מחבה כסבור יתרו שמתנ' מרובה נוהגת לו עכשיו שמתנה מועטת הניח והלך לו ד"א כסבור אתה [להיות] מרבה כבוד המקום ואין אתה אלא ממעט כמה גרים ועבדים את עתיד להכניס תחת כנפי השכינה והיית לנו לעינים שלא תנעול דלת בפני גרים הבאין לומ' אם יתרו חתנו של מלך לא קבל עליו ק"ו לשאר בני אדם כי על כן ידעת אמ' לו אלו אחר שלא ראה נסים וגבורות במדבר הניח והלך לו כדאי הוא הדבר אתה שראית שתניח ותלך לך אל נא תעזוב אותנו ר' יהודה או' את שראית חן שניתן לאבותינו במצרים שנא' ויי' נתן את חן העם תניח ותלך

לך אל נא תעזוב אותנו ד"א והיית לנו לעינים אפי' דיך אלא שתהא יושבי בסנהדרין ותהי מורה בדברי תורה ד"א והיית לנו לעינים אפי' אין דינו אלא שכל דבר ודבר שנתעלם מעינינו תהי מאיר עינינו בו שנא' ואתה תחזה מכל העם והלא אף ביד משה היו מ(י)סיני שנא' וצוך אלהים למה נעלם ממשה לתלות זכות בזכאי כדי שיתלה הדבר ביתרו ד"א שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו שנ' ואהבתם את הגר וגר לא תונה ולא תלחצנו ספ' והיה כי תלך עמנו וכי מה היה טובה שהטיבו לו אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ הניחו דושנה של יריחו חמש מאות (אמרה) [אמה] אמרו כל מי שיבנה בית הבחירה בחלקו יטול דושנה של יריחו נתנו לפני יונדב בן רכב חלק מראש והיו אוכלין אותו ארבע מאות ומ' שנה שנ' ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה צא מהן ארבעים שהיו ישראל במדבר נמצאו אוכלין אותן ד' מאות ומ' שנה וכיון ששרת שכינה בחלקו של בנימין באו בני בנימין ליטול חלקו עמדו ופנו אותן מפניהם שנא' ובני קני חותן משה ספ' : ויסעו מהר יי' אין צריך שהרי כבר נאמ' אחד עשר יום מה ת"ל ויסעו מהר יי' מלמד שהלכה בו ביום שלשים וששה מיל כדי שיכנסו ישראל לארץ מושב משל למה הדבר דומה לבני אדם שיוצאין למלחמה בשעה שיוצאין הן שמחים וכל שעה שהן מגיעין [שם] ידיהן מתרשלות אבל ישראל אינו כן כל זמן שהיו מגיעין היו שמחים אמרו נלך ונדרוש את ארץ ישראל ד"א אמרו וארון ברית יי' אבות חטאו ונגזר עליהן במדבר הזה יפלו אבל אנו לא נחטא ולא נמות אלא נלך נדרוש את ארץ ישראל : וארון ברית יי' מכאן אמרו שני ארונות היו אחד שיוצא עמהן למלחמה ואחד ששרוי עמהן במחנה זה שיוצא עמהן למלחמ' היה בו ספר תורה שנא' [וארון] ברית יי' נסע אחריהן זה ששרוי עמהן במחנה היה בו שבירי לוחות שנא' וארון ברית יי' לא משו מקרב המחנה ר' שמעון בן יוחאי

או' ארון ברית יי' נסע לפניו לא נאמ' אלא וארון ברית יי' נוסע משל למה הדבר דומה לאטיקיסר שהיה מקדים לפני חיילותיו ומתקן להם מקום שישרו בו כך היתה שכינה מקדמת לפני ישראל ומתקנת להם מקום שישרו בו שנא' לתור להם

22

מנוחה מה ת"ל לפי שנא' וישמע הכנעני מלך ערד וכו' כששמעו כנעניים שמתו מרגלים אמרו מתו מרגלים שלהם נלך ונלחם במ' ר' שמעון בן יוחאי אומ' כי בא ישראל דרך האיתרים לא נאמר כן אלא דרך האתרים כיון שמת אהרן אמרו מת אהרן כהן גדול שלהן התייר הגדול שלהן ועמוד ענן שהיה עושה להן מלחמה [נסתלק] הרי שעה נלך ונלחם במ' ר' שמעון בן יוחאי או' גנות גדולה היתה ביד ישראל בשעה שאמרו נשלחה אנשים אמ' להן המקום אם כשהייתם בארץ עריבה ושוחה זנתי ופרנסתי אתכם כשאתם נכנסין לארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש על אחת כמה וכמה שאפרנס אתכם ספ' וענן יי' עלי(כ)[ה]ם מכאן אמרו שבעה עננים היו וענן יי' עליהם ועננך עומד עליהם ובעמוד ענן ובהארץ הענן ובהעלות הענן ואם לא יעלה הענן כי ענן יי' הרי שבעה ארבע מארבע רוחותן ואחד מלמעלה ואחד מלמטה ואחד מלפניהם הגבוה מנמכו והנמוך מגביהו ומכה נחשים ועקרבים ומכבד ומרביץ לפניו ר' יהוד' אומ' י"ג היו שנים שנים מכל רוח ורוח שנים מלמעלה ושנים מלמטה ואחד מלפניהן ר' יהושע או' ד' ור' או' ב' וענן יי' עליהם על החגרים ועל הסומין ועל הזבין ועל המצורעים וענן יי' עליהם מנין אתה או' שאם היה אחד מישראל נמשך מתחת כנפי הענן עמוד ענן נמשך עמו לאחוריו עד שעה שחוזר ת"ל וענן יי' או [יכול] כשם שמגין על ישראל כך מגין על אומות העולם ת"ל עליהם על ישראל מגין ואין מגין על אומות העולם או [יכול] כשם שמגין ביום כך מגין בלילה ת"ל יומם ביום מגין ואין מגין בלילה אמרת [מנין] עמוד ענן לא היה מגין עליהם בלילה ת"ל יומם ביום מגין בלילה אמרת עמוד ענן לא היה מגין עליהם אלא עמוד האש יהא מאיר להם ביום ת"ל ואש תהיה לילה בו בלילה מאיר ואינו מאיר ביום או כשם שמאיר לישראל כך מאיר לאומות העולם ת"ל לעיני כל בית ישראל לישראל מאיר ואינו מאיר לאומות העולם ר' שמעון בן אלעזר אומ' מנין אתה או' כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא היו צריכין לנר אלא אפי' אדם נכנס חדר לפניו מחדר כמין פנס נכנס אחריו עד שחוזר שנ' בכל מסעיהם הא למדת אפי' אדם נכנס חדר לפניו

מן החדר שעמוד האש מאיר לו ספ' ויהי בנסוע הארון נקוד עליו מלמעלה ומלמטה מפני שלא היה זה מקומו ד"א מפני שהוא ספר בעצמו מכאן אמרו ספר שנמחק ונשתיר בו פ"ה אותיות כגון ויהי בנסוע מטמא את הידים ר' ישמעאל או' נקוד עליו מלמעלה ומלמטה מפני שלא היה זה מקומו מה היה ראוי ליכתב תחתיו ויהי העם כמתאוננים משל למה הדבר דומה לבני אדם שאמ' לו המלך הנראה שתגיע עמנו למושל עכו הגיע לעכו הלך לו לצור הגיע לו לצידון הלך לו לבירי [הגיע] לבירי הלך לו לאנטוכיא התחילו בני אדם שמתרעמין על המלך שנתלבטו על דרך זו והמלך צריך להתרעם עליהם שבשבילם נתלבט על הדרך זו כך הלכה שכינה בו ביום ל"ו מיל בשביל שיכנסו לארץ ישראל התחיל ישראל מתרעמין לפני המקום שנתלבטו כל דרך זו והקב"ה צריך להתרעם עליהם שבשבילם הלכה שכינה בו ביום ל"ו בשביל שיכנסו לארץ ישראל ויאמר משה קומה יי' כתו' אחד אומ' על פי יי' יחנו ועל פי יי' יסעו וכתו' אחד או' על פי משה יסעו כיצד יתקיימו משל למה הדבר דומה לך בשר ודם שאמ' לעבדו הנראה שתעמידני בשביל שאני הולך ליתן ירושה לבני ד"א משל למלך בשר ודם שהיה מהלך בדרך ונהג אוהבו עמו כשהוא נוסע אומ' איני נוסע עד שיבא אוהבי וכשהוא חונה אומ' איני חונה עד שיבא אוהבי נמצאת מקיים על פי יי' יחנו ועל פי יי' יסעו קומה יי' ויפוצו אויביך אלו המכונסין וינוסו משנאי' אלו הרודפים מפניך הם נסין ואין אנו כלום לפניו אלא כשפניך אתנו אנו כלום לפניו [ואנו מנצחים אותם] כשאין פניך אתנו אין אנו כלום לפניו [ואין אנו מנצחים אלא הם] וכן הוא או' ויאמר אליו אם אין

פניך הולכים וגו' ובמה יודע איפה כי מצאנו וגו' ויהי בנוסם מפני ישראל אלהי שיתמו כגלגל וגו' כאש תבער יער וינוסו משנאיך וכי יש שונאין לפני מי שאמ' והיה העולם אלא מגיד הכתו' שכל מי ששונא ישראל כאלו שונא המקום כיוצא בו אתה אומ' וברוב גאונוך תהרוס קמיך וכי יש קמים לפני המקום אלא מגיד שכל שקם כנגד ישראל כאלו קם כנגד המקום וכן הוא אומר אל תשכח קול צורריך וגו' מפני מה כי הנה אויביך יהמיון כי הנה רחיקיך (כי

23

הנה אויביך) יאבדו מפני מה על עמך יערימו סוד הלא משנאיך יי' אשנא תכלית שנאה שנאתים וגו' וכן הוא או' כי הנגע בכם כנוגע בבבת עינו ר' יהודה או' בבת עין לא נאמ' אלא בבת עינו כביכול כלפי מעלה הכתו' מדבר אלא שכנה הכתו' כיוצא בו אמר למה שמתני למפגע לך ואהי עלי למשא אלא שכנה הכתו' כיוצא בו והנם שולחים את הזמורה אל אפם אלא שכנה הכתו' כיוצא בו [כתו'] אלהי קדושי לא נמות אלא שכנה הכתו' כיוצא בו [כתו'] וימירו את כבודם אלא שכנה הכתו' כיוצא בו מרחם אמו אלא וגו' אף כאן בבת עין כמו שנ' ר' יהודה או' בבת עין לא נאמ' אלא בבת עינו כביכול כלפי מעלה הכתו' מדבר וכל מי שעוזר ישראל כאלו עוזר המקום שנ' כי לא באו לעזרת יי' ר' שמעון בן אלעזר אומ' אין לך חביב בכל הגוף כעין ומשל בה את ישראל משל אדם לוקה על ראשו אינו עומץ אלא את עינו הא אין לך בכל הגוף כעין וכן הוא או' מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי כי בן הייתי לאמי ר' אלעזר בר' יוסי או' אתם כאדם שמושיט אצבעו לתוך עינו ומחטטה פרעה שנגע בכם מה עשיתי לו מרכבות פרעה וסיסרא שנגע בכם מה עשיתי לו מן שמים נלחמו סנחריב שנגע בכם מה עשיתי לו ויצא מלאך יי' ויך נבוכדנצר שנגע בכם מה עשיתי לו עשבא כתורין יאכל המן שנגע בכם מה עשיתי לו ואותו תלו על העץ וכן את מוצא שכל זמן שישראל משועבדי' כביכול שכינה משועבדת עמהם שנ' ויראו את אלהי וגו' בכל צרתם לו צר אין לי אלא צרת צבור צרת יחיד מנין ת"ל יקראני ואענהו ואו' ויקח אדני יוסף אותו ואו' מפני עמך אשר פדית ר' אליעזר או' ע"ז עברה עם ישראל בים ואי זה זה פסל ומסכה [של] מיכה ר' אליעזר או' אלמלא מקרא כתו' אי איפש' לאומרו כביכול אמרו ישראל לפני המקום עצמך פדית ממצרים וכן את מוצא שכל מקום שגלו שכינה עמהם גלו למצרים שכינה עמהם שנא' הנגלה נגליתי לבבל שכינה עמהם שנ' למענכם שלחתי בבבלה גלו לעילם שכינה עמהם שנ' ושמתי כסאי בעילם גלו לאדום שכינה עמהם

שנ' מי זה בא מאדום וכשהן חוזרין שכינה עמהן שנ' ושב יי' והשיב יי' לא נאמ' אלא ישב ואו' אתי מלבנון וגו' ר' או' כתו' אחד או' קומה יי' וכתו' אחד אומ' שובה יי' כיצד יתקיימו מגיד הכתו' כשישראל נוסעין היה עמוד ענן מקופל ועומד ולא היה מהלך עד שמשה או' קומה יי' וכשהן חונין היה מקופל ועומד ולא היה פורס עד שמשה או' שובה יי' נמצאת מקיים קומה יי' שובה יי' ובנחה יאמר מגיד הכתו' שכשהיו ישראל נוסעין אלפים וחונים רבבות כביכול אמ' משה לפני המקום איני מניח שכינה לשרות עד שהוא עושה לישראל אלפים ורבבות שמתשובה שאמ' אתה יודע מה אמ' להן שנ' יי' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים אמרו לו משה רבי' הרי אנו מובטחין לברכות הרבה ואתה נותן קצוות לברכותינו אמ' להן אני בשר ודם יש קצבה לברכותי אלו משלי אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם כחול ימים וכצמחי אדמה וכדגי [הים] וככוכבי השמים ובנחה יאמר מגיד הכתו' שאין השכינה שורה למעלה אלא באלפים ורבבות שנא' רכב אלהים רבותים אלפי שנאן כשם שאין שכינה שורה למעלה אלא באלפים ורבבות כך אין שורה למטה אלא באלפים ורבבות ספ' ויהי אין ויהי אלא שלא היה לכם דבר מתחלה [להתאונן] מלמד שהיו מקולקלין וחזרו לקלוקולם הראשון העם אין העם אלא הרשעים שנא' מה אעשה

לעם הזה עד אנה צאצוני! העם הזה הרע כשהוא קוראן עמי אין עמי אלא כשרין שנא' שלח עמי ויעבדוני עמי מה עשיתי לך וכן כמתאוננים אין מתאוננים אלא מתרעמין מבקשין עלילה היאך יכולין לפרוש מאחורי המקום שכן אתה מוצא ביורם בן אחאב [שאמ'] כי מתאנה הוא וכן הוא אומ' כי תאנה הוא מבקש ר' אליעזר או' אין מתאוננים אלא מתלהמין שנ' דברי נרגן כמתלהמים והם ירדו חדרי בטן אבל סכין ירדה מן השמים ובקעה את כריסן לקיים מה שנא' והם ירדו חדרי בטן ר' יהודה או' אין כמתאוננים אלא כמזיזין את עצמן [מעשות טוב] שנ' לא אכלתי באוני ר' אומר

24

כמתאוננים רע אין רע אלא ע"ז שנ' כי תעשו את הרע [באזני] [בעיני] יי' [באזני יי'] מלמד שהיו ישראל מתכווין להשמיע את המקום [הרע שהיו עושין] היה ר' שמעון או' משל למה הדבר דומה לאחד שהיה מקלל את המלך היה המלך עו[מד] [בר] אמרו לו שתוק שמא ישמע המלך אמ' להם מי יאמר לכם שמא שלא היה כונתי אלא להשמיעו כך היו ישראל מתכווין להשמיע המקום וישמע יי' ויחר אפו שמע המקום ונתמלא עליהן חימה ותבער במ אש יי' ירדה אש מן השמים והיתה קופלת בהן מחתה עד שלא עמדו לא בין החיים למתים ולא בין מתים לחיים שנ' ויעמוד בין המתים ובין החיים אבל כאן לא עמדו לא בין מתים לחיים ולא בין חיים למתים אבל אי אתה יודע במי נגע אש תחלה הרי הוא אומ' ותאכל בקצה המחנה ויש אומ' אלו הגרים שנתוני בקצה המחנה ר' שמעון בן מנסייה או' ותאכל בקצה המחנה במוקצין שבהן בגדולים שבהם וכן הוא או' לראש ולקצין ספ' ויצעק העם אל משה וכי מה היה משה מועיל והלא אין ראוי לומ' אלא ויצעק [העם] אל יי' מה ת"ל ויצעק העם אל משה היה ר' שמעון או' משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו והלך לו אותו הבן אצל אוהבו של אביו אמ' לו צא ובקש לי מאבא כך הלכו ישראל אצל משה בקש לנו מלפני המקום יכול שעכב משה בידם ת"ל ויתפלל משה יכול שעכב בידו המקום ת"ל ותשק' האש שקעה אש במקומה שאלו חזרה לשמים סוף שהיו חוזרים לקלקולן ואלו חזרה לאחת מכל הרוחות היתה קופלת את כל הרוח והולכת אלא ששקעה במקומה ויקרא שם המקום ההוא תבערה אין תבערה אלא כאדם שאו' תבער אש במקומו כך אמ' להן משה לישראל עשיתם תשובה ותשק' האש ואם לאו עדין היא במקומה כי בערה במ על מה שאירע נקרא ולא כן היה שמו מקדם וכן הוא או' ויקרא שם המקום מסה וכי כך היה שמו ת"ל על ריב בני ישראל וכיוצא בו ויקרא שם המקום ההוא קברות התאוה [יכול] כך היה שמו מקודם ת"ל כי שם קברו את העם המתאווים על מה

שאירע נקרא ולא כך היה שמו אבל אי אתה יודע מי היו אלו המרגילין ישראל לדבר עבירה ת"ל והאספסוף אלו הגרים המוספין מכל מקום ר' שמעון בן מנסייה אומ' אלו זקנים שבהן שנ' אספה לי אם כן היו זקנים עושין ק"ו לשאר כל אדם כיוצא בו ויראו בני אלהים מה היו בני דיינין עושין שהיו אוחדין נשים מן השוק ומענין אותן א"כ היו בני דיינין עושין ק"ו לשאר הדיוטות התאוה יכול שהיו מתרעמין על דבר שלא טעמו אותו מימיהן ת"ל התאוה תאוה על מן שהיה יורד בכל יום היו מתרעמין ולא היו מתרעמין על דבר שלא טעמו אותו מימיהן וישובו ויבכו גם בני ישראל מלמד שאף הראשונים היו בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר וכי מפני שלא היה להן לישראל בשר היו מתרעמין והלא כבר נאמ' וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר יכול אכלום במדבר והרי בכניסתן לארץ אתה מוצא ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד אלא שמבקשין עלילה היאך [יכולין] לפרוש מאחורי המקום ספ' זכרנו את הדגה וכי יש בענין שהיו מצריים נותנין להם דגים חנם והלא כבר נאמ' ועתה לכו עבדו ותבן לא ינתן לכם תבן לא היו נותנין להם דגים היו נו[נ]תנין להם חנם מה ת"ל חנם חנם מן המצות את

הקשואים ר' שמעון או' מפני מה מן שתנה להם לכל דבר שהיו רוצין חוץ מחמשה מינין משל למלך בשר ודם שמסר בנו לפידגוג והיה יושב ומפקדו אמ' לו ראה שלא יאכל מאכל רע ושלא ישקה משתה רע ובכל (כן) [יום] היה אותו הבן מתרעם על אביו ואו' לא מפני שהוא אוהבני אלא מפני שאי אפשי [לו] שאוכל וחכמי' או' מן היה משתנה לכל דבר שהיו רוצין אלא שלא היו רואין בעיניהן אלא מן שנא' אין כל בלתי אל המן עינינו אין לנו אלא מן בשחר ומן בערב ספ' ועתה נפשנו יבשה אמרו עתיד מן זה לתפח בכריסינו והורגנו [וכי] יש לך ילוד אשה שאינו מוציא מה שאוכל את זו אמרו לו לר' שמעון מה אתה מקיים ויתד תהיה לך על אזיניך אמ' להם מה שתגרי אומות העולם מוכרין להם יוצא מהן אבל מן לא היה יוצא מהן

25

לעולם שנ' לחם אבירים לחם המובלע באיברים אין כל בלתי אתה סבור על כל מה שאמ' זה אמ' זה אלא על מה שאמ' זה אמ' זה ישראל או' בלתי אל המן והמקום מפייס את כל באי העולם ואו' להם בואו וראו על מה אלו מתרעמין לפני והמן כזרע גד כענין שנ' וזהב הארץ ההוא טוב כיוצא בו אתה או' ויכר יהודה וגו' והמקום הכתי' על ידו ולא יסף עוד לדעתה כיון שידע שכלתו היא לא יסף עוד לדעתה כיוצא בו ואתה עיף ויגע על ישראל הוא אומ' אתה עיף ויגע ועל עמלק הוא אומ' ולא ירא אלהים כיוצא בו מדוע בושש רכבו לבא אם סיסרא חכמות שרותיה אמרו לאשתו הלא ימצאו יחלקו שלל נתגלו דברים שאמרה אמו של סיסרא לדבורה ברוח הקדש אף היא אמרה לה אל תצפי לסיסרא בנך מעתה כן יאבדו כל אויביך יי' כיוצא בו אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה עד כאן אמרו צדיקים אבל רשעים או' אלה הם האלהים המכים את מצרים בכל מכה במדבר אמרו עשר מכות היו לו הביאן על המצריים ושוב אין לו מכה מעתה אמ' להם המקום אתם או' שאין לי מכה אני מביא עליכם מכה שלא נראתה בעולם והיה כל אחד מהם יושב בטחור ועכבר יוציא מן התהום ושומט בני מעיו וחוזר לתהום כך הוא או' ותכבד יד יי' אל האשדודים כיוצא בו אתה או' ויאמרו כל הזקנים וכל העם אל הכהנים ואל הנביאים אין לאיש הזה משפט מות כי בשם יי' אלהינו דבר אלינו מהו אומ' ויקומו אנשים מזקני הארץ ויאמרו אל כל העם לאמר מיכה המורשתי ניבא בימי חזקיה מלך יהודה ויאמר אל כל עם יהודה לאמר כה אמר יי' צבאות ציון שדה תחרש וירושלם עיים תהיה והר הבית לבמות יער ההמת המיתוהו חזקיהו מלך יהודה וכל יהודה הלא ירא את יי' ויחל את פני יי' וינחם יי' על הרעה אשר דבר אלהם ואנחנו עושים רעה גדולה על נפשותינו עד כאן אמרו צדיקים אבל רשעים היו אומ' וגם איש היה מתנבא בשם יי' אוריהו בן שמעיהו מקרית היערים

וינבא על העיר הזאת ועל הארץ הזאת ככל דברי ירמיהו וישמע המלך יהויקים וכל גבוריו השרים את דבריו ויבקש המלך המיתו וישמע אוריהו ויירא ויברח ויבא מצרים וישלח המלך יהויקים ואנשים מצרים את אלנתן בן עכבור ואנשים אתו אל מצרים ויוציאו את אוריהו ממצרים ויביאוהו אל המלך יהויקים אמרו כשם שאוריהו נהרג כך ירמיה חייב ליהרג אך יד אחיקם בן שפן היתה את ירמיהו לבלתי תת אותו ביד העם להמיתו וכן הוא או' חי יי' שכבי עד הבקר מלמד שהיה יצר הרע מצערו כל הלילה אמ' לו אתה פנוי ומבקש אשה והיא פנויה ומבקש איש מלמד שהאשה נקנית בבעילה עמוד ובעלה ותהי לך לאשה נשבע ליצרו הרע חי יי' שלא אגע בה ואל האשה אמר שכבי עד הבקר אף כאן בלתי אל המן את עינינו את סבור שעל מה שאמ' זה אמ' זה לא על מה שאמ' זה המקום מפייס באי עולם ואומ' להם באו וראו על מה מתרעמין לפני והמן כזרע גד כענין שנא' וזהב הארץ ההיא טוב ספ' : שטו העם יכול מפני שמצטערין עליו בשעת לקיטה לכך היו מתרעמין ת"ל שטו לפתח ביתו היה יוצא ומלקט פרנסתו ומפרנס אנשי

ביתו ואחר כך וחס השמש ונמס וטחנו בריחים והלא לא ירד לריחים מעולם
אלא מלמד שנשתנה להם לכל הנתחנים בריחים או דכו במדוכה והלא לא ירד
למדוכה מעולם אלא מלמד שמשנתנה להם לכל הנדוכין במדוכה יכול לא [היה] משנתנה
להם אלא לאלו בלבד מנין אתה או' כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא צרכה אשה
למיני בשמים אלא מן המן היתה מתקשטת ת"ל דכו או דכו ואו' זה ארבעים שנה לא
חסרת דבר ובשלו והלא לא ירד לקדירה מעולם אלא שמשנתנה להם לכל
הנאפין בתנור יכול לא היה משנתנה אלא לאלו בלבד מנין אתה או' לשאר הנלקוטין
מן השדה ת"ל לקטו ולקטו משל לאדם שאמ' רוצה אני לאכול ענבים [וטועם בו] ורוצה אני
לאכול תאנים [וטועם בו] והיה טעמו כטעם לשד השמן זה אמר לשון טורקוס ד"א
משמש שלש לשונות הלייש והשמן והדבש הלייש זה שערך בשמן ומקוטף
בדבש כך היתה בריתו של מן כך היו כשרין אוכלין אותו ד"א והיה טעמו וגו'
מה דד זה עיקר לתינוק והכל טפלה לו כך היה מן עקר לישראל והכל טפילה להן

26

ד"א והיה טעמו מה דד זה אפי' תינוק יונק כל היום כולו אינו מזיקו כך מן אפילו
אוכלין אותו כל היום אינו מזיקו ד"א מה דד זה שהוא מ[י]ן אחד ומשתנה למינין
הרבה כך מן היה משנתנה להן לכל דבר שרוצין משל או' לאשה אל תאכלי שום
ובצל מפני התינוק ד"א מה דד זה תינוק מצטער בשעה שפירש ממנו כך ישראל [היו]
מצטערין בשעה שפירשו מן המן שנ' וישבות המן משל או' לאדם מפני מה את'
אוכל פת שעורין או' להם מפני שאין לי פת חטין ומפני מה אתה אוכל חירובין
מפני שאין [להן] דבילה כך אלו היתה בידן של ישראל מאותה קמיצה שקמצו ביום
שמת משה שאכלו ממנו כל מ' שנה לא רצו לאכול מתבואת ארץ כנען
ספ' וברדת הטל מלמד שהיה יורד על האסקופין ועל המזוזות לפי שהיה
יורד על האסקופין ועל המזוזות יכול היו אוכלין אותו מטונף ומלוכלך ת"ל והנה
על פני המדבר כגלידה היה יורד תחלה ונעשה לארץ כמין סקיטלא והמן יורד
עליו ומשם היו ישראל מלקטין ואוכלין הרי למטה אבל למעלה יכול יהו שקצים
וזבובין יורדין עליו ת"ל ותעל שכבת הטל מלמד שהיה מונח כאלו בתוך דלוסקמא
והן קורין קרית שמע ומתפללין אדם יוצא לפתח ביתו ומלקט פרנסת[ו] ופרנסת
אנשי ביתו ואחר וחס השמש ונמס כיוצא בדבר ר' שמעון או' מפני מה [לא] ירד
מן פעם אחת בשנה כדי שלא יהפכו את לבם מאביהם שבשמים משל למלך
בשר ודם שגזר על בנו לפרנסו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא
בשעת פרנסתו חזר וגזר להיות מפרנסו בכל יום אמ' הבן איני מקבל פני אבי
אלא בשעת פרנסתי די כך ישראל בביתו של אדם ה' זכרים או ה' נקבות היה
מצפה ואו' אוי שמא לא ירד מן למחר ונמצינו מתים ברעב יהי רצון מלפניך
שירד נמצאו הופכין לבם לאביהם שבשמים כיוצא בו' ר' דוסתאי בר' ינאי או'
מפני מה לא ברא המקום חמין בירושלם כחמי טבריא שלא יאמר אדם
לחבירו נלך ונעלה לירושלם הא אם אין אנו עולין אלא בשביל רחיצה אחת
דיינו ונמצאת עלייתן שלא לשמה ספ' וישמע משה ר' נהוראי או'
מלמד שהיו ישראל מצטערין כשאמ' להן משה לפרוש מן העריות ומלמד

שהיה אדם נושא אחותו ואחות אביו ואחות אמו ובשעה שאמ' להם לפרוש מן
העריות היו מצטערין בוכה למשפחותיו לפי שגבה לבן בחטא נזדווגו משפחות
משפחות והיו אומ' את הדבר ברבים איש לפתח אהלו מלמד שהיו ממתניין
למשה עד שהיה יוצא מבית המדרש והיו יושבין ומתרעמין ויחר אף יי'
מאד כאן מקום ממאיך ומשה מגביה אבל במעשה העגל מקום מגביה ומשה
ממאיך ספ' ויאמר משה אל יי' למה [הרעות לעבדך] האנכי הריתי היכן דבר לו כן בשע'
שאמ' לו לך נחה וגו' לפיכך עדן דבר תלי בדלא תלי ת"ל וידבר יי' אל משה
ואל אהרן ויצום אמ' להם היו יודעין שסרבנין וטרחנין היו אלא על מנת כן
תהי מקבלן עליכם שיהו מקללין אתכם וסוקלין אתכם באבנים מאין לי
בשר וכי אחד הוא או שנים לסובלן לא אוכל אנכי לבדי וגו' אם ככה
את עושה לי לפי שהראהו המקום למשה סדר פורעניות העתידות לבא

עליהן היה ר' שמעון או' משל למה הדבר דומה לאחד שיצא ליהרג הוא ובניו אמ' לספקלטור הורגני עד שלא תהרוג את בני לא כשם שנ' בצדקיהו ושחט מלך בבל בני צדקיהו לעיניו ואחר כך ואת עיני צדקיהו עור כך אמ' משה לפני המקום רבונו של עולם אם ככה את עושה לי הא יפה לי שתה' הורגני תחלה ואל אראה בפורענות העתידה לבא עליהן ספ' ויאמר יי' אל משה אספה לי למה נאמ' לפי שהוא אומ' לא אוכל אנכי לבדי אמ' לו המקום מה שבקשת נתתי לך אספה לי שתהי סנהדרין לשמי שבכל מקום שנא' לי הוא קיים לעולם ולעולמי עולמים בכהנים הוא או' וכהנו לי בלויים הוא אומ' והיו לי הלויים בישראל הוא או' כי לי בני ישראל בארץ הוא או' כי לי ליי' הארץ בבכורות הוא אומ' כי לי כל בכור במקדש הוא או' ועשו לי מקדש במזבח הוא או' תעשה לי בשמן המשחה הוא או' יהיה זה לי במלכות דוד הוא אומ' כי ראיתי בבניו לי מלך בקרבנות הוא או' להקריב לי הא כל מקום שנא' לי לעולם ולעולמי עולמים שבעים שתהא סנדרי של ע' איש שיהו בעלי חכמה בעלי גבורה ותיקין [מאוספים] מסיפם מזקני ישראל לא

27

במקום אחד ולא בשנים המקום חלק כבוד לזקנים בכל מקום את מוצא המקו' חולק כבוד לזקנים כיוצא בו אתה או' לך ואספת את זקני ישראל וילך משה ואהרן ויאספו את זקני בני ישראל ואל משה ואל הזקנים אמ' וגו' ויהי ביום השמיני ר' שמעון בן יוחאי או' מנין שאף לעתיד המקום חולק כבוד לזקנים ת"ל וחפרה הלבנה וגו' והרי דברים ק"ו אם מי שאמ' והיה העולם חלק כבוד לזקנים על אחת כמה וכמה בשר ודם שצריך לחלוק כבוד לזקנים וכן אתה מוצא שהמקום מצטער על זקן אחד כנגד כל ישראל שנ' קצפתי על עמי וגו' כביכול מחול לך על הכל אבל על זקן הכבדת וגו' אשר ידעת כי הם אתה צריך לידע כי ברורין לפני כי הם זקני העם ושוטריו מלמד שאין אדם יושב בישיבה למטה אלא א"כ יושב בישיבה למעלה עד שיהו בריות מרננות עליו ואו' כשר איש פלוני וחסיד ונאה להיות חכם ושוטריו כמו שנא' ויראו שוטרי בני ישראל אמרת הואיל וראו עמהן בצער ההוא של מצרים יבואו ויראו בריוח שלהן ולקחת אותם אל אהל מועד אמ' לו קחם בדברים תחלה אמור להם דברי שבח אשריכם שנתמניתם וחוזר ואו' להם דברי פגם היו יודעין שסרבנין וטרחני' הן על מנת כן תהיו מקבלין עליכם שיהו מקללין אתכם וסוקלין אתכם באבנים מה שהתנתי עמך התנה עמהם והתיצבו שם עמך הכניסם עמך אל אהל מועד ויהיו כל ישראל נוהגין בהן אימה וכבוד כמו שנוהגין בך ויהיו אומ' חביבי' אלו שנכנסו עם משה לשמוע דבר מפי הקדש ספ' וירדתי זו אחת מעשר ירידות שכתובות בתורה ודברתי עמך ולא עמהם ואצלתי מן הרוח למה משה דומה באותה שעה לנר המונח על גבי מנורה ודלקו ממנו נרות הרבה ולא היה אורו חסר כלום כך לא היה חכמתו של משה חסירה כלום ונשאו אתך למה נאמ' לפי שהוא אומ' איכה אשא לבדי אמ' לו ונשאו אתך ספ' ואל העם וגו' אין התקדשו אלא התקינו עצמכם לפורענות כשהוא או' התיקם כצאן והורישם לו ואו' קדשו צום וקדשתי עליך משחיתים איש וכליו כי בכיתם באזני יי' לא יום אחד תאכלו עד חדש ימים בכשרין הוא או' משמתמצין ומתמטין

על מטותיהן ואחר כך היתה נשמתן יוצאה ברשעים הוא אומ' הבשר עודנו בין שניהם כיון שהיה נותנו לתוך פיו לא היה מתחיל לפוסקו עד שנשמתו יוצאת והיה לכם לזרא שתהו מרחיקים אותו יותר ממה שהייתם מקרבים אותו יען כי מאסתם אמ' להם המקום מי גרם לכם שתכנסו לתוך הדברים הללו שכינתי שביניכם שאלו סלקתי [שכינתי] מביניכם לא הייתם נכנסין לתוך הדברים הללו לכך נאמ' כי מאסתם ספ' ויאמר משה שש מאות וגו' ר' שמעון בן יוחאי אומ' ר' עקיבא היה דורש בו דבר אחד ואני דורש בו [דבר אחר] ונראין דברי משל ר' הרי הוא אומ' הצאן ובקר אפי' אתה מכנס להם כל צאן ובקר ספיקין להם ואני אומ' וכי מפני שאין להם בשר לאכל היו מתרעמין והלא כבר נאמ' ביציאתן ממצרים וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר

וגו' יכול שאכלום במדבר ת"ל ומקנה רב אלא שמבקשין עלילה היאך [יכולין] לפרוש מאחורי המקום אם את כל דגי הים אפי' אתה מכנס להם דגים לאכול היו מתרעמין והלא באר הייתי במדבר להם ומעלה להם דגים שמנים יותר מצרכם אלא שמתקטנין ד"א לפי שהראהו למשה סדר פורענות העתידה לבא עליהן אמ' משה לפני המלך רבונו כלום הגון להם שתתן להם ותהרגם אומ' לחמור טול כור שעורים ונחתוך ראשך או' לאדם טול ככר ורד לשאול אמ' לו (אל) לאו מה אתה אומ' אמ' לו הריני הולך ומפייסן אמ' לו עד שאתה כאן אני אומ' לך שאין שומעין לך כשהלך משה אצלן אמ' להן היד יי' תקצר הן הכה צור וגו' אמרי פשרה היא זו אין בו כח לתת אלינו שאלתינו ספ' ויצא משה וגו' וידבר יי' בענן וגו' וישארו שני אנשים וגו' יש אומ' בקלפי נשתיירו שבשעה שאמ' לו המקום למשה לבור לו ע' זקנים אמ' משה מה אני עושה הרי הן ששה וששה לכל שבט ושבת וחמשה חמשה לשני שבטים איזה שבט מקבל עליו לבור ממנו חמשה עשה משה תקנה נטל [ע'] פיתקין וכתב עליהן זקן ונטל [ב'] פיתקין חלקין ובללן והטילן לתוך קלפי אמ' להן בואו וטלו פתקותיכן כל מי שנטל פתקו וכתו' עליו זקן היה משה או' לו כבר קדשך המקום וכל מי שנטל פתק חלק היה או' לו מן השמים היא מה אני יכול לעשות לך כיוצא בו אתה אומ' את פדויי השלשה אמ' משה מה אני עושה

28

עכשו כל אחד ואחד או' כבר פדאני לוי במדבר מה עשה משה נטל פתקין וכתב עליהן לוי ונטל פתקין וכתב עליהן שקלים ובללן והטילן בקלפי ואמר להם בואו וטלו פתקיכם מי שנטל פתקו וכתוב עליו לוי [היה משה אומ' לו כבר גרשך המקום וכל מי שעולה פתקו וכתו' עליו שקלים] היה משה או' לו צא תן פדיונך ר' שמעון או' במחנה נשתיירו לפי שראו משה שמברר את הזקנים אמרו לו אין אנו כדאי לגדולה זו הלכו והטמינו עצמן אמ' להם [הקב"ה] אתם מיעטתם את עצמכם אני אגדל אתכם יותר מכולן בע' זקנים הוא או' ויתנבאו ולא יספו נתנבאו לפי שעה ופסקו באלדד ומידד הוא אומר ויתנבאו במחנה שהיו מתנבאים עד יום מותם מה היו או' משה מת ויהושע מכניס ישראל לארץ ספ' וירץ הנער יש או' זה יהושע כעבין שנא' ומשרתו יהושע בן נון נער ר' שמעון או' הרי הוא או' ויען יהושע בן נון הא לא היה ראשון יהושע אדני משה כלאם אמ' לו רבוני כלם מן העולם לבני אדם אלו שבשרוני בשורה רעה זו ד"א אסורם בזיקים ובקולרות כמה שנא' ונתתם אותו אל בית הכלא ויאמר לו משה המקנא אתה לי אמ' לו יהושע בך אני מקנא ולא את [רבי] כיוצא בי ולואי כל ישראל כיוצא בך ומי יתן כל עם יי' ויאסף משה מלמד שלא הביא עליהם פורענות עד שנכנסו כל הצדיקים במחנה ספ' ורוח נסע מאת יי' ויגז שלוים מלמד שהיתה פורחת כגיזין האלו של צמר ויגז שלוים יש אומ' הרגה בירידתה יותר ממה שהרגה באכילתה ויטוש מן המחנה כדרך יום כה מלמעל' וכדרך יום כה מלמטה וכאמתים שהיתה פורחת ועולה על רום מן הארץ שתי אמות כדי שלא יהיו מצטערין עליה בשעת לקיטתה ספ' ויקם העם וגו' אל תקרי הממעט אלא הממעט העצלנין והקטעין החגרין והסומין שבהן כנסו להן מאה כור וישטחו להם שטוח ר' יהושע בן קרחא או' אל תהי קורא כך אלא וישחטו מלמד שהיו טעונין שחיטה ר' אומ' אינו צריך שהרי כבר נאמ' וימטר עליהם כעפר מלמד שטעוני' שחיטה מה ת"ל וישטחו מלמד שהיתה עשויה משטיחין משטיחין

סביבות המחנה יכול כדרך שכנסו ממנו הרבה כך אכלו ממנו הרבה ת"ל הבשר עודנו בין שיניהם כיון שהיה נותנו לתוך פיו לא היה מתחיל לפוסקו עד שנשמטן יוצא[ה] כעבין שני' לא זרו מתאותם וכתו' ואף אלהים חרה בהם מלמד שלא הוריד עליהם המקום מכה קשה כמות זו מיום שיצאו ממצרים ויקרא שם המקום ההוא קברות התאווה יכול כן היה שמו מקדם ת"ל כי שם קברו על מה שאירע נקרא ולא היה שמו מקום קברות מקברות

התאוה נסעו העם וגו' הרי זו היתה בשעה שנצט(רע)[ער]ה מרים ספ' ותדבר מרים ואהרן אין דבור בכל מקום אלא לשון קשה וכן הוא או' דבר האיש אדני הארץ [וכתי'] וידבר העם באלהים ואין אמירה בכל מקום אלא לשון תחנונים וכן הוא או' ויאמר אל נא אחי ויאמר שמעו נא דברי ותדבר מרים ואהרן מלמד ששניהם דברו בו אלא שמרים פתחה בדבר שלא היתה מרים (יכולה) רגילה לדבר בפני אהרן אלא מפני צורך השעה כיוצא בדבר אתה או' ובאת אתה וקראת במגילה ולא שהיה ברוך רגיל לדב[ר] בפני ירמיה אלא מפני צורך שעה ותדבר מרים מנין היתה מרים יודעת שפירש משה מפריה ורבי' אלא שראת צפורה שאינה מתקשטת בתכשיטי נשים אמ' לה מה ליך דאין את מתקשטת בתכשיטי נשים אמרה לה אין אחיך מקפיד בדבר בכך ידעה מרים ואמרה מרים לאחיה [אהרן] ושניהם דברו בו ר' נתן או' מרים היתה בצד צפורה בשעה שנא' וירץ הנער כיון ששמעה צפורה כך אמרה או' לנשותיהן של אלו בכך ידעה מרים ואמרה לאהרן ושניהם דברו בו והלא דברים ק"ו ומה מרים שלא נתכונה לדבר באחיה לגנאי אלא לשבח ולא למעט מפריה ורביה אלא לרבות ובינה ובין עצמה כך נענשה המתכוין לדבר בחבירו לגנאי ולא לשבח למעט מפריה ורביה ולא לבין חבירו ולא בינו לבין עצמו על אחת כמה וכמה ודברים ק"ו ומה עזיה המלך שלא נתכון ליטול לו גדולה בשביל כבוד עצמו אלא בשביל כבוד קונו [בהקטירו הקטורת] כך נענש המתכוין ליטול לו גדולה בשביל כבוד עצמו ולא בשביל כבוד קונו על אחת כמה וכמה

29

על אודות האשה מגיד שכל מי שרואה [אותה] היה מודה לנוייה וכן הוא או' אבי מלכה ואבי יסכה מה ת"ל יסכה שהכל [היו] סוכין ביופיה שנ' ויראו אותה שרי פרעה וגו' ר' אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי או' צפורה צפו וראו מה נאה אשה כושית וכי כושית היתה והלא מדינית היתה שנ' ולכהן מדין וגו' מה ת"ל כושית אלא מה כושי משונה בעורו כך צפורה משונה בנויה מכל הנשים כיוצא בדבר אתה או' שגיון לדוד אשר שר ליי' על דברי כוש בן ימיני וכי כושי היה שמו והלא שאול שמו אלא מה כושי משונה בעורו כך שאול [היה] משונה במראו שנ' משכמו ומעלה כיוצא בו אתה או' הלא כבני כושיים אתם לי וכי כושיים הם אלא מה כושי משונה בעורו כך ישראל משונים מאומות העולם במצוות כיוצא בו אתה או' וישמע עבד מלך הכושי וכי כושי שמו אלא מה כושי משונה בעורו כך היה ברוך משונה במעשיו יותר מכל פלטין של צדקיהו כי אשה כושית לקח עוד למה נאמ' והלא כבר נאמ' על אודות האשה הכושית אלא מה ת"ל [כי אשה] כושית יש לך נוייה במעשיה ולא ביפיה ביפיה ולא במעשיה כמה שנ' נזם זהב באף חזיר זאת [הינה] נוייה ביפיה ובמעשיה לכך נאמ' כי אשה כושית לקח ספ' ויאמרו הרק אך במשה והלא אף עם אבות דבר הקב"ה ולא פרשו מפריה ורביה הלא גם בנו דבר והלא עמנו דבר הקב"ה ולא פירשנו מפריה ורביה וישמע יי' מלמד שלא היה שם בריה אלא בינו לבין עצמן דברו בו שנ' וישמע יי' ר' נתן או' אף בפניו של משה דברו בו שנ' וישמע מה כתי' בתריה והאיש משה [ענו מאד] על הדיבר ספ' והאיש משה עניו מאד בדעתו אתה או' עניו בדעתו או עניו בגופו ת"ל ועשית לו כאשר עשית לסיחון ירד על סיחון והרגו ועל עוג והרגו ד"א והאיש משה עניו מה ת"ל והאיש משה עניו בדעתו אתה או' עניו בדעתו או עניו בממונו ת"ל גם האיש משה גדול מאד וגו' ומצינו שספיר של לוחות של משה היה שנא' בעת ההיא אמר יי' אלי פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים ובמקום אחר הוא או' והלוחות מעשה אלהים [וגו']

ויראו את אלהי ישראל וגו' מקיש מעשה למעשה מה מעשה האמור להלן של ספיר אף מעשה האמור כאן של ספיר מכל האדם ולא מאבות ר' יוסי או' אף מאבות מכל האדם ולא ממלאכי השרת ספ' ויאמר יי' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים ר' שמעון בן מנסיא או' פתאום נתירא משה בפתאום נדבר עמו צאו

שלשתכם מלמד ששלשתן נקראו בדבור אחד מה שאי איפשר לפה לומר כן ואי איפשר לאוזן לשמוע וכן הוא או' וידבר אלהים את כל הדברים האלה ואומ' אחת דבר אלהים ואו' הלא כה דברי וירד יי' בעמוד ענן שלא כמדת בשר ודם מדת המקום מדת בשר ודם כשהוא יוצא למלחמה יוצא בבני אדם מרובין וכשהוא [א] בא בשלום אינו בא אלא בבני אדם מועטין אבל הקב"ה אינו כן אלא כשהוא יוצא למלחמה אינו יוצא אלא יחידי שנ' יי' איש מלחמה יי' שמו וכשהוא בא לשלום באלפים ורובות שנ' רכב אלהים רבותים ויקרא אהרן ומרים מפני מה לא יצא משה עמהן שלא יהו ישראל או' אף משה היה עמהן בכלל כעס ד"א בא הכתו' ללמדך דרך ארץ שכל זמן שאדם רוצה לדבר עם חבירו לא יאמר לו קרב אליך אלא מושכו במה שרוצה ומדבר עמו ד"א שלא ישמע [משה] גנותו של אהרן ד"א שאין אומ' שבחו של אדם בפניו אמ"ר אלעזר בן עזריה אומ' מצינו שאומ' מקצת שבחו של אדם בפניו שכן מצינו בנח שאמ' לו כי אותך ראיתי צדיק לפני ושלא בפניו [אומרי' כל שבחו כאשר] הוא אומ' אלה תולדות נח איש צדיק תמים ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי או' מצינו שאומ' שבחו של מי שאמ' והיה העולם שנא' אמרו לאלהים מה נורא מעשיך אם או' שבחו של מי שאמ' והיה העולם ק"ו לבשר ודם ספ' ויאמר שמעו נא דברי אין נא אלא לשון בקש' והרי דברים ק"ו ומה אם מי שאמ' והיה העולם אמ' דבורו בתחנונים ק"ו של בשר ודם ר' שמעון בן יוחאי או' אין ת"ל שמעו נא דברי אלא שבקשו ליכנס לתוך דברי המקום אמ' להם המקום המתינו לי עד שאדרוש ק"ו שלא יהא אדם נכנס לתוך דברי חבירו אם יהיה נביאכם או [יכול] כשם שאני מדבר עם הנביאים בחלומות ובחזיונות כך אני מדבר עם משה ת"ל לא כן עבדי [משה] ממלאכי

30

השרת ר' יוסי או' אף כמלאכי השרת ספ' פה אל פה אדבר בו פה אל פה אמרתי לו לפרוש מן האשה ומראה זה מראה דבור אתה או' זה דבור או אינו אלא מראה אלהים ת"ל ויאמר לא תוכל ר' עקיבא או' האדם כמשמעו וחי אלו מלאכי השרת אמ' שמעון התימני איני כמבטל דברי ר' אלא כמוסיף על דבריו האדם כמשמעו וחי אלו חיות הקדש ומלאכי השרת ר' אלעזר בר' יוסף או' לא שאינן רואין אלא אף שאינן יודעין שנא' ותשאני רוח מה ת"ל כי לא יראני האדם וחי כשהוא חי אינו רואה אבל רואה הוא בשעת מיתה וכן הוא או' לפניו יכרעו וגו' ולא בחידות למה נאמ' לפי שהוא אומ' בן אדם חוד חידהאו [יכול] כשם שאני מדבר עם הנביאים בחידות ובמשלים כך אני מדבר עם משה ת"ל ולא בחידות ותמונת יי' יביט זה מראה אחורים אתה או' זה מראה אחורים או אינו אלא מרא' פנים ת"ל והסירותי את כפי וראית את אחורי ואו' ויפרוש אותה לפני והלא אף קלי הדעת וההדיטות כותבין כן מה ת"ל פנים ואחור פנים לעולם הזה ואחור לעולם הבא פנים שלותן של רשעים וייסורין של צדיקים בעולם הזה ואחור מתן שכרן של צדיקים ופורענותן של רשעים בעולם הבא וכתו' אליה קינים והגא והי קינים של רשעים וכן הוא או' קינה היא וקוננוה והגה של צדיקים וכן הוא אומ' עלי הגיון והי של רשעים וכן הוא או' הוה על הוה וגו' ומדוע לא [י]ראתם לדבר בעבדי במשה אין ת"ל בעבדי במשה אלא תחת שדברתם בי דברתם בעבדי משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו אפטרופוס במדינה והיו בעלי המדינה מדברים בו בפניו אמ' להם לא בעבדי דברתם אלא בי דברתם ואם תאמרו איני מכיר במעשיו זו קשה מן הראשונה ספ' ויחר [אף] יי' במ מאחר שהודיען סרחונן אחר כך גזר עליהם נדוי והרי דברים ק"ו אם מי שאמ' והיה העולם לא כעס על בשר ודם עד שהודיעו סרחונו ק"ו לבשר ודם שלא יכעס על חבירו עד שהודיעו [ו] סרחונו ר' נתן או' מפני מה הודיעם סרחונן ואחר כך גזר עליהם נדוי שלא יאמרו כדרך שאמ' איוב הודיעני על מה תריבני_ ספ' והענן סר מעל וגו' משל למלך בשר ודם שאמ' לפידגוג רדה את בני

אבל משאלך אני [שלא תרדהו בפני] מפני שרחמי האב על הבן והלא דברים ק"ו אם חס המקום על הצדיקים בשעת כעס ק"ו בשעת רצון שנ' כה אמר יי' בעת רצון עניתך

והענן סר מעל מלמד שנצטרעה בעור ללמדך שנקיי בשר היו וכן הוא או' ויאמר יי' לו עוד הבא נא ידך ללמדך שנקיי בשר היו ויפן אהרן מלמד שנפנה מ(ד)[צ]רעתו ר' יהודה בן בתירא או' עתיד ליתן דין וחשבון כל מי שאו' שנתנגע אהרן אם מי שאמ' והיה העולם כיסה עליו אתה מגלה עליו ועתיד ליתן את החשבון כל מי שאו' צלפחד מקושש היה אם מי שאמ' והיה העולם כסה עליו ואת[ה] מגלה עליו ועתיד ליתן את הדין כל מי שאו' שעקביא בן מהללאל נתנדה ויפן אהרן אל מרים מגיד הכתו' שכל זמן שהיה רואה אותה היתה פורחת בו ויאמר אהרן אל משה בי אדני אמ' לו אם שוגגין היינו מחול לנו כמזידין אל נא תהי כמת מה מת מטמא באהל אף מצורע מטמא בביאה אמ' אהרן נמצאתי הפסיד לאחתי שאיני יכול לא להסגירה ולא לטמאה ולא לטהרה ולפי דרכנו למדנו שהי' אהרן דורש אין אדם רואה בנגעי קרובים אשר בצאתו מרחם אמו מרחם אמנו היה לו לומר אלא שכנה הכתו' ויאכל חצי בשרו היה [זה] כענין שנא' כי אחינו בשרנו הוא ספ' ויצעק בא הכתו' ללמדך דרך ארץ שכל זמן שאדם רוצה לבקש שאלותיו צריך שיאמר שנים ושלשה דברי תחנונים ואחר כן יבקש שאלותיו לאמר אין צריך לומ' לאמר אלא השיבני אם מרפה את [אותה] אם לאו עד שהשיבו הקב"ה ויאמר יי' אל משה ואביה ר' אלעזר בן עזריה או' בארבע מקומות ביקש [משה] מלפני המקום והשיבו הקב"ה על שאלותיו כיוצא בו אתה אומ' וידבר משה לפני יי' אין ת"ל לאמר אלא שאמ' לו השיבני אם גואלן את אם לאו עד שהשיבו המקום עתה תראה כיוצא בו אתה אומ' וידבר משה לפני יי' יפקוד יי' אין ת"ל לאמר השיבני אם ממנה אתה פרנס עליהם אם לאו עד שהשיבו המקום ויאמר יי' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח כיוצא בו

31

אתה אומ' ואתחנן אל יי' בעת ההיא לאמר מה ת"ל לאמר אלא אמ' לו השיבני אם נכנס אני לארץ אם לאו עד שהשיבו המקום רב לך אף כאן (כמו) [כן] אמ' אל נא רפא נא לה מפני מה לא האריך משה בתפלה שלא יהיו ישראל או' מפני אחותו היה מרבה בתפלה ד"א שלא יהו ישראל או' אחותו נתונה בצרה והוא מאריך בתפלה ד"א לא הוא זה משה שמתפלל והמקום שומע תפלתו כמו שאמ' ותגזר אמ' ויקם ואו' אז תקרא ויי' יענה שאלו תלמידיו את ר' אליעזר עד כמה יאריך אדם בתפלה אמ' להם לא יאריך [יותר] ממשה שנא' ואתנפל לפני יי' ועד כמה יקצר אדם בתפלה לא יקצר פחות ממשה שנא' אל נא רפא נא יש שעה לקצר ויש שעה להאריך ספ' ויאמר יי' אל משה ואביה ירק ירק ר' אחי בר' יאשיה או' שתי נזיפות נזפה אלו אביה שהוא בשר ודם נזף בה כדאי היתה שתהא נכלמת שבעה אי אביה בשר ודם שבעה מי שאמ' והיה העולם ארבע עשר [לא] דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה אביה בשר ודם שבעה אף כאן שבעה תסגר המקום הסגירה והמקום מטמאה והמקום טהרה תסגר שבעת ימים ללמדך שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו מרים המתיבה למשה שעה אחת דכתי' ותתצב אחותו לפיכ' עיכב לו המקום ארון ושכינה וכהנים ולוים וישראל ושבעה ענני כבוד שנא' והעם לא נסע יוסף זכה בעצמות אביו ואין באחי גדול ממנו דכתי' ויעל יוסף מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה משה זכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו מי לנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא הקב"ה שנ' ויקבור אותו ר' יהודה או' אלמלא מקרא כתו' אי איפשר לאומ' הרי הוא או' עלה אל הר העברים הר נבו זה נחלת בני ראובן דכתי' ובני ראובן בנו וגו' ולא נקבר אלא בתוך שדה נחלתו של גד שנ' וירא ראשית לו מלמד שהיה משה נתון על ידו של הקב"ה ארבעת מילין מחלקו של [ר]אובן עד חלקו של גד ומלאכי השרת מקלסין לפניו צדקת יי' עשה ולא משה בלבד אלא כל הצדיקים הקב"ה אוספן שנא' והלך לפניך צדקך

ואחר נסעו העם מחצרות וכי שתי חצרות היו שנסעו מזו וחנו בזו אלא כיון שנסעו ישראל לא הספיקו ישראל להלך עד ששמעו שנצטרעה מרים וחזרו וחנו לאחוריהם לכך נאמ' ואחר נסעו ספ' שלח לך אנשים וידבר יי' דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל ארץ [מושבותיכם] ר' ישמעאל אומ' בא הכתו' ללמדך שלא נתחייבו ישראל בנסכים אלא מביאתן לארץ ואילך אחר ירושה וישיבה הכתו' מדבר אתה או' לאחר ירושה וישיבה או אינו אלא בכניסתן לארץ מיד ת"ל [והיה] כי תבא אל הארץ אשר יי' אלהיך נתן לך וירשתה הואיל ונא' ביאות בתורה סתם ופרט באחת מהן שאינה אלא לאחר ישיבה וישיבה אף פורטני בכל ביאות שבתורה שלא יהו אלא לאחר ירושה וישיבה ללמדך שבכל מקום שנא' [ביאת הארץ] [ב]מושבות בארץ הכתו' מדבר אמ' לו ר' עקיבא לפי שהוא או' שבת היא ליי' [בכל מושבותיכם] שומע אני בין בארץ ובין בחוצה לארץ אמ' לו ר' ישמעאל אינו צריך ומה

מצות קלות נוהגות בארץ ובחוצה לארץ שבת חמורה אינו דין שתהא נוהגת בארץ ובחוצה לארץ אמ' אחד מתלמידי ר' ישמעאל בא הכתו' ללמדך שלא נתחייב יחיד בנסכים אלא מביאתן לארץ ואילך ר' שמעון בן יוחאי אומ' בא הכתו' ללמדך על הנסכים שיהו קריבין בבמה אבא חנן משום ר' אליעזר אומ' למה נאמ' לפי שהיה בדין הואיל ומצינו שריבה כלי בית עולמים מכלי אהל מועד כך נרבה נסכי בית עולמים מנסכי אהל מועד ת"ל ועשיתם אשה ליי' מגיד לך הכתו' שאעפ"י שריבה כלי בית עולמים מכלי אהל מועד לא רבה בנסכים ועשיתם אשה למה נאמר שומעני הקרב לאישים יטען נסכים ת"ל עלה אין לי אלא עולה מנין לרבות את השלמים ת"ל זבח תודה מנין ת"ל או זבח זבח משמע מביא אלו ומביא חטאת ואשם ת"ל לפלא נדר או לנדבה לא אמרתי אלא קדשים הבאין בנדר ובנדבה משמע מוציא את אלו ומוציא את עולת חובה הבאה ברגלים כשהוא אומ' במועדיכם להביא עולת חובה הבאה ברגלים משמע מביא את עולת חובה הבאה ברגלים ומביא חטאת חובה הבאה ברגלים ת"ל וכי תעשה בן בקר עולה או זבח בן בקר היה בכלל יצא מוצא מכלל ללמד על הכלל מה בן בקר

32

שהוא בא בנדר ונדבה וטעון נסכים כך כל הבא בנדר ונדבה טעון נסכים יצאו חטאת ואשם שאין באין בנדר ונדבה שלא יטענו נסכים לעשות ריח ניחוח ליי' למה נאמ' לפי שהוא אומ' ועשיתם אשה ליי' עולה או זבח שומע אני אף עולת העוף תטעון נסכים ת"ל מן הבקר ומן הצאן יצאת עולת העוף שלא תטעון נסכים דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומ' אינו צריך שהרי כבר נאמ' או זבח מה זבח מין בהמ' אף עולה מין בהמה מה ת"ל לעשות לריח ניחוח מן הבקר או מן הצאן לפי שהוא אומ' ועשיתם אשה ליי' שאם אמ' עלי עולה ושלמים שומעני יביא משניהם כאחד ת"ל מן הבקר או מן הצאן מגיד שמביא מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו אתה אומ' מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו או יביא משניהם כאחד ת"ל ואם מן הצאן קרבנו והרי דברים ק"ו ומה עולה חמורה כשרה לבא מין אחד פסח הקל דין הוא שכשר לבא מין אחד מה ת"ל מן הכבשים ומן העזים תקחו מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו איסי בן עקביא או' מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו או יביא משניהם כאחד אמרת ק"ו ומה כבשי עצרת שהן זקוקין לבא שנים כשרו לבא מין אחד עולה שאינה זקוקה לבא שנים אינו דין שתכשר לבא מין אחד לא אם אמרו בשני כבשי עצרת שמיעט הכתו' את הבאתן לפיכך כשרו לבא מין אחד תאמר בעולה שריבה הכתו' את הבאתה לפיכך לא תכשר לבא מין ב' הרי שעירי יום הכפורים יוכיחו שריבה הכתו' את הבאתן וכשרו לבא מין אחד והן יוכיחו לעולה שאעפ"י שריבה הכתו' את הבאתו תכשר לבא מין א' לא אם אמרת בשעירי (ראשי חדשים) [יום הכפורים] שמיעט הכתו' הבאתן ואינן באין בכל [ימות] השנה לפיכך

כשרו לבא מין א' תאמר בעולה שריבה הכתו' הבאתה ובאה בכל ימות השנה לפיכך לא תכשר לבא אלא מין ב' הרי חטאת תוכיח שריבה הכתו' הבאתה ובאה בכל השנה וכשרה לבא מין א' והיא תוכיח לעולה שאעפ"י שריבה הכתו'

הבאתה ובאה בכל [ימות] השנה שתכשר לבא מין א' ולא אם אמרת בחטאת שמיעט הכתו' הבאתה ואינה באה בנדר ונדבה לפיכ' כשרה לבא מין א' תאמר בעולה שריבה הכתו' הבאתה ובאה בנדר ונדבה לפיכ' לא תבא אלא מן שניהם הא מה ת"ל

מן הכבשים ומן העזים תקחו מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו ספ' והקריב המקריב אין לי אלא איש אשה מנין ת"ל והקריב המקריב ר' נתן או' זה בנה אב שכל המתנדב במנחה שלא יפחות מעשרון ולוג שמן והקריב המקריב ויין לנסך שמן לבילה ויין לנסוך תעשה על העולה או לזבח למה נאמ' לפי שהוא או' ועשיתם אשה ליי' שאם אומ' הרי עלי מנחה הרי עלי שלמים שומעני יביא נסך אחד לשניהם ת"ל תעשה על העולה או לזבח מגיד שמביא לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו אבא חנין משום ר' אליעזר או' למה נאמ' לפי שהיה בדין ומה אם במקום ששוו מעשה שור העולה למעשה כבש העולה לא שוה לו בנסכים מקום שלא שוה מעשה כבש עולה למעשה כבש שלמים אינו דין שלא ישוה לו בנסכים ת"ל תעשה על העולה מגיד שאע"פ שלא שוה מעשה כבש עולה למעשה כבש שלמים שישוה בנסכים ר' נתן או' תעשה על העולה זו עולת מצורע לזבח זו חטאתו או לזבח זו אשמו ר' יונתן או' לכבש האחד להביא עולת יולדת שתטעון נסכים שלא שמענו לה בכל התורה כולה או אינו מדבר אלא באיל כשהוא או' או לאיל תעשה מנחה הרי איל אמור הא מה אני מקיים לכבש האחד להביא את עולת יולדת שתטעון נסכי' שלא שמענו בכל התורה ד"א לכבש האחד להביא אחד עשר שבמעשר או לאיל תעשה מנחה בא הכתו' לחלוק בין נסכי' כבש לנסכי' איל שהיה בדין בן בקר טעון נסכים ובן הצאן טעון נסכים אם למדתי שלא חלקה תורה בין נסכי' עגל לנסכי' שור כך לא תחלוק בין נסכי' כבש לנסכי' איל ת"ל או לאיל תעשה בא הכתו' לחלוק בין נסכי' כבש לנסכי' איל אבא חנן משום ר' אליעזר או' למה נאמ' [או] שהיה בדין ומה במקום שריבה בנסכים לא רבה בין עגל לשור מקום שמיעט בנסכים אינו דין שלא נרבה בין כבש לאיל ת"ל או לאיל מגיד הכתו' שאעפ"י שמיעט בנסכים ריבה בין כבש לאיל סלת [שני] עשרונים למה נאמר שהיה בדין הואיל וכבש העומר טעון שני עשרונים ואיל העולה טעון שני עשרונים אם למדתי לכבש העומר שאעפ"י שכפל עשרונותיו לא יכפול נסכיו ת"ל או לאיל תעשה מגיד לך הכתו' שכשם שכפל עשרונותיו כך יכפיל נסכיו

33

ויין תקריב וגו' שמן לבילה ויין לניסוך תקריב ריח ניחוח ליי' נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני וכי תעשה בן בקר בן בקר היה בכלל יצא מוצא מן הכלל ללמד על הכלל מה בן בקר שבא בנדר ובנדבה וטעון נסכים כך כל הבא בנדר ובנדבה יטעון נסכים יצאו חטאת ואשם שאינן באין בנדר ובנדבה שלא יטענו נסכים עולה או זבח למה נאמ' לפי שהוא אומ' ועשיתם אשה ליי' שאם אמ' הרי עלי עולה הרי עלי שלמים שומעני יביא נסך אחד לשניהם ת"ל עולה או זבח מגיד שמביא לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו או אפי' אמ' הרי עלי חמשה שוורים לעולה חמשה לשלמים שומעני יביא נסך אחד לכולם ת"ל עולה או זבח מגיד שמביא לכל אחד ואחד בפני עצמו אבא חנן משום ר' אליעזר למה נאמ' [עולה או זבח] לפי שהיה בדין ומה אם במקום ששוה מעשה כבש עולה למעשה שור עולה לא שוה לו בנסכים מקום שלא שוה מעשה שור עולה למעשה שור שלמים אינו [דין] שלא ישוה לו בנסכים ת"ל עלה או זבח מגיד שאעפ"י שלא שוה מעשה שור עולה למעשה שור שלמים שוה לו בנסכים וכי תעשה בן בקר והקריב על בן הבקר וגו' ויין תקריב וגו' שמן לבילה ויין לנסך [ו] אשה ריח ניחוח ליי' על גבי ספלים או אינו אלא על גבי האישים של המערכה אם אמרת כן נמצאת מכבה את המערכה והתורה אמר' אש תמיד תוקד הא מה ת"ל אשה ריח ניחוח ליי' על גבי ספלים אשה ריח ניחוח ליי' נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני ספ' ככה יעשה : מגיד שלא חלקה תורה בין נסכי' עגל לנסכי' שור שהיה בדין [שהחלוק] בן בקר טעון נסכים ובן הצאן טעון נסכים אם למדתי שחלקה תורה בין נסכי' כבש לנסכי' איל כך תחלוק בין נסכי' עגל לנסכי' שור ת"ל ככה יעשה לשור האחד מגיד שלא חלקה תורה בין

נסכי עגל לנסכי שור אבא חנן משום ר' אליעזר אומ' למה נאמ' [ככה יעשה לשור האחד שריבה בין עגל לשור] שהיה בדין ומ'

אם במקום שמיעט בנסכים ריבה בין כבש לאיל מקום שריבה בנסכים אינו דין שריבה בין עגל לשור ת"ל ככה יעשה לשור מגיד הכתו' שאעפ"י שריבה בין כבש לאיל לא ריבה בין עגל לשור או לאיל האחד למה נאמ' שהיה בדין הואיל ומצינו שחלקה תורה בין נסכי בן שנה לנסכי בן שתיים כך תחלוק לנסכי בן שתיים

לנסכי בן שלשה ת"ל או לאיל מגיד הכתו' שאעפ"י שחלקה בו תורה בין נסכי בן שנה לנסכי בן שתיים לא תחלוק בין נסכי בן שתיים לנסכי בן שלשה או לשה בכבשים למה נאמ' שהיה בדין הואיל ומצינו שחלקה בו תורה בין נסכי בן שנה לנסכי איל כך תחלוק בין נסכי כבשה לנסכי רחל ת"ל או לשה בכבשים בעזים למה נאמ' שהיה בדין הואיל ומצינו שחלקה תורה בין נסכי כבש לנסכי איל כך תחלוק בין נסכי גדי לנסכי תיש ת"ל בעזים מקיש גדול שבעזים לקטן שבכשבים מה זה ג' לוגין אף זה ג' לוגין ספ' כמספר אשר וגו' אין לי אלא אלו תמורותיהן מנין ת"ל ככה יעשה כמספר אשר תעשו שלא ימעט או [יכול] אם רצה להרבות מרבה ת"ל ככה תעשה דברי ר' יאשיהו ר' יונתן או' אינו צריך שהרי כבר נאמ' כל האזרח יעשה ככה שלא ימעט או [יכול] אם ירצה להרבות מרבה ת"ל כמספר או אם [יכול] רצה לכפול יכפול ככה תעשה מכאן אמרו מערבין נסכי פרים בנסכי פרים נסכי אלים בנסכי אלים נסכי כבשים בנסכי כבשים של יחיד בשל צבור של יום בשל אמש אבל אין מערבי' נסכי כבש בנסכי פרים ואילים מכאן אמרו לוג לא יביא שנים לא יביא ג' יביא ד' יביא ה' לא יביא ו' יביא מכאן ואילך יביא [ש]כשם שהצבור מביא חובה כך יחיד מתנדב נדבה ד"א ככה תעשו לאחד להביא אחד עשר שבמעשר כל האזרח יעשה ככה למה נאמ' לפי שהוא או' ומעוך וכתות ונתוק וגו' אלה אי אתה מקבל מהם אבל אתה מקבל מהן תמידין אחר שלמדנו שהגוי מביא עולה זכיתי לדון כבתחלה ישראל מביא עולה והגוי מביא עולה אי מה ישראל מביא נסכו אף הגוי מביא נסכו ת"ל כל האזרח יעשה ככה ישראל מביא נסכים ואין הגוי מביא נסכים מכאן אמרו גוי ששילח עולתו ממדינת הים ולא שלח עמה נסכים יקריבו נסכים משל צבור ספ' וכי יגור אתכם אין לי אלא המתגייר הנתגייר מנין ת"ל או אשר בתוככם ועשה אשה מין דמים אתה אומ' מן דמים או אינו אלא מן המנין ת"ל ככה מה אתם מן דמים אף הגרים מן דמים אי מה ישראל מן דם בהמה אף גרים בדם בהמה ת"ל לכם לכם הקשתים ולא בדם בהמה ר' אומ' מה ישראל שלא באו לברית אלא בשלשה דברים במילה בטבילה ובהרצאת קרבן אף הגרים כיוצא

34

בהן אי מה ישראל בדם עולה וזבחי שלמים אף גרים כן ת"ל ועשה אשה ריח ניחוח אמרת צא וראה אי זהו מן דמים שכולו עולה לאישים ואין לך הימנו היתר אי את' מוצא אלא עולת העוף להביא פרידה אחת אינו יכול שלא מצינו פרידה אחת קריבה בכל התורה כולה מכאן אמרו כל הקינין שבתורה חציין עולות חוץ משל גר מפני שכולם עולה כליל כאשר תעשו כן יעשה למה נאמ' שהיה בדין הואיל ומצינו שחלקה תורה את קרבנותיו כך תחלוק נסכים ת"ל כאשר תעשו מה אתם ששה לפר וארבע לאיל ושלשה לכבש אף גרים כיוצא בהן ספ' הקהל אין לי אלא אנשים נשים מנין ת"ל חוקה אחת לכם ולגר הגר לפי שאמרו בישראל צריך להביא את הגרים שבכל מקום שמעשה בישראל צריך להביא את הגרים חוקת עולם לדורותיכם שינהג הדבר לדורות כגר יהיה לפני יי' למה נאמ' לפי שנאמ' והיה על מצחו ואין לי אלא הציץ מרצה בישראל לגרים מנין ת"ל כגר יהיה תורה אחת יהיה בא הכתו' והשוה הגר לאזרח? מ?כל מצות שבתורה ספ' וידבר יי' דבר אל בני ישראל בבואכם ר' ישמעאל או' שינה הכתו' ביאה זו לכל ביאות שבתורה שכל ביאות שבתורה הוא או' כי תבואו והיה כי יביארכאן הוא או' בבואכם ללמדך שכיון שנכנסו ישראל מיד נתחייבו בחלה אשר אני מביא אתכם מכאן אתה או' פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה יצאו מכאן לשם ר' אליעזר מחייב ור' עקיבא פוטר ר' יהודה או' פירות חוצה לארץ

ר' אלעזר פוטר שנ' והיה באכלכם להוציא של חוצה לארץ ור' עקיבא מחייב שנא' שמה אתה חוץ לשם פטור יצאו מכאן לשם ר' אליעזר מחייב שנ' והיה באכלכם בארץ בין בחוצה לארץ ור' עקיבא פוטר שנ' שמה שם אתה חייב חוץ לשם [אתה] פטור והיה באכלכם [מלחם הארץ] מה ת"ל לפי שהוא אומ' ראשית עריסותיכם שומע אני אף שאר פירות במשמע הרי אתה דן נאמ' כאן לחם ונא' להלן לחם מה לחם האמור להלן חמשת המינין אף לחם האמור כאן חמשת המינין ואלו הם חטים ושעורים וכוסמין ושבולת שועל ושיפון יצאו אורז ודוחן והפרגין והשומשמין שאין באין לידי מצה וחמץ אלא לידי סרחון תרימו תרומה ליי'

בתרומה גדולה הכתו' מדבר או אינו מדבר אלא בתרומה חלה כשהוא או' חלה תרימו תרומה הרי תרומת חלה אמורה הא מה אני מקיים תרימו תרומה ליי' בתרומ' גדולה הכתו' מדבר דברי ר' יאשיה לפי שהוא או' ראשית דגנך חובה אתה או' חוב' או אינו אלא רשות ת"ל תרימו תרומה ליי' חובה ולא רשות ראשית עריסותיכם למה נאמ' לפי שהוא אומ' באכלכם שומע אני אף הקמחין במשמע ת"ל ראשי' עריסותיכם משתתערס מכאן אמרו אוכלין עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחיטין ותטמטם בשעורין גלגלה חטין וטמטמה בשעורין האוכל ממנה חייב מיתה כיון שנותנת מים מגבהת חלתה ובלבד שיהא שם חמשת רבעים שיש בהן כשיעור שאין מפרישין חלה מן הקמח עד שתגמר מלאכתו ואי זו היא גמר מלאכה קרימתה בתנור דברי ר' עקיבא ר' יוחנן בן נורי או' משתגלגל בחיטין ותטמטם בשעורין הרי שלא הפריש חלה מן העיסה שומעני שלא יפריש מן הלחם ת"ל והיה באכלכם מלחם הארץ מכל מקום או [יכול] יפריש שתי חלות אחת מן העסה ואחת מן הלחם ת"ל כתרומת גורן מה תרומות גורן אחת אף תרומת חלה אחת ומה תרומת גורן עולה באחד ומאה ואם נפלה במאה מדמעת וחייבת בחומש אף תרומת חלה כיוצא בה דברי ר' יאשיה נם לו ר' יונתן אתה מקישו לתרומת גורן סתומה אני אקישנו לתרומת מעשר המפורשת אמ' לו תינטל אחד מעשרה אמ' לו הרי הוא או' כתרומת גורן לתרומת גורן הקשיתה ולא הקשיתה לתרומת מעשר מראשית עריסותיכם למה נאמ' לפי שהוא או' ראשית עריסותיכם שומע אני אף ראשונה שבערסות ת"ל מראשית מקצתה ולא כולה מראשית עריסותיכם להביא לקט שכחה ופיאה שחייבין בחלה שהיה בדין מה שאר הפירות שחייבין במעשרות פטורין מן החלה לקט שכחה ופיאה שפטורין מן המעשרות אינו דין שפטורין מן החלה ת"ל מראשית עריסותיכם להביא לקט שכחה ופיאה שחייבין בחלה ראשית עריסותיכם להביא שאר פירות שפטורין החלה שהיה בדין ומה לקט שכחה ופיאה שפטורין מן המעשר חייבין בחלה שאר פירות שחייבין במעשר אינו דין שחייבין בחלה

35

נאמ' כאן לחם ונא' להלן לחם מה לחם האמור להלן מחמשת המינין אף לחם האמור כאן מחמשת המינין מראשית עריסותיכם שומע אני אף עיסת תרומה ועיסת מעשר שני במשמע ת"ל חלה תרימו תרומה את שמורם מקדש והשאר חול ולא שזה וזה קדש אבל אמרו עיסת מעשר שני בירושלם חייבת בחלה תתנו ליי' תרומה למה נאמ' לפי שהוא אומ' תרימו תרומה אבל לא שמענו שיעור חלה ת"ל ליי' עד שיהא בה כדי מתנה לכהן מכאן אמרו שיעור חלת בעל הבית אחד מכ"ד ונחתום [אחד] ממ"ח אמ"ר יהודה מפני מה אמרו בעל הבית אחד מכ"ד ונחתום אחד ממ"ח מפני שהאיש עינו יפה והאשה עינה רעה וכשתפחות לא יפחות ממ"ח ונא' כאן תתנו ליי' תרומה עד שיהא בזה כדי מתנה לכהן ובזה כדי מתנה לכהן מכאן אמרו בעל הבית שיעור חלה לכהן אחד מכ"ד והאשה שיעור' ומוכרת בשוק אחד ממ"ח נטמאת עיסתה שוגגת או אנוסה אחד ממ"ח נטמאת מזידה נוטלת אחד מכ"ד כדי שלא יהא חוטא נשכר ר' שמעון בן יוחאי או' אפילו לא עלתה בידו אלא אחד מס' יצא ובלבד שלא יהא מתכוין לדורותיכם להביא עיסה [של] שביעית שתהא חייבת בחלה שהיה בדין ומה שאר פירות שחייבין במעשר פטורין מחלה עיסה שבשיעית שפטור'

מן המעשרות אינו דין שתהא פטורה מן החלה הרי לקט שכחה ופיאה יוכיחו שפטורין מן המעשרות וחייבין בחלה והן יוכיחו לעיסת שביעית שאעפ"י שפטורה מן המעשרות תהא חייבת בחלה לא [אם] אמרת בלקט שכחה ופיאה שמינן חייב במעשר לפיכך חייבין בחלה תאמר בעיסת שביעית שמינה פטור ממעשר לפיכך תהא פטורה מן החלה ת"ל לדורותיכם להביא עיסת שביעית שתהא חייבת בחלה מכאן אמרו האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה וכי תשגו ע"ז בכלל היתה כל המצוות שהצבור חייבין עליה פר (והלא) הכתו' מוציאן מכללה להחמיר עליה ולידון בקבועה שיהא הצבור מביאין עליה פר ושעיר פר לעולה ושעיר לחטאת לכך נאמר' פרשה זו בע"ז הכתו' מדבר או אינו אלא באחת מכל מצות האמורות בתורה

ת"ל והיה אם מעיני העדה יחד הכתו' מצוה זו בפני עצמה ואי זו זו אתה או' זו ע"ז או אינו אלא באחת מכל מצוות שבתורה ת"ל וכי תשגו באו כל המצוות ללמד על מצוה אחת מה העובר על כל המצוות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה אף העובר על מצוה אחת פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתור' שנא' לעבור בריתו ואין ברית אלא תורה שנא' אלה דברי הברית ר' או' נאמ' כאן כל ונא' להלן כל מה כל האמור להלן ע"ז אף האמור כאן ע"ז אשר צוה יי' את משה מנין אתה או' שכל המודה בע"ז כופר בעשרת הדברות ת"ל אשר דבר יי' ולהלן הוא או' וידבר אלהים את כל הדברים אחת דבר אלהים וגו' הלא כה דברי מנין אף במה שנצטוו משה ת"ל [את] כל אשר צוה יי' [אלהכם] ביד משה מנין אף במה שנצטוו נביאים ת"ל למן היום אשר צוה יי' (והלאה) מנין אף במה שנצטוו אבות ת"ל והלאה לדורותיכם ומהיכן התחיל המקום לצוות אבות שנא' ויצו יי' מגיד הכתו' שכל המודה בע"ז כופר בעשרת הדברות ובמה שנצטוו [משה] ובמה שנצטוו נביאים ובמה שנצטוו אבות וכל המודה בע"ז כופר בכל התורה כולה והיה אם מעיני [העדה] ייחד הכתו' מצוה זו בפני עצמה ואי זו זו ע"ז ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה למה נאמר שהיה בדין [שהיה חטאת] ומה אם במקום שאין צבור מביא פר לעולה [מביא חטאת בפר] אינו דין שיביא פר

לחטאת ת"ל ועשו כל העדה פר בן בקר [מחד לעולה] ומנחתו ונסכו לעולה [יכול] אף לחטאת ת"ל כמשפט כסדר האמור ושעיר עזים אחד לחטאת למה נאמ' שהיה בדין [שהיה שנים] ומה אם במקום שאין הצבור מביא פר לעולה מביא שני שעירים לחטאת כאן שהצבור מביא פר לעולה אינו דין שיביא שני שעירים לחטאת ת"ל ושעיר עזים אחד לחטאת וכפר הכהן מנין אתה או' שאם עכב אחד מן השבטים ולא הביא שהוא מעכב את הכפרה ת"ל וכפר הכהן על כל עדת וגו' שומע אני בין שוגגין ובין מזידין ת"ל כי שגגה היא ר' אליעזר או' בא הכתו' לעשות זדון הצבור בשגגה שאפי' הן מזידין יהו לפני כשגגה לכך נאמ' כי שגגה היא ר' אומ' מנין אתה או' שאם היו מקצת צבור מזידין

36

ומקצתן שוגגין שיהיו לפני כשגגה שנ' כי שגגה היא והם הביאו ר' יאשיה או' שבט שעשה על הוראת בית דינו ועשו שאר שבטים [פרשהו] מנין שיהיו מביאין על ידיו ת"ל והם הביאו ר' נתן או' אין לי אלא שבט שעשה על הוראת בית דינו אותו שבט חייב עשה על הוראת ב"ד הגדול מנין ששאר שבטים מביאין על ידיו ת"ל והם הביאו ר' יהודה או' שבט שעשה על הוראת בית דינו אותו שבט חייב ושאר שבטים פטורין עשה על הורא' בית דין הגדול אותו שבט מביא פר ושאר שבטים מביאין על ידו [ו]מה הן מביאין על ידו י"ב פרים ר' שמעון בן יוחאי או' י"ג פרים שר' שמעון בן יוחאי או' פר אחד לב"ד בד"א בשאר מצות אבל בע"ז מתחייב פר ומתחייב שעיר פר לעולה ושעיר לחטאת לכך נאמ' פרשה זו רוב השבט ככל השבט רוב צבור ככל צבור והם הביאו את קרבנם זו עולה וחטאתם זו חטאת על שגגתן חטאתם כשגגתן מה שגגתן מביא בכל המעשים אף חטאתם

[ב] כל המעשים ונסלח אין לי אלא אנשים נשים מנין ת"ל ונסלח לפי שמעש' בישראל צריך להביא גדול שבכל מקום שמעשה בישראל [צריך] להביא [גדול] גרים [מנין] לכל העם בשגגה להוציא את [כהן] המשיח שהיה בדין צבור מביא קרבן על כל מצות ומביא על כל ע"ז ומשיח מביא קרבן על כל המצות אם למדתי לצבור כשם שמביא קרבן על כל המצות כך מביא קרבן על ע"ז אף משיח כשם שמביא קרבן על המצות כך מביא קרבן על ע"ז ועוד ק"ו ומה אם במקום שאין הצבור מביא פר [כהן] משיח מביא פר כאן שהצבור מביא פר אינו דין ש[כהן] משיח מביא פר ת"ל כי לכל העם בשגגה להוציא את [כהן] המשיח ספ' ואם נפש אחת תחטא בשגגה ע"ז היתה בכלל מצות שבתור' שהיחיד מביא עליהם כשבה או שעירה נשיא שעיר משיח וב"ד מביאין פר הרי הכתו' מוציאה מן הכלל להחמיר עליה ולידון בקביעה שיהו יחיד נשיא ומשיח מביאין עליה עז בת שנתה לחטאת לכך נאמר' פרשה [זו] בע"ז הכתו' מדבר אתה או' בע"ז הכתו' מדבר או אינו אלא באחת מכל מצות

האמורות בתורה אמרת במה ענין מדבר בע"ז ר' יצחק או' בע"ז הכתו' מדבר או אינו מדבר אלא באחת מכל מצות האמורות בתורה הרי אתה דן צבור היה בכלל והוציאו הכתו' מן הכלל ושינה את קרבנותיו ויחיד היה בכלל והוציאו הכתו' מכללו ושינה את קרבנותיו מה להלן בע"ז הכתו' מדבר אף כאן בע"ז הכתו' מדבר ואם נפש אחת להוציא את המזידה והקריבה עז בת שנתה בנה אב לכל מקום שנ' עז שתהא בת שנתה וכפר הכהן על הנפש השוגגת חטאים שבידו הן גרמו לו שיבא לבית החטאת בחטאה בשגגה להוציא את דקדוקי ע"ז שהיה בדין [שיהיה חייב עליהם] ומה מצות קלות הרי הוא חייב על דקדוקיה'

ע"ז חמורה אינו דין שיהא חייב על דקדוקיה ת"ל בשגגה להוציא דקדוקי ע"ז וכפר עליו להוציא את הספק שהיה בדין ומה מצות קלות הרי הוא חייב על ספיקן ע"ז אינו דין שיהא חייב על ספיקה ת"ל וכפר עליו להוציא את הספק ונסלח לו סליחה גמורה ככל הסליחות שבתורה האזרח בבני ישראל למה נאמ' לפי שהוא או' כל האזרח בישראל ישבו בסוכות שומע אני אף הנשים במשמע ת"ל האזרח בישראל ישבו בסוכות זה בנה אב שכל מקום שנ' האזרח בזכרים הכתו' מדבר [ד"א] האזרח בישראל שיהא בדין ישראל נצטוו על ע"ז וגוים נצטוו על ע"ז אם למדתי לישראל שמביאין [קרבן] על שגגת ע"ז אף הגוים מביאין על ע"ז ת"ל האזרח בבני ישראל מביאין על שגגת ע"ז ואין הגוים מביאין על שגגת ע"ז תורה אחת יהיה לכם לאזרח ליחיד ומשיח ונשי' שהיה בדין צבור מביא קרבן על כל מצות ומביא קרבן על ע"ז ומשיח מבי' קרבן על כל מצות ומביא קרבן על ע"ז ומשיח כשם שמביא קרבן על כל מצות ומביא קרבן על ע"ז ועוד ק"ו ומה אם במקום שאין הצבור מביא פר משיח מביא פר כאן שהצבור מביא פר אינו דין שיהא משיח מביא פר ת"ל תורה אחת יהיה לכם ליחיד ונשיא ומשיח לעושה בשגגה ר' יהודה בן בתירא או' הרי כל העושה בשגגה כע"ז מה ע"ז מיוחדת מעשה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת אף כל העושה בשגגה מעשה

37

שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת והנפש אשר תעשה זה מגלה פנים בתורה כמנשה בן חזקיה את יי' הוא מגדף היה יושב ודורש באגדות של דופי לפני המקום אמ' לו [לא] היה לו [למשה] לכתוב בתורה אלא וילך ראובן ולא היה [לו] לכתוב בתורה אלא

ואחות לוטן ועליו מפורש בקבלה תשב באחיק וגו' אלה עשית וגו' כסבור אתה שמא כדרכי בשר ודם דרכי על כן הוא או' ואערכה בא ישעיה ופירש בקבלה הוי מושכי העון תחלתו של חטא הזה דומה לחוט של כוכיא אבל סופו היות כעבותי עגל(א)[ה] ר' או' העושה מצוה אחת אל ישמח לאותה מצוה לסוף גוררת מצות הרבה והעובר עבירה אחת אל ידאג לסוף שגוררת עבירות הרב'

מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה את יי' הוא מגדף ר' אלעזר בן עזרי' אומ' כאדם שאומ' לחבירו גידפת מן הקערה וחסרת איסי בן עקיבא אומ' כאדם שאו' לחבירו גידבת את הקערה ולא שיירת בה כלום ונכרתה אין הכרתה אלא הפסקה הנפש היא מזידה דברי ר' עקיבא מעמיה ועמה שלום כי דבר יי' בזה זה צדוקי ואת מצותו הפר זה אפיקורוס ד"א כי דבר יי' בזה זה המגלה פנים בתורה ואת מצותו הפר זה המפר ברית בבשר מכאן אמ"ר אלעזר המודעי המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות והמפר בריתו של אברהם אבינו אעפ"י שיש בידו תורה ומצות הרבה כדאי הוא לטורדו מן העולם אמ' כל התורה אני מקבל עלי חוץ מדבר זה זהו כי דבר יי' בזה כל התורה כולה אמ' משה מפי הקדש ודבר [יי'] זה מפי עצמו [זהו] כי דבר יי' בזה ר' מאיר אומ' זה הלמד ואינו שונה לאחרים ר' נתן או' זה היכול ללמוד ואינו לומד ר' נהוראי או' זה שלא השגיח על דברי תורה כל עיקר ר' ישמעאל או' בע"ז הכתו' מדבר שנא' כי דבר יי' בזה שבזה על דבור ראשון שנא' למשה מפי הקב"ה שנא' אנכי ולא יהיה לך הכרת תכרת [הכרת] בעולם הזה תכרת לעולם הבא דברי ר' עקיבא אמ' לו ר' ישמעאל לפי שהוא אומ' ונכרתה הנפש היא שומע אני שיש כאן שלש כריתות בשלש עולמות מה ת"ל הכרת [תכרת] הנפש היא דבר הכתו' לשון בני אדם עונה בה כל המתין במיתה מתכפרין להן עונה בה כענין

שנא' ותהי עונותם או אפי' עשה תשובה ת"ל עונה בה לא כל זמן שעשה תשובה וכן הוא או' שחת לו לא בניו מומם כשמומם במ לא הם בני(ם) [ו] כשאין מומם במ הם בניו ר' ישמעאל אומ' עונה למה נאמ' לפי שהוא אומ' פוקד עון אבות יכול אף ע"ז תהי נפקדת על בנים ועל שלשים ועל רבעים ת"ל עונה בה עון תלוי אינו נפקד לא על בנים ולא על שלשים ועל רבעים ר' נתן אומ' סימן [לו] שנפרעין ממנו לאחר מיתתו [אם] מת [ו]לא נספד ולא נקבר אכלתו חיה או שירדו על מטתו גשמים סימן טוב [לו] שנפרעין ממנו לאחר מיתתו ואעפ"י שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנ' בעת ההיא נאם יי' יוציאו את עצמות וגו' ר' ישמעאל או' מכאן סילקתי ספרי כותיים שהיו אומ' אין מתים חיים אמרתי להם הרי הוא אומ' הכרת תכרת וגו' שאין ת"ל עונה בה אלא שעתידה ליתן החשבון ליום הדין ספ' ויהיו בני ישראל במדבר בגנות ישראל הכתו' מדבר שלא שמרו אלא שבת ראשונה ושניה וחללו וימצאו איש מקושש תולש מן הקרקע אתה או' תולש מן הקרקע או [הוא] איש ושמו מקושש ת"ל ויקריבו אותו המוצאים [אותו מקושש] מה ת"ל וימצאו איש תולש מן הקרקע זה צלפחד דברי ר' עקיבא נאמ' כאן מדבר ונא' להלן מדבר מה מדבר האמור להלן צלפחד אף מדבר האמור כאן צלפחד ר' יהודה או' עתיד ליתן את החשבון כל האומ' צלפחד מקושש היה אם מי שאמ' והיה העולם מכסה אותו ואתה מגלה עליו אלא מי היה מן המעפילים היה שנא' ויעפילו וגו' וימצאו איש מגיד שמינה משה שומרים על השבת ומצאו את המקושש ויקריבו אותו מקושש עצים למה נאמ' והלא כבר נאמ' וימצאו איש מה ת"ל ויקריבו אותו מגיד שהתרו בו מעין מלאכתו מכאן לכל אבות מלאכות שבתורה שמתירין בהן מעין מלאכתו ר' יצחק או' אינו צריך מה ע"ז חמורה אינו חייב עד שיתרו בו ק"ו לכל מצות שבתורה ומה ת"ל ויקריבו מגיד שהתרו בו ואחר כך הביאוהו אצל משה אל משה ואל אהרן אם משה לא היה יודע אהרן היה יודע אלא סרס המקרא ודרשהו דברי ר' יאשיה אבא חנן אמ' משום ר' אליעזר בבית המדרש היו יושבין ובאו ועמדו לפניהם ספ' ויניחו אותו במשמר מגיד שכל חייבי מיתות נחבשין כי לא פורש והלא כבר נאמר

38

מחלליה מות יומת אלא לא היה יודע באיזו מיתה הוא מת עד שנא' לו מפי הקב"ה ויאמר יי' אל משה [מות יומת] האיש לדורות רגום אותו לשעה כל העדה במעמד כל העדה או כל העדה כשמועו ת"ל יד העדים הא מה ת"ל כל העדה במעמד כל העדה ויוציאו אותו כל העדה מגיד שכל חייבי מיתות נהרגין חוץ לבית דין וירגמו אותו כ[א] אתה אומ' וירגמו אותו באבנים וכ[א] אתה אומ' וירגמו אותו אבן כיצד מתקיימין בית [ה]סקילה היה גבוה שתי קומות אחד מן העדים דוחפו

על מתניו נהפך על לבו הופכו על מתניו אם מת יצא ואם לאו עד השני נוטל את האבן ונותנה על לבו אם מת בה יצא ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנ' ויד כל העם וגו' נמצאת מקיים שני כתובים : כאשר צוה יי' אמ' להם סקלוהו וסקלוהו תלו ותלו אבל לא שמענו שיתלו שנ' כי יהיה באיש חטא דברי ר' אליעזר אמ"ר חדקא שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי ר' עקיבא ואמ' יודע היה משה שהמקושש במיתה אבל לא היה יודע באי זו מיתה ימות וראויה היתה פרשת מקושש ליכתב על ידי משה אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו לכך מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב ספ' ויאמר יי' דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית אף הנשים במשמע ר' שמעון פוטר הנשים מן הציצית שמצות עשה שהזמן גרמה הוא שזה הכלל אמ"ר שמעון כל מצות עשה שהזמן גרמה נוהגת באנשים ולא בנשים בכשרים ולא בפסולי ר' יהודה בן בבא או' ביחוד בטלו חכמים את הרדיד של אשה מן הציצית ולא חייבו[הו] בטלית אלא שבעלה פעמים מתכסה בו ועשו להם ציצית אין ציצית אלא דבר היוצא ויוצא פרח ויצץ ציץ ודבר כל שהוא [הוא] וכבר היו זקני ב"ש וזקני ב"ה בעליית יונתן בתירה אמרו ציצית אין לה שיעור כיוצא בו אמ' לולב אין לו שיעור ועשו להם ציצית שומע אני יעשה חוט אחד בפני עצמו ת"ל גדילים מכמה גדילים נעשית אין פחות משלשה דברי ב"ה ב"ש או' ג' של צמר וד' של תכלת והלכה כדברי ב"ש בד"א בתחלה אבל שיריה וגרדומיה כל שהו ועשו להם ציצית שומע אני יעשה כולה ציצית ת"ל גדילים שומע אני יעשה

(כולה ציצית ת"ל גדילים שומע אני יעשה) כולה גדילים ת"ל ציצית הא כיצד שתהא גדילה יוצא מן הכנף וציצית מן הגדילה על כנפי בגדיהם על בעלי (שלש) [ארבע] ובעלי חמש ובעלי שש ובעלי שבע ובעלי שמונה במשמע [יכול] משמע מוציא את אלו ומביא כרים וכסתות ת"ל אשר תכסה בה פרט לכרים וכסתות או [יכול] אשר תכסה בה שומע אני אף כסות לילה במשמע ת"ל וראיתם אותו ביום ולא בלילה ואם היתה מיוחדת ליום ולילה תהי חייבת בציצית [יכול] משמע כסות לילה ומוציא כסות סומא ת"ל והיה לכם לציצית מ"מ ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת למה נאמ' לפי שהוא או' ועשו להם ציצית שומע אני יעשה צמר כמו שהוא ת"ל פתיל תכלת טווי ושזור אין לי אלא תכלת טווי ושזור לבן מנין הרי אתה דן הואיל ואמרה תורה תן תכלת ותן לבן מה תכלת טווי ושזור אף לבן טווי ושזור [נתנו] על מקום הארוג ולא על מקום האריג ולא על מקום הפתיל כשרה ור' יהודה פוסל על קרן כשרה ר' אליעזר בן יעקב פוסל לפי שאמרה תורה על ארבע כנפות ולא על שמונה ונתנו על ציצית למה נאמ' לפי שהוא אומ' ועשו להם ציצית שומע אני יארגנה עמה ת"ל ונתנו שומעני יקשרנה עמה ת"ל ועשו הא כיצד תופרה עמה שארבע ציציות מעכבו' זו את זו שארבעתן מצוה אחת ר' שמעון או' ארבע ציציות ד' מצות ר' שמעון בן אלעזר או' למה נקרא שמה תכלת על שום שנתכלו המצרים בבכוריהן שנ' ויהי בחצי הלילה ר' או' על שם שכלו המצריים על הים ר' אומ' למה נקרא שמה ציצית על שם שהציץ המקום על בתי אבותינו במצרים שנ' קול דודי וגו' דומה דודי הנה זה עומד ר' חנינא בן אנטיגנוס או' כל המקיים מצות ציצית מהו או' בימים ההמה אשר יחזיקו וכל המבטל מצות ציצית מהו אומ' לאחוז בכנפות הארץ וגו' ר' מאיר אומ' וראיתם לא נאמ' אלא וראיתם אותו מגיד הכתו' כל המקיים מצות ציצית כאלו מקבל פני שכינה שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא כבוד כענין שנ' וממעל לרקיע אשר [על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא] וגו' וראיתם אותו

וזכרתם [את כל מצות ה'] ועשיתם אותם זו פרשת קרית שמע או אינו אלא פרשת והיה אם שמע אמרת צא וראה אי זו היא פרשה שיש בה קבול מלכות שמים ומיעט בה ע"ז אי אתה מוצא אלא פרשת שמע תקדום פרשת

והיה אם שמוע לפרשת שמע אמרת תקדים פרשת שמע שיש בה קבול מלכות שמים ומיעט בה ע"ז לפרשת והיה אם שמוע שאינה אלא ללמד תקדים פרשת ציצית לפרשת והיה אם שמוע אמרת תקדים פרשה שנוהגת ביום ובלילה (לפיכך) [לפרש'] ציצית שאינה נוהגת אלא ביום או [יכול] יהי קורא שלש בערב כדרך שקורא שלש בשחר ת"ל וראיתם אותו ביום ולא בלילה ר' שמעון בן יוחאי או' תקדים פרשת שמע שהיא ללמוד לפרשת והיה אם שמוע שאינה אלא ללמד תקדים פרשת והיה אם שמוע שהיא ללמד לפרשת ציצית שאינה אלא לעשות שעל כך נתנה תורה ללמוד וללמד לשמור ולעשות וראיתם ועשיתם מגיד הכתו' שכל המקיים מצות ציצית כאלו קיים כל המצוות ק"ו לכל מצות שבתורה לא תתורו אחרי לבבכם זו מינות כענין שנא' ומוצא אני מר והמלך ישמח וגו' ואחרי עיניכם זו זנות כענין שנא' כי היא ישרה בעיני אשר אתם זונים אחריהם זו ע"ז שנ' ויזנו אחרי הבעלי' (ר' נתן שלא יהי שותה בכוסו ומשתמש בכוסו של חבירו ר' או' ולא תלכו אחרי הבעל) ר' נתן או' שלא יהי שותה בכוסו ומשתמש בכוסו של חבירו ר' או' ולא תלכו אחרי וגו' מגיד שענינים הולכות אחרי הלב או [יכול] הלב אחרי העינים אמ"ר והלא יש סומא שעושה כל תועבות שבעולם הא מה ת"ל אחרי עיניכם מגיד שענינים הולכות אחר הלב ר' ישמעאל או' ולא תתורו לפי שהוא אומ' ועשיתם לעשות זכרון כמעשה והייתם קדושים זו קדושת כל המצוות או אינו אלא קדושת ציצית אמרת במה ענין מדבר בקדושת כל המצוות ר' או' [זו] קדושת ציצית אתה אומ' זו קדושת ציצית או אינו אלא קדושת כל המצוות כשהוא אומר קדושים [תהיו] הרי קדושת כל המצוות אמור הא מה ת"ל והייתם קדושים זו

קדושת ציצית מגיד שציצית מוספת קדושה לישראל אני יי' אלהיכם וכי מה ענין יציאת מצרים לכאן שלא יאמר הריני נותן צבעונין וקלה אילן והן דומין לתכלת מי מודיע עלי בגלוי אני יי' אלהיכם דעו מה עשיתי למצרים שהיו מעשיהם בסתר ופרסמתים בגלוי והלא דברים ק"ו אם מדת פורענות ממועט' העושה בסתר המקום מפרסמו ק"ו למדת הטוב מרובה ד"א למה מזכירין יציאת מצרים על כל מצוה ומצוה משל למה הדבר דומה למלך שנשבה בן אוהבו וכשפדאו לא פדאו לשום בן אלא לשום עבד שכשיגזור [לו] ולא יהא מקבל עליו יאמר לו עבדי אתה כיון שנכנס למדינה אמ' לו נעול לי סנדלי וטול לי מנעלי וטול לפניו כלי והולך לבית המרחץ התחיל הבן ההוא מנתיק הוציא עליו שטר כשפדה ואמ' לו עבדי אתה כך המקום [ישראל שהן] זרע אברהם לא פדאן לשם בנים אלא לשם עבדים שכשיגזור [להם] ולא יהיו מקבלין עליהם ואומ' להם עבדי אתם כיון שיצאו למדבר התחיל גוזר עליהן מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות כגון שבת ועריות ציצית ותפילין התחילו ישראל לסרב אמ' להם עבדי אתם על תנאי כן פדיתי אתכם שאהיה גוזר ואתם מקיימין אני יי' אלהיכם עוד למה נאמ' והלא כבר נאמ' אני יי' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מה ת"ל אני יי' אלהיכם עוד שלא יהו ישראל אומ' מפני מה אמ' המקום לא שנעשה ונטול שכר לא [אנו] עושין ולא נוטלין כענין שהיו ישראל שואלין את יחזקאל שנ' ויבאו אליו אנשים מזקני ישראל וישבו לפניו אמרו לו יחזקאל עבד שמכרו רבו לא יצא מרשותו אמ' להן הן אמרו לו הואיל ומכרנו הקב"ה לאומות העולם יצאנו מרשותו אמ' להם העולה על רוחכם אני ידעתי חי אני נאם יי' אם לא ביד חזקה וגו' ביד חזקה זו הדבר שנא' הנה יד יי' ובזרוע נטויה זו החרב כמה שנ' וחרבו שלופה בידו ובחמה שפוכה זו רעב אחר שאני מביא עליכם ג' פורעניות זו אחר זו אחר כן אמלך עליכם על כרחכם ר' נתן אומ' אין לך כל מצוה ומצוה

בשכרה ושגר לה ד' מאות זהובים נטלתן וקבעה לו זמן כיון שהגיע לו זמן
 יושב לך על הפתח אמ' לה יכנס כיון שנכנס הציעה לו ז' מטות של כסף
 ועליונה של זהב בין כל אחת ואחת ספל של כסף ועליון של זהב ובין כל
 אחת ואחת סולם של כסף ועליון של זהב כיון שהגיעו לאותו מעשה
 באו ארבעה ציציותיו ונדמו לו כארבע עדים וטפחו לו על פניו מיד
 נשמט וישב על גבי קרקע אף היא נשמטה וישבה על גבי קרקע אמר'
 לו גפה של רומי איני מניחתך עד שתאמר לי מה שראית בי אמ' לה
 העבודה לא ראיתי ביך מום שאין כיופיך בכל העולם אלא מצוה קלה
 שצונו יי' אלהינו וציצית שמה וכת' בה אני יי' אלהיכם שני פעמים אני
 יי' אלהיכם אני עתיד לשלם שכר אני יי' אלהיכם אני דיין ליפרע אמרה
 לו העבודה א[י]ני מניחתך עד שתכתוב לי שמך ושם עירך ושם רבך
 ושם מדרש שאתה למד בו תורה כתב לה שמו ושם עירו ושם מדרשו
 שלמד תורה עמדה ובזבזה נכסיה שלישי למלכות שלישי לעניים
 ושלישי נטלה בידה ועמדה לבית מדרשו של ר' אמ' לו ר' גיירני אמ' לה
 שמא עיניך נתת באחד מן התלמידים הוציאה לו כתב שבידה אמ'
 לו עמוד זכה במקחך אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהתר
 זהו מתן שכרן בעולם הזה ולעולם הבא איני יודע כמה ספ' ויאמר
 יי' אל אהרן אתה ובניך ובית אביך אתך ר' ישמעאל או' למי הדבר מסור
 לאהרן [ולבניו] לא הן מזהירין ר' יאשיה או' מנין אתה אומ' שאם זרק את הדם
 כראוי ואינו ידוע לשם מי זרקו והקטיר את החלב כראוי ואינו יודע לשם
 מי הקטיר שהכהנים נושאים עון על כך ת"ל אתה ובניך ובית אביך ר'
 יונתן או' מנין אתה אומ' שאם זכה בבשר קודם זריקת דמים בחזה ושוק
 קודם הקטר חלבים ואיברים שהכהנים נושאי[ם] עון על כך ת"ל ואתה ובניך [אתך]

תשאו וכן מצינו שלא נתחתם גזר דין של בני עלי אלא על שנהגו בזיון קדשים
 וכן הוא או' בטרם יקטירון את החלב ויאמר אליו קטר יקטירון וגו' ותהי
 חטאת הנערים וכן מצינו שלא נתחתם גזר דין של אנשי ירושלם אלא עד
 שנהגו בזיון קדשים שנ' קדשי בזית ואתה ובניך אתך אתה או' זה עון
 דבר המסור לכהונה או [הוא] עון דבר המסור לכהונה או עון דבר המסור לב"ד
 כשהוא או' ואתה ובניך אתך וגו' לכל דבר המזבח הרי עון דבר המסור לב"ד
 אמור הא מה ת"ל תשאו את עון כהונתכם זה עון דבר המסור לכהונה אמרת
 ישראל לא ישאו עון כהונה אבל לויים [יכול] ישאו עון כהונתם ת"ל והם ישאו את
 עונם וגם את אחיך שומע אני אף ישראל במשמע ת"ל מטה לוי שומע אני
 אף הנשים במשמע ת"ל שבט אחיך זכה עמרם שיקרא שבט על שמו
 ר' אומ' מטה לוי שומעני אף הנשים במשמע ת"ל אחיך להוציא את הנשים
 הקרב אתך ר' עקיבא או' נאמ' כאן אתך ונא' להלן אתך מה אתך האמור
 להלן בלויים הכתו' מדבר אף אתך האמור כאן בלויים הכתו' מדבר להזהיר
 את הלויים בשיר [על] דוכנן וילוו עליך וישרתוך בעבודתם ומנה מהן גזברין
 ואמרכולין אתה או' ישרתוך בעבודתם ומנה מהם גזברין ואמרכולין או
 ישרתוך בעבודתך ת"ל ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל ועדיין אני
 או' ישרתוך בעבודתך ישרתוך בעבודתם ת"ל ואני לקחתי אחיכם נתונים
 ליי' לשם הן מסורין ואין מסורין לכהנים הא אין עליך לדון כלשון האחרון
 אלא כלשון הראשון ישרתוך בעבודתם ומנה מהן גזברין ואמרכולין
 ואתה ובניך אתך לפני אהל מועד הכהנים מבפנים והלויים מבחוץ אתה
 או' הכהנים מבפנים והלויים מבחוץ או אלו ואלו מבפנים ת"ל ונלוו עליך הא
 מה ת"ל אתה ובניך אתך לפני אהל [מועד] [העדות] הכהנים מבפנים ולויים מבחוץ
 ושמרו משמרתך זה שאמרו ישרתוך בעבודתם ומנה מהן גזברין
 ואמרכולין אך אל כלי הקדש ואל המזבח זה ארון וכן הוא או' [ו]לא יבואו
 לראות ר' נתן או' מכאן רמז לשיר אלא שנתפרש על ידי עזרא ר' חנניא

בן אחי ר' יהושע או' אינו צריך שהרי כבר נאמ' משה ידבר והאלהים מכאן רמז לשיר מן התורה אך אל כלי הקדש אזהרה ולא ימותו זה עונש אין לי אלא ליום שעונשין ומזהירין על עבודת כהנים [מנין] כהנים על עבודת ליום ת"ל גם הם גם אתם מעבודה לחברתה מנין ת"ל גם אתם וכבר בקש ר' יהושע בן חנניה לסייע את ר' יוחנן בן גדגדא אמ' לו חזור לאחריך שכבר אתה מתחייב בנפשך שאני מן השוערי' ואתה מן המשוררים ר' או' אינו צריך שהרי כבר נאמ' אל תכריתו וזאת עשו להם אין לי אלא בני קהת בני גרשון ובני מררי מנין ת"ל את אהרן ואת בניו ליום שעונשין ומזהירין על עבודת כהנים על עבודת ליום מנין ת"ל ובנסוע המשכן מעבוד' לעבודה מנין ת"ל והחנים לפני המשכן מה ת"ל גם הם גם אתם לפי שבא קרח ועירר כנגד אהרן הזהיר עליו הכתו' את כל הענין ונלוו עליך זה שאמרנו הכהנים מבפנים והלויים מבחוץ וזר לא יקרב אליכם למה נאמ' לפי שהוא אומר והזר הקרב יומת עונש שמענו אזהרה [לא שמענו] מנין ת"ל וזר לא יקרב אליכם ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח הרי זו אזהרה לב"ד של ישראל להזהיר את הכהנים שתהא העבודה נעשית כתקנה שכשעבודה נעשית כתקנה מכלין את הפורעניות מלבא לעולם ולא יהיה עוד קצף אין ת"ל עוד אלא שכבר קצף כיוצא בו אתה או' ולא יהיה עוד מבול אין ת"ל עוד אלא שכבר שחת כיוצא בו אתה או' ולא יזבחו עוד אלא שכבר (קרבו) [זבחו] אף כאן אין ת"ל ולא יהיה עוד קצף (אין כל עוד) אלא שהוא קצף [וכן עוד] את זבחייהם מה ת"ל עוד אלא שכבר זבחו כיוצא בו ולא יקרבו עוד אין עוד אלא שהיה שנ' כי יצא הקצף ואו' ואני הנה לקחתי וגו' לשם מסורין ואין מסורין לכהנים ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם מכאן היה ר' אלעזר הקפר ברבי או' כל דבר של מזבח לא יהא בך ובבניך מבית לפרוכת מכאן אמ' מקום היה אחורי בית הכפורת ששם בודקין יחוסי כהונה ועבדתם שומע אני מעורבבין ת"ל עבודת מתנה מה מתנה בפייס אף עבודה בפייס עבודת מתנה אתן וגו' לעשות אכילת קדשים בגבולין כעבודת מקדש במקדש מה עבודת מקדש במקדש

ידיו ואחר כך עובד אף אכילת קדשים בגבולין מקדש ידיו ואחר כך אוכל וכבר נשתהא ר' טרפון מלבוא לבית המדרש אמ' לו רבן גמליאל מה ראית להשתהות אמ' לו שהיתי עובד אמ' לו דברייך תמה אמ' לו וכי יש עבודה עכשיו אמ' לו הרי הוא או' עבודת מתנה לעשות אכילת קדשים בגבולין כעבודת מקדש במקדש אמרו עליו על ר' טרפון היה אוכל תרומה בשחר ואו' הקרבתי תמיד של שחר ואוכל בערב הוא אומ' הקרבתי תמיד של ערב ור' אומ' לעשות אכילת קדשים בגבולין כעבודת מקדש במקדש מה עבודת מקדש במקדש ידיו ואחר כך עובד אף אכילת קדשים בגבולין מקדש ידיו ואחר כך אוכל אי מה להלן ידיו ורגליו אף כאן ידיו ורגליו אמרת מקדש שצריך ידים ורגלים מקדש ידיו ורגליו [גבולין שהוא] מקום שאין צריך אלא יד אינו מקדש אלא ידיו נמצינו למדין לנטילת ידים מן התורה והזר הקרב יומת לעבודה אתה אומ' לעבודה או לעבודה ושלא לעבודה אמרת ומה בעל מום שלא ענש בו מיתה לא ענש בו אלא לעבודה זר שענש בו מיתה אינו דין שלא יענש (אותו) [בו] אלא לעבודה הא מה ת"ל והזר הקרב יומת לעבודה והזר הקרב יומת אפי' עבד בטהרה או אפי' עבד בטומאה יומת אמרת אם הנכנס לטומאה שלא לעבודה חייב ק"ו לעבודה מה ת"ל והזר הקרב יומת אפי' עבד בטהרה יומת ר' שמעון או' נאמ' כאן יומת ונא' להלן יומת מה יומת האמור להלן סקילה אף יומת האמור להלן חנק אף כאן בחנק והזר הקרב יומת ונא' להלן יומת מה יומת האמור להלן חנק אף כאן בחנק והזר הקרב יומת עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל וזר לא יקרב אליכם ספ' וידבר יי' אל אהרן שומעני שהיה דבר לאהרן ת"ל זכרון לבני ישראל למען וגו' הא למדנו שהדיבר למשה שיאמר לאהרן ואני ברצון הנה בשמחה דברי ר' ישמעאל אמרו לו תלמידי רבינו לפי שהוא או' ואני הנני מביא את המבול שומע אני שיש שמחה לפני המקום אמ' להם יש שמחה לפני כשאובדין מכעיסיו מן העולם וכן הוא או' בטוב צדיקים תעלוז קריה ובאבד רשעים רנה ואו' שני רשעים שברת ואו' ליי' הישועה ואו' יי' מלך עולם ועד אבדו ואו' יתמו חטאים וגו' ר' או' ואני

מוסיף על עבודתם הנה [נתתי] בשמחה וכן הוא גם הנה הוא יוצא לכל קדשי בני ישראל כרת הכתו' ברית עם אהרן בקדשי הקדשים לגזור דין ולכרות להם ברית לפי שבא קרח כנגד אהרן ועירר על הכהונה משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו בן בית ונתן לו שדה אחת ולא כתב ולא חתם ולא העלה לו בערכאין בא אחד ועירר כנגדו על השדה אמ' לו המלך כל מי שירצה יבא ויעורר כנגדך על השדה בא ואני כותב ואני חותם ואני מעלה לך בערכיין [כך] בא קרח ועורר כנגדו על הכהונה אמ' לו המקום כל מי שירצה יבא ויעורר כנגדך על הכהונה בא ואני כותב ואני חותם ואני מעלה לך בערכיים לכך נאמר' פרשה זו סמוך לקרח זכרון לבני ישראל לפני יי' הא למדנו שהיה קרח מן הבלועים ומן השרופים לך נתתם בזכותך למשחה אין משחה אלא גדולה שנ' זאת משחת אהרן ר' יצחק או' אין משחה אלא שמן המשחה שנ' כשמן הטוב ולבניך בזכות בניך לחק עולם שינהוג הדבר לדורות זה יהיה לך אמרת איזה מין דם שכולו עולה לאישים ויש לך הימנו התר אי אתה [מוצא] אלא עולת בהמה לכל קרבנם אלו שתי הלחם ולחם הפנים לכל מנחתם זו מנחת חוטא ומנחת נדבה לכל חטאתם זו חטאת יחיד וחטאת צבור וחטאת העוף וחטאת בהמה ולכל אשם זה אשם ודאי ואשם מצורע ואשם נזיר ואשם תלוי אשר ישיבו זה גזל הגר קדש קדשים זה לוג שמן של מצורע לאהרן ולבניו בזכותך ובזכות בניך בקדש הקדשים תאכלנו כרת הכתו' ברית עם אהרן על קדשי קדשים שלא יהו נאכלין אלא לזכרי כהונה במקום קדוש ר' יהודה בן בתירא או' הרי [ש]הגוים שהקיפו עזרה מנין לקדשי קדשים שנאכלין אפי' בהיכל ת"ל בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו כרת על קדשים קלים ברית עם אהרן שלא יהו נאכלין אלא לזכרי כהונה קדש יהיה לך מה ת"ל שיכול אין לי אלא דבר שראוי לאכילה שינהוג בקדושה שאין ראוי לאכילה מנין ת"ל קדש יהיה לך מ"מ זה יהיה לך תרומת מתנם מגיד הכתו' שכשם שכלל הכתו' את קדש הקדשים לגזור דין ולכרות להם ברית כך כל הכתו' קדשים קלים לגזור דין ולכרות להם ברית

לכל תנופות בני ישראל להביא את הדבר שיטעון תנופה לך נתתם ולבניך שינהוג הדבר לדורות כל טהור בביתך כרת הכתו' ברית עם אהרן על קדשים קלין שלא יהו נאכלין אלא לטהורין כל חלב יצהר מגיד שכשם שכלל הכתו' את קדשי מקדש לגזור דין ולכרות להן ברית כך כלל הכתו' קדשי גבול לגזור דין ולכרות להם ברית כל חלב יצהר וגו' זו תרומה ותרומת מעשר ראשית[ם] זו ראשית הגז אשר יתנו זה זרוע ולחיים וקיבה ליי' ברוך הוא זו חלה בכורי כל אשר בארצם בא הכתו' ולימד על הבכורים שתהא קדושה חלה עליהם במחובר לקרקע שהיה בדין הואיל וקדושה חלה על התרומה וקדושה חלה על הבכורים אם למדתי לתרומה שאין קדושה חלה עליה במחובר לקרקע ת"ל בכורי כל אשר בארצם בא הכתו' ולימד על הבכורים שיהו נותנין לכהנים כל טהור בביתך למה נאמ' והלא כבר נאמ' כל (בכורך) [זכר יאכל אתו] מה ת"ל כל טהור בביתך יאכלנו להביא את בת ישראל המאורסת שתהא אוכלת בתרומה או אינו מדבר אלא בנשואה כשהוא או' כל טהור בביתך הרי נשואה אמורה הא מה ת"ל כל טהור בביתך להביא בת ישראל המאורסת לכהן שתהא אוכלת בתרומה משמע מביא את ארוסה ומביא תושב ושכיר מה אני מקיים כל טהור בביתך יאכלנו חוץ מתושב ושכיר או [יכול] אף תושב ושכיר ת"ל עוד במקום אחר תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש בין ברשותך בין שאינו ברשותך וכבר שלח יוחנן בן בג בג אצל ר' יהודה בן בתירא לנציבין אמ' לו שמעתי עליך שהיית או' על ארוסה בת ישראל המאורסת לכהן שהיא אוכלת בתרומה שלח לו מוחזקני בך שאתה בקי בחדרי תורה ולדון בק"ו אי אתה יודע ומה שפחה כנענית שאין ביאתה קונה אותה לאכול בתרומה כסף קונה אותה לאכול בתרומה [בת ישראל המאורסת לכהן לא כ"ש שראויה לאכול בתרומה] אבל מה אעשה שאמרו חז"ל אין בת ישראל אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה נכנסה לחופה אעפ"י שלא נבעלה אוכלת בתרומה ואם מתה בעלה יורשה כל חרם בישראל אין לי אלא חרמי ישראל חרמי גרים חרמי

נשים ועבדים מנין ת"ל כל חרם לך יהיה ר' יוסי הגלילי או' סתם חרמים לכהנים שנא' כשדה החרם או אפי' פירש ת"ל אך כל חרם אך חלק ר'

43

יהודה בן בתירא או' סתם חרמין לבדק הבית שנא' כל חרם קדש או אפילו פירש לכהן [הוא לבדק הבית] ת"ל כשדה החרם ר' יהודה בן בבא או' סתם חרמים לכהנים שנא' כשדה החרם או [יכול] אפי' פירש לשם [הוא לכהנים] ת"ל קדש קדשים ר' שמעון או' סתם חרמים לשמים שני' כל חרם ליי' או [יכול] אפי' פירש ת"ל [כאן] כל חרם בישראל לך יהיה ספ' כל פטר שומע אני אף חיה במשמע ת"ל אשר יקריבו ליי' להוציא את החיה [יכול] משמע מוציא את החיה ומוציא את בעל מום ת"ל באדם ובבהמה להביא את בעל מום באדם ובבהמה את שיש לך באדם יש לך בו בבהמה יצאו לויים שאין לך בהם באדם [שאינם נפדין] לא יהא לך בהן בבהמה באדם ובבהמה מקיש בכור אדם לבכור בהמה מה בכור בהמה נפל פטור מן הבכורה אף בכור אדם נפל פטור מן הבכורה מה בכור אדם רשאי נותנו לכל כהן שירצה בכל מקום שירצה אף בכור בהמה רשאי נותנו לכל כהן [שירצה] בכל מקום שירצה לפי שהוא או' והבאתם שמ' [וגו'] שומע אני אף ברחוק מקום יהא חובה עליו ליטפל בו ולהביאו לבית הבחירה ת"ל באדם ו[ב]בהמה מה בכור אדם רשאי נותנו לכהן בכל מקום שירצה אף בכור בהמה רשאי נותנו לכהן בכל מקום שירצה מה בכור אדם מיטפל בו ל' יום אף בכור בהמה מיטפל בו ל' יום אך פדה תפדה זו היא אשר נשאלה לפני חכמים בכרם ביבנה בכור שמת מהו בעליו לפדותו ולהאכילו לכלבים דרש ר' טרפון אך פדה תפדה פודה אתה את החיה ואי אתה פודה את המתה פודה אתה את הטמאה ואי אתה פודה את הטהורה אך פדה תפדה שומעני אף שאר בהמה טמאה במשמע ת"ל ופטר חמור פטר חמור אתה פודה ואי אתה פודה שאר בהמה טמאה או [יכול] פטר חמור תפדה בשה שאר בהמה טמאה [תפדה] בכסות וכלים ת"ל במקום אחר ופטר חמור תפדה בשה בשה אתה פודה ואי אתה פודה בכסות וכלים אם כן מה ת"ל אך פדה תפדה אם אינו ענין שפודין בהמה טמאה תנהו ענין שמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית וחוזרין ופודין אותה מהקדש בדק הבית פדה תפדה מיד אתה אומ' תפדה מיד או אינו אלא לאחר זמן ת"ל ופדויי מן חדש נפדה בחמש סלעים

נפדה לאחר זמן הא מה ת"ל תפדה מיד ופדויי מן חדש כלל בערכך פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט וכל בכור אדם בבניך [תפדה יכול] חזר או כלל בכלל ראשון אמרת לאו אלא כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט לומ' לך מה הפרט מפורש נכסים המטלטלין שאין להם אחריות אף [הכל] אין לי אלא נכסים המטלטלין שאין להם אחריות מכאן אמ' בכל פודין בכור אדם חוץ מעבדים ושטרות וקרקעות ר' או' אף בכל פודין בכור אדם גרה הוא למה נאמ' לפי שהוא או' ופדויי אין לי אלא כסף שוה [כסף] מנין ת"ל עשרים גרה הוא אך בכור שור שור גמור כשב גמור עז גמור להוציא את הכלאים לא תפדה יכול אם פדאו יהא פדוי ת"ל קדש הם ר' יאשיה או' קדש הם למה נאמ' להביא מעשר ופסח שיטענו שפיכה אחת שלא שמענו להן בכל התורה ר' יצחק או' אינו צריך שהרי כבר נאמ' ודם זבחיך [ישפך] להביא מעשר והפסח שיטענו שפיכה אחת מה ת"ל קדש הם להביא את המעשר [והפסח] שיטענו הקטר חלבים ואיברים שלא שמענו להן בכל התורה אבא חנן משום ר' אליעזר או' למה נאמ' שהיה בדין ומה שאר קדשים שלא שוו מתן דמן שוו הקטר חלבן מעשר ופסח ששוו מתן דמן אינו דין שישוו והקטר חלבן הא מה ת"ל קדש הוא לענין שאמרנו : את דמם תזרוק על המזבח מתנה אחת או [יכול] שתי מתנות של ארבע אמרת ק"ו ומה אם במקום שריבה בחלבים מיעט בדמים כאן שמיעט בחלבים אינו דין שנמעט בדמים או [יכול] חלוף [הדבר] ומה אם במקום שמיעט בחלבים ריבה בדמים כאן שריבה בחלבים אינו דין שנרבה בדמים ת"ל וזרקו בני אהרן שתי מתנות שהן ארבע דנתי וחלפתי בטל או [יכול] חלוף [הדבר] וזכיתי בדין כתחלה מה אם במקום שריבה בחלבים מיעט בדמים כאן שמיעט בחלבי' אינו דין שנמעט בדמים ת"ל את דמם תזרוק על המזבח מתנה אחת ואת חלבם

תקטיר בחלב תותב וקרום ונקלף הכתו' מדבר אתה או' בחלב תותב וקרום ונקלף או אינו מדבר אלא בשומן שבו אמרת ק"ו ומה אם במקום שריבה בדמים מיטע בחלבים כאן שמיטע בדמים [לא] דין הוא שנמעט בחלבין ת"ל ואת חלבם תקטיר בחלב תותב קרום ונקלף הכתו' מדבר אשה אעפ"י שאתה נותן

44

לאישים לא אבר ריח ניחח ליי"י נחת רוח לפי שאמרת [ו] נעשה רצוני ובשרם יהיה לך בא הכתו' והקיש הבכור לחזה ושוק של שלמים מה חזה ושוק של שלמים נאכל לשני ימים ולילה אחת אף בכור יהי נאכל לשני ימים ולילה אחת וזו היא שאלה שנשאלה לחכמים בכרם ביבנה לכמה הבכור נאכל דרש ר' לשני ימים ולילה אחת אמרו לו תלמידיו רבינו למדינו אמ' להן בכור קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף בכור יהא נאכל לשני ימים ולילה אחד היה שם ר' יוסי הגלילי שבא תחלה לשמש את חכמים אמ' לו ר' חטאת מתנה לכהן ובכור מתנה לכהן מה חטאת נאכלת ליום ולילו אף בכור יהי נאכל ליום ולילו אמ' לו בני אלמוד דבר מדבר ואדון דבר מדבר אלמוד דבר שהוא קדשים קלים מדבר שהוא קדשים קלים ולא אלמוד דבר שהוא קדשים קלים מדבר שהוא קדש קדשים אמ' לו ר' אלמוד דבר מדבר ואדון דבר מדבר אלמוד דבר שמתנה לכהן מדבר שמתנה לכהן ולא אלמוד דבר שמתנה לכהן מדבר שמתנה לכל אדם נסתלק ר' טרפון וקפץ ר' עקיבא אמ' לו בני כך אני דורש ובשרם יהיה לך בא הכתו' והקיש בכור לחזה ושוק של שלמים מה חזה ושוק של שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחת אף בכור יהא נאכל לשני ימים ולילה אחד אמ' לו אתה מקישו לחזה ושוק של שלמים ואני אקישנו לחזה ושוק של תודה מה חזה ושוק של תודה נאכל ליום ולילו אף בכור יהא נאכל ליום ולילו אמ' לו בני כך אני דורש ובשרם יהיה לך אין ת"ל יהיה אלא ריבה בו הכתו' הויה אחרת שיהא נא(מ') [כל] לשני ימים ולילה אחד ר' ישמעאל או' וכי תודה מאין למדין לא משלמים ודבר הלמד ממקום אחר : אתה בא ללמוד ממנו הלמד מן הלמד הא אין עליך לומ' כלשון אחרון אלא כלשון הראשון ובשרם יהיה לך בא הכתו' והקיש את הבכור לחזה ושוק של שלמים מה חזה ושוק של שלמים יהא נאכל לשני ימים ולילה אחד אף בכור יהי נאכל לשני ימים ולילה אחד ר' או' אין ת"ל יהיה אלא להביא את

הבכור בעל מום שמתנה לכהן שלא שמענו בכל התורה ר' אליעזר או' לשני ימים ולילה אחד או אינו אלא ליום וללילו ת"ל לפני יי' אלהיך תאכלנו מלמד שנאכל לשני ימים ולילה אחד כל תרומת הקדשים יש פרשיות שכולל בתחל' ופורט בסוף פורט בתחלה וכולל בסוף כוללה בתחלה וכוללה בסוף נתתי לך ולבניך ולבנותיך אחריו שינהוג הדבר לדורות ברית מלח כרת הכתוב ברית עם (אברהם) אהרן בדבר הבריא ולא עוד אלא שמבריא את אחרים ספ' ויאמר יי' אל אהרן בארצם [לא תנחל] למה נאמ' לפי שהוא או' לאלה תחלק הכל במשמע [יכול] כהנים ליום וישראל גרים נשים ועבדים וטומטום ואנדרוגינוס במשמע [ת"ל] ויאמר יי' בארצם [לא תנחל] יצאו כהנים ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה יצאו ליום לשמות מטות אבותם ינחלו יצאו גרים ועבדים איש לפי פקודיו יצאו טומטום ואנדרוגינוס ויאמר יי' אל אהרן בשעת חילוק הארץ וחלק לא יהיה לך בתוכם בביזה אני חלקך ונחלתך על שולחני אתה אוכל ועל שולחני אתה שותה משל למה הדבר דומה למלך שנתן לבניו מתנות ולבנו אחד לא נתן לו מתנה אמ' לו בני אעפ"י שלא נתתי לך מתנה על שולחני אתה אוכל ועל שולחני אתה שותה וכן הוא או' חלקם נתתי אותה [מאשין] אשי ליי"י ונחלתו [יאכלון] אני חלקך ונחלתך כ"ד מתנות כהונה נתנו לכהנים י"ב במקדש וי"ב בגבולין מה אלו י"ב במקדש חטאת ואשם וזבחי שלמי צבור ועור העולה מותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות ותרומת תודה ותרומת חזה ושוק וזרוע ואיל נזיר ולוג שמן של

מצורע מה אלו שתיים עשרה בגבולין תרומה ותרומת מעשר וחלה ובכורים וראשית הגז והמתנות ובכור אדם ובכור בהמה טהורה ופטר חמור והחרמים ושדה אחוזה וגזל הגר כל אלו כ"ד מתנות נתנו לכהנים חוץ מדבר שיש לו זיקת תרומה שמחה גדולה היתה לו לאהרן ביום שנכרתה לו ברית במתנות ר' ישמעאל או' משל הדיוט לטובתו נשברה רגל פרתו לטובתו של אהרן בא קרח כנגדו ועירר על הכהונה משל למה הדבר דומה למלך בשר

45

ודם שהיה לו בן בית נתן לו שדה אחד במתנה משל שבערניים כולה כדכתי' לעיל לכך נאמ' פרשה סמוך לקרח זכרון לבני ישראל הא למדנו שהיה קרח מן הבלועין ומן השרופים ר' אלעזר הקפר או' מנין אתה או' שהראהו המקום ליעקב אבינו מקדש בנוי וקרבנות קריבין וכהנים משרתים ושכינה מסתלקת שנ' ויחלם והנה סלם אין חלום אלא שיש לה פתרון ויחלום והנה סלם זה בית המקדש וראשו מגיע השמימה אלו קרבנות שקריבין שריחם עולה לשמים והנה מלאכי אלהים אלו כהנים משרתים שעולין ויורדים בכבש נצב עליו ויאמר ראיתי את יי' נצב על המ' חביבין ישראל כשהן מכנן אין מכנן אלא כהנים שנ' ואתם כהני יי' תקראו חביבין ישראל כשהן מכנן אין מכנן אלא מלאכי השרת שנא' כי מלאך יי' צבאות הוא בזמן שהתורה יוצאה מפיו הרי הוא כמלאכי השרת ואם לאו הרי הוא כחיה וכבהמה שאינה מכרת את קונה חביבה תורה שכששאל דוד מלך ישראל לא שאל אלא תורה וכן הוא אומ' טוב אתה [ומטיב למדני חוקך] ולמדני טובך עדף על כל באי עולם יעדף טובך עלי ולמדני חקיך ואו' סעדני ואושעה וגו' שלא אהי למד ושוכח שלא אהי למד ואין יצר הרע מניח לי לשנות או שמא אטהר הטמא ואטמא הטהור ונמצאתי בוש לעולם הבא או שמא נשאלתי מגויי הארץ ממשפחות הארץ ואיני יודע להשיבן ונמצאתי בוש בעיניהן וכן הוא או' ואדברה בעדותיך ואו' זמירות היו לי חוקיך שומע אני [ב]נפש שלוחה ת"ל במערות ובמצודות בברחו מפני שאול במערה וכן הוא או' נפשי בכפי תמיד אבל משלמד דוד תורה ונתרגל מהו או' טוב לי תורת פיך וגו' שזהב וכסף מוציאין את האדם מן העולם הזה ומן העולם הבא אבל תורה מביאה את האדם לחיי העולם הזה ולחיי העולם הבא וכן הוא או' ולי מה יקרו ריעיך ואו' זאת תורת האדם נמצאת אלו ג' כתרים הם כתר כהונה וכתר מלכות וכתר תורה כתר כהונה זכה בו אהרן ונטלו כתר מלכות זכה בו דוד ונטלו כתר תורה מונח כדי שלא ליתן פתחון פה לבאי

עולם לומ' אלו היה כתר כהונה וכתר מלכות מונחין הייתי זוכה בהן ונטולן הרי כתר תור' הונחה לכל באי העולם שכל מי שזוכה בו מעלה אני עליו כאלו שלשתן מונחין וזוכה בכולן וכל מי שאין זוכה בו מעלה אני עליו כאלו שלשתן מונחין ולא זכה באחד מהן ואם תאמר מי גדול משניהם היה ר' שמעון בן אלעזר או' מי גדול הממליך או המולך העושה שרים או העושה שררה העושה שרים כל עצמן של שני כתרים הללו אינן באין אלא מכוחה של תורה וכן הוא או' בי מלכים בי שרים וגו' גדולה ברית שנכרת לו לאהרן מברית שנכרת לדוד אהרן זכה לבניו לצדיקים ולרשעים ודוד זכה לבניו לצדיקים אבל לא לרשעים וכן הוא אומ' אם ישמרו בניך ואו' סוף דבר הכל נשמע וגו' ברית מלח עולם מגיד הכתו' שכשם שברית כרותה לכהנים כן ברית כרותה ללוים כל מצות כהונה נאמרה בשמחה מהר סיני וזו בתחלה נאמ' דברי ר' יואשיה ר' יונתן או' אף זו בשמחה נאמ' שנא' ולבני לוי הנה אין הנה אלא בשמחה שנ' וגם הנה הוא כל מצות כהונה קנאן השם ונתנם לכהנים זו חלף עבודתם דברי ר' יואשיה ר' יונתן או' אף זו קנאה השם ונתנה ללוים שנא' וכל מעשר בקר וצאן ואו' ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר [בישראל לנחלה] מה נחלה אינה

משתנה ממקומה אף מעשר ראשון אין משתנה ממקומו חלף עבודתם אשר הם עובדים אם עבד יטול ואם לא עבד לא יטול ולא יקרבו עוד בני ישראל

אזהרה לשאת חטאת למות עונש ועבד למה נאמ' לפי שהוא או' חלף עבודתם שומע אני רצה יעבד לא רצה לא יעבד ת"ל ועבד בעל כרחו הלוי למה נאמ' לפי שהוא או' ולבני לוי הנה אין לי אלא שנים שהמעשרות נוהגות בהן שמטין ויובלות מנין ת"ל ועבד הלוי ר' נתן או' הרי שלא [היה] שם הלוי שומע אני יעבד כהן וההין בותן ומה אם במקום שלא כשרו ליום כשרו כהנים כאן שכשרו ליום אינו דין שיכשרו כהנים ת"ל ועבד הלוי אמרת ישראל [לא] ישאו עון ליום אבל כהנים ישאו עון ליום ת"ל והם ישאו את עונם חוקת עולם לדורותיכם שינהוג הדבר לדורות ובתוך בני ישראל לא ינחלו למה נאמ' לפי שהוא אומ' לאלה תחלק הארץ שומע אני אף הלויים במשמע ת"ל ובתוך בני ישראל וגו' כי את מעשר וגו' קראו תרומה עד שיוצא

46

ממנו תרומה ומעשר ד"א בא הכתו' ללמדך שאם רצה לעשותו תרומה על מקום אחר רשאי מכאן אתה למד ודן לתרומה אם מעשר הקל הרי הוא נוהג בכל תרומה חמורה דין הוא בכל ד"א אם מעשר שאינו נוהג בראשית הגז הרי הוא נוהג בכל תרומה חמורה דין הוא שתנהוג בכל איסי בן מנחם או' אם מעשר שאינו בא אלא מכח תלמוד ומכח יראה הרי הוא נוהג בכל תרומה חמורה דין [הוא] שתנהוג בכל נתתי ללויים למה נאמ' לפי שהוא אומ' ולבני לוי אין לי אלא בפני הבית שלא בפני הבית מנין ת"ל לנחלה מה נחלה נוהגת בפני הבית ושלא בפני הבית אף מעשר ראשון נוהג בפני הבית ושלא בפני הבית על כן אמרתי להם למה נאמ' והלא כבר נאמ' בתוך בני ישראל מה ת"ל על כן אמרתי להם שיכול אין לי אלא בשעת חילוק הארץ אבל משיחלקו שומע אני יקצץ לו כל שבט ושבת בפני עצמו ת"ל על כן ד"א על כן למה נאמ' לפי שנא' ונשל גוים אבל הקיני והקניזי והקדמוני לא שמענו ת"ל על כן להזהיר ב"ד על כך וידבר יי' ואל הלויים למה נאמ' לפי שנא' ולבני לוי [הנה נתתי כל מעשר וגו' בפירות] הכתו' מדבר או אינו אלא באחד מעשר'

בארץ ת"ל ואל הלויים מגיד שבפירות הכתו' מדבר לפי שלא ניתן להם בארץ ניתן להם אחד מעשרה בפירות והרמותם ממנו ממין על מינו ולא ממין על שאינו מינו והרמותם ממנו מופנה להקיש לדון גזירה שוה והרמותם שלא יתרום מן המחובר על התלוש ולא מן התלוש על המחובר ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש והרמתם שלא יתרום מפירות הארץ על [פירות] חוצה לארץ ולא מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ ומנין שלא יתרום מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ ולא מפירות הארץ על פירות חומה לארץ ת"ל וכל מעשר הארץ שלא יתרום והרמותם ממנו תרומת יי' וכי מה למדנו לתרומת מעשר מעתה אלא הרי בא ללמד ונמצא למד מה תרומת מעשר חובה אף מעשר ראשון חובה ונחשב לכם תרומתכם ר' ישמעאל או' אימתי ונחשב לכם תרומתכם כשהפרשתם אותה כראוי לא הפרשתם אותה כראוי אין נחשבת לכם תרומה אבא אליעזר בן גמליאל או' בא הכתו' ללמדך שכשם שתרומה עולה במדה כך

עולה באומד ובמחשבה כדגן מן הגורן למה לפי שהוא או' והרמותם שומע אני יתרום שבלין על חטים וענבים על היין וזתים על השמן ת"ל כדגן מן הגורן מן הגמור מכאן אמרו התבואה משתמרח והיין משיקפה והשמן משירד לעוקה כן תרימו גם אתם למה נאמ' לפי שהוא אומ' ואל הלויים תדבר ישראל נותנין מעשר ללויים כהנים אין נותנין מעשר ללויים הואיל ואין נותנין מעשר ללויים שומע אני יהו אוכלין אותו בטבלו ת"ל כן תרימו ר' ישמעאל או' אינו צריך ומה חלה שאינה נוהגת בכל הפירות נוהגת בפירות כהנים מעשר ראשון שנוהג בכל הפירות אינו דין שינהוג בפירות כהנים ת"ל כן תרימו (ומה ת"ל כן תרימו גם אתם אין לי אלא מעשר של ישראל מעשר של עצמן מנין ת"ל כן תרימו) ומה ת"ל כן תרימו גם אתם אין לי אלא מעשר של ישראל מעשר של עצמן מנין ת"ל כן תרימו מכל מעשרותיכם בא הכתו' ולימד על מעשר שהוא נוהג בכל איסי בן עקביא אומ' אם מעשר הקל הוא נוהג בכל תרומה חמורה [לא] דין הוא שינהוג בכל ד"א אם מעשר שאינו נוהג בראשית הגז נוהג בכל תרומה

חמורה [לא] ד <..> הוא שתנהוג בכל איסי בן מנחם או' אם מעשר שאינו בא אלא מכח יראה ומכח תלמוד הרי הוא נוהג בכל תרומה חמורה [לא] דין הוא שתנהוג בכל ונתתם ממנו מה אהרן חבר אף בניו חבירים מכאן אמרו אין נותנין מתנות אלא לחבר מכל מתנותיכם בתרומה גדולה הכתו' מדבר אתה או' בתרומה גדולה או אינו מדבר אלא בתרומת מעשר כשהוא או' מעשרותיכם הרי תרומת מעשר אמור הא מה ת"ל תרימו את תרומת בתרומה גדולה הכתו' מדבר דברי ר' יאשיה ר' יונתן או' לפי שהוא או' ראשית דגנך חובה אתה או' חובה או אינו אלא רשות ת"ל את כל תרומ(ו)ת חובה ולא רשות מכל חלבו שאם נפל לתוכו הרי הוא מקדשו מכאן אמרו תרומה עולה באחד ומאה אין לי אלא תרומה טהורה תרומה טמאה מנין אמרת ק"ו הוא אם יעלה איסור מן האיסור להתר ק"ו לאיסור מן המותר להתר ר' או' אין צריך ק"ו הוא אם יעלה איסור מן המותר להתר ק"ו למותר מן המותר להתר אין לי אלא תרומה שהיא עולה

47

ערלה וכלאי הכרם מנא לן נאמ' כאן מלאה ונא' להלן מלאה מה מלאה האמורה להלן שהיא עולה אף מלאה האמורה כאן שהיא עולה אי מה להלן במאה ואחד [אף כאן במאה ואחד] אמרת מקום שכפל את האיסור כפל את המלאה מקום שלא כפל את האיסור (אינו) [לא] כפל המלאה מכאן אמרו תרומה עולה באחד ומאה ערלה וכלאי הכרם באחד ומאתים ואמרת אליהם בהרמכם הרי זו אזהרה לב"ד של לויים שלא יהו תורמין אותו אלא מן המחובר ונחשב ללויים למה נאמ' לפי שהוא או' והרמותם ממנו שומע אני הואיל וקראו הכתו' תרומה יהא בקדושתו עולמית ת"ל ונחשב ללויים מה תרומת גורן מפריש תרומה ושאר חולין אף מעשר ראשון מפריש תרומה ושאר חולין ואכלתם אותו בכל מקום אפילו בקבר שהיה בדין הואיל ותרומה קרויה תרומה ומעשר ראשון קרוי תרומה אם למדתי לתרומה שאינה נאכלת {אלא} אלא במקום טהור [אף מעשר ראשון כך] ואכלתם אותו בכל מקום אפי' בקבר אתם ובתיכם להביא את בת ישראל המאורסת ללוי שתהא נותנת רשות או תאכל במעשר אמרת אם אוכלת בתרומה לא תאכל במעשר ת"ל אתם ובתיכם להביא את בת ישראל המאורסת ללוי שתהא נותנת רשות כי שכר הוא אם עבד יטול ואם לא עבד [לא] יטול מכאן אמרו בן לוי שקבל עליו כל עבודת לוי חוץ מדבר אחד אין לו חלק בלוייה ולא תשאו עליו חטא אין לי אלא בן לוי ישראל שנטל רשות מלוי מנין ת"ל לא תשאו עליו חטא בהרמכם את חלבו למה נאמ' לפי שהוא או' והרמותם ממנו תרומה אין לי אלא תרומה טהורה תרומה טמאה מנין ת"ל בהרמכם הרי זו אזהרה לכהנים וללויים דברי ר' יאשיה ר' עקיבא או' [ואת] קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ספ' סליק ספר וידבר שרה בריאתה וידבר יי' אל משה ואל אהרן זאת חקת התורה יש פרשיות שכולל בתחלה ופורט בסוף פורט בתחלה וכולל בסוף וזו כללה בתחלה

וכלל בסוף ואתם תהיו לי ממלכת כהנים פרט אלה הדברים כלל זאת חקת הפסח כלל כל בן נכר לא יאכל פרט זאת חקת התורה כלל ויקחו אליך פרה אדומה פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט זאת חקת ר' אלעזר או' נאמ' כאן חוקה ונאמ' להלן חקה מה חקה האמורה להלן בבגדי לבן אף חוקה האמורה כאן בבגדי לבן שאלו תלמידיה את רבן יוחנן בן זכאי באלו כלים פרה נעשית אמ' להן בבגדי (לבן) [זהב] והלא למדתנו רבינו בבגדי לבן אמ' להן אם מה שראו עיני ומה ששרתו ידי שכחתי ק"ו למה שלמדתי וכל כך למה לחזק את התלמידים ויש או' הלל היה אלא שלא היה יכול לומר מה ששרתו ידי ויקחו אליך מתרומת הלשכה שתהא גזבר לדבר וכשם שהיה משה גזבר לדבר כך היה אהרן גזבר לדבר כיוצא בו אמרו בשמן המשחה פרה ר' אליעזר או' עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים וחכמי' או' ע[ג]לה בת שתיים ופרה בת ג' ובת ד' ר' מאיר או' בת ה' וכשרה זקנה כשרה אלא [שאין] ממתנין לה שמא תשחיר שלא תפסל

פרה שומע אני שחורה ולבנה ת"ל אדומה שומע אני שחור ולבן כשרה ת"ל תמימה לאדמות או תמימה למומין כשהוא או' אשר אין בה מום הרי מומין אמור הא מה ת"ל תמימה תמימה לאדמות אשר אין בה מום למה נאמ' הא עד שלא יאמר יש לי בדין ומה מוקדשין שאין מלאכה פוסלת בהן מום פוסל בהן פרה שמלאכה פוסלת בה אינו דין שיהא מום פוסל בה לא אם אמרת במוקדשין שעשיתם בטהרה לפיכך מום פוסל בהן תאמר בפרה שעשית[ה] בטומאה לפיכ' לא יהא מום פוסל בהן הרי פסח יוכיח שעשיתו בטומאה ומום פוסל בו והוא יוכיח לפרה שאעפ"י שעשייתה בטומאה מום פוסל בה לא אם אמרת בפסח שיש לו זמן קבוע לפיכ' מום פוסל בו תאמר בפרה שאין לה זמן קבוע לפיכך לא יהא מום פוסל בה ת"ל אשר אין בה מום איסי בן עקביא או' אשר אין בה מום למה נאמ' עד שלא יאמר יש לי בדין ומה מוקדשין שאין נפסלין בשחור ובלבן מום פוסל בהן פרה שנפסלה בשחור ובלבן אינו דין שיהו מומין פוסלין בהן אם זכיתי מן הדין מה ת"ל

48

אשר אין בה מום שהיה בדין לעגלה [ערופה] שתפסל במומין ומה מוקדשין שאין מלאכה פוסלת בהן מום פוסל בהן עגלה [ערופה] שמלאכה פוסל בה אינו דין שיהו מומין פוסל בה ת"ל אשר אין בה מום הא אם יש בעגלה מום הרי זו כשירה ר' יהודה בן בתירא או' ומה חטאת העוף שמקריביה טהורין אין המום פוסל בה פרה שמקריביה טמאין אינו דין שלא יהא מום פוסל בה ת"ל אשר אין בה מום בה אין מום הא אם יש בעובדיה הרי זו כשירה אמ"ר יאשיה נמתי לפני ר' יהודה בן בתירא כיצד המום בעב[2]ו[1]דה הראני בין שתי אצבעותיו יוצא ולו ב' זנבות אשר לא עלה עליה עול בעול שלא לעבודה הכתו' מדבר ואם תאמר בעול של עבודה אמרת ק"ו ומה עגלה שאין המום פוסל בה [עול] פרה שהמום פוסל בה אינו דין שיהא עול פוסל בה הרי מוקדשין יוכיחו שהמום פוסל בהן ואין עול פוסל בהן והן יוכיחו לפרה שאעפ"י שהמום פוסל בה לא יהא עול פוסל בה לא אם אמרת במוקדשין שאין נפסלין בשחור ובלבן לפיכך אין עול פוסל בהן תאמר בפרה שנפסלת בשחור ובלבן לפיכ' יהא עול פוסל בה ת"ל אשר לא עלה עליה עול בעול שאינו של עבודה הכתו' מדבר ומנין לעשות שאר מלאכות בעול אמרת ק"ו הוא ומה עגלה שאין המום פוסל בה עשה בה שאר מלאכות בעול פרה שהמום פוסל בה אינו דין שנעשה בה שאר מלאכות בעול או חלוף ומה פרה שהמום פוסל בה לא עשה בה שאר מלאכות בעול עגלה שאין המום פוסל בה אינו דין שלא נעשה בה שאר מלאכה בעול ת"ל אשר לא עבד [בה] דנתי וחלפתי בטל או חלוף זכיתי לדון כבתחלה ומה עגלה שאין המום פוסל בה עשה בה שאר מלאכות בעול פרה שהמום פוסל בה [לא] דין הוא שנעשו בה שאר מלאכות בעול ונתתם אותה אל אלעזר בא הכתו' ולמד על הפרה שתהא נעשית בסגן תדע שכן הוא אהרן קיים ואלעזר שורף את הפרה ונתתם אותה אל אלעזר זו נעשית ביד אלעזר ושאר כל הפרות (בין בכהן גדול ובין) בכהן הדיוט דברי ר' מאיר ר' יוסי בר' יהודה ור' שמעון ור' אליעזר בן יעקב אומר'

זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בין כהן גדול ובין כהן הדיוט והוציא אותה שלא יוציא אחרת עמה מכאן אמרו לא היתה פרה רוצה לצאת אין מוציאין עמה שחור' שמא יאמרו שחורה שחטו ר' או' לא מן השם הוא זה אלא מש[ו]ם שנ' והוציא אותה לבדה אל מחוץ למחנה להר המשחה ושחט אותה בא הכתו' ולמד על הפרה שתהא מלאכה פוסלת בשחיטתה ושחט אותה מגיד שאם נתנבלה בשחיטת' פסולה ושחט אותה מכאן אמרו אין עושין שתי פרות כאחת ושחט אותה לפניו שיהא אחר שוחט ואלעזר רואה ולקח אלעזר הכהן עוד למה נאמר והלא כבר נאמר ונתתם אותה [אל אלעזר] מה ת"ל הכהן בכיהונו מדמה באצבעו מצותה מצות יד ולא מצות כלי שהיה בדין הואיל ולוג שמן מכשיר ודם פרה מכשיר אם למדתי ללוג שמן שאינו כשר אלא ביד אף דם פרה לא יהא כשר אלא ביד

אף אתה דן מלוג שמן ואני אדון מדם האשם הואיל ודם האשם מכשיר ודם פרה מכשיר אם למדתי לדם האשם שאינו כשר אלא בכלי אף דם פרה לא יהא כשר אלא בכלי אתה דן מדם האשם ואני אדון מלוג השמן ואתה דן מלוג השמן ואני אדון מדם האשם אמרת הפרש לוג שמן כשר ומוכשר להכשיר ודם פרה כשר ומוכשר להכשיר אם למדתי מלוג שמן שאינו כשר אלא ביד אף דם פרה לא יהא כשר אלא ביד ממקום שבאת אי מה להלן מכלי ליד אף כאן מכלי ליד ת"ל מדמה באצבעו מצותה מצות יד ולא מצות כלי אצבעו ימנית שבידו ימנית אתה אומ' אצבעו [ימנית] שביד ימנית או כל אצב' במשמע ת"ל וטבל הכהן את אצבעו הואיל ונא' אצבעות בתורה סתם ופרט באחד מהן שאינה אלא ימנית א(פ)[ף] פורטני בכל אצבעות שכתובין בתורה שלא יהו אלא הימנית המיומנת שבימין הרגילה שבאצבעות והזה אל נכח פני שיהא מתכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזיית הדם והזה אל נכח פני שאם לא הוקם המשכן או אם קיפלה הרוח את היריעה לא היתה פרת חטאת נעשית והזה אל נכח עוד למה נאמ' והלא כבר נאמ' מדמה באצבעו מה ת"ל מדמה לפי שהוא או' שבע פעמים שומע אני שבע הזיות וטבילה אחת

49

ת"ל שבע פעמים מגיד שחוזר לדם שבע פעמים [שבע פעמים שיהו מעכבות זו את זו שהיה בדין הואיל ונאמרו הזיות בפנים ונאמרו הזיות בחוץ אם למדתי לפנימיות] שהן מעכבות זו את זו תאמר בחיצונות שאין מכפרות לפיכ' לא יעכבו זו את זו ת"ל ז' פעמים שיהו מעכבות זו את זו ספ' ושרף את הפרה בא הכתו' ולמד על הפר' שתהא מלאכה פוסלת בשריפתה הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם פוסלת בשחיטתה לא תפסל בשריפתה אם זכיתי מן הדין מה ת"ל ושרף את הפרה אלא בא הכתו' ולמד על הפרה שתהא מלאכה פוסלת בה משעת שחיטתה עד שתעשה אפר ושרף את הפרה ולא פרים הנשרפין שהיה בדין ומה פרה שאין נעשית בפנים מלאכה פוסלת בשריפתה פרים הנשרפין שנעשין בפני' אינו דין שתהא מלאכה פוסלת בשריפתן לא אם אמרת בפרה שמלאכה פוסלת בשחיטתה לפיכ' פוסלת בשריפתה תאמר בפרים הנשרפין שאין מלאכה פוסלת בשחיטת(ה)[ן] לפיכ' לא תפסל בשריפתן ותפסול בשחיטתה והדין נותן מה פר' שאינה נעשית בפנים מלאכה פוסלת בשחיטתה פרים הנשרפין שנעשין בפנים אינו דין שתהא מלאכה פוסלת בשחיטתן ת"ל ושחט את הפרה ושרף את הפרה ולא פרים הנשרפין ושרף את הפרה לעיניו שיהא אחר שורף ואלעזר רואה את עורה וגו' מה פרשה במקומה אף כולן במקומן מכאן אמרו הדם כל שהו יחזיר ואם [לא] יחזיר פוסל ר' נתן או' מקנח ידיו בגופה של פרה ושרף להביא את הפקיעין מכאן אמרו הבשר כל שהו יחזיר ואם [לא] החזיר פוסל עצם כל שהו יחזיר ואם לא החזיר לא פסל וכזית כל שהו יחזיר ואם [לא] החזיר פסל ושרף ריבוי אחר ריבוי למעט דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר משיצאת האור ברובה ר' יהודה או' ושרף שלא ימעט ושלא ימעט לה עצים מרבה הוא לה חבילי אזור וחבילי אזוריון בשביל לרבות את העפר ולקח נאמ' כאן לקיחה ונא' להלן לקיחה מה לקיחה האמורה כאן ג' אף לקיחה האמורה להלן ג' עץ שומעני כל עץ במשמע ת"ל ארז אי ארז שומעני אפי' ענף ת"ל והא כיצד זו בקעת של ארז אזור ולא אזור יון ולא

אזור כוחלית ולא אזור מדברית ולא אזור רומית ולא כל אזור שיש לו שם לזוי ושני תולעת ששינתו תולעת ולא ששינתו לדבר אחר והשליך אל תוך שריפת הפר' שומעני משתעשה אפר ת"ל הפרה אי הפרה שומעני אעפ"י שלא נשרפה ת"ל והשליך אל תוך שריפת הפרה כיצד משיצאת האור ברובה דברי ר' שמעון ר' עקיבא או' והשליך אל תוך שומעני משתעשה אפר ת"ל הפרה אי הפרה יכול יקרענה ויתננה בתוכה ת"ל והשליך אל תוך הא כיצד משתבקע וכבס בגדיו בא הכתו' ולימד על המשליך את האזור שיהא מטמא בגדים ואחר

יבא אל המחנה מה כאן אסור לבא אל המחנה אף להלן אסור לבא אל המחנה וטמא הכהן עד הערב מה כאן להלן עד הערב אף כאן עד הערב והשורף אותה בא הכתו' ולימד על השורף את הפרה שמתמא בגדים הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם המשליך את האזוב מתמא בגדים השורף את הפרה לא יטמא בגדים אם זכיתי בדין מה ת"ל והשורף אותה וגו' בא הכתו' ולימד על העסוקין בפרה מתחלה ועד סוף שיהיו טעונין תכבוסת בגדים ורחיצת הגוף והערב שמש והשורף אותה יכבס בגדיו ולא בגדים המנוגעין ומטמאין במגע אינו דין ש[ה]שורפן מטמא בגדים ת"ל והשורף אותה יכבס ולא בגדים המנוגעין וכבס בגדיו במים ולא בשרו במים במים ב' פעמים מה ת"ל שהיה בדין הואיל ואדם טעון טביל' וכלים טעונין טבילה מה אדם טובל בראוי לו אף כלים טובלין בראוי להן ת"ל במים מקום שאדם טובל שם ידים וכלים טובלין במה דברים אמורים במקוה אבל בחמין [אדם] טובל בראוי לו וכלים טובלין בראוי להן ואסף איש טהור לפי שמצינו שכל מעשה פרה בכהן שומע אני אף אסיפת אפר תהי בכהן ת"ל ואסף איש טהור מגיד שאסיפת האפר כשירה בכל אדם ואסף איש להוציא את הקטן משמע מוציא את הקטן ומוציא את האשה ת"ל טהור להביא את האשה דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא או' ואסף איש טהור להוציא את האשה משמע להוציא את האשה ומביא את הקטן ת"ל והניח לא אמרתי אלא במי שיש דעת להניח טהור שר' ישמעאל או' טהור למה נאמ' הא [עד] שלא יאמר יש לי בדין אם

50

המזה טהור האוסף לא יהא טהור מה ת"ל טהור טהור מכל טומאה ואי זה זה זה טבול יום ר' נתן או' נאמ' כאן טהור ונאמ' להלן טהור מה טהור האמור להלן טמא אף טהור האמור כאן טמא לתרומה וטהור לחטאת את אפר הפרה לא את האודין והניח מכאן אמרו חולקין אותו לג' חלקי' אחד נותן בחיל ואחד נותן בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות אל מחוץ למחנה להר המשחה אל מקום טהור שיהא במקומן טהור מכאן היה ר' אלעזר הקפ"ר בר' או' חלל של חטאת שמוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת טמא שנא' אל מקום טהור איזה מקום טהור והיתה לעדת בני ישראל למשמרת מי נדה למה נאמ' שיכול אין לי מלאכה פוסלת אלא בפרה במים מנין ת"ל והיתה למי נדה או אפי' קדשן ת"ל למי נדה כבר הן למי נדה והיתה לעדת בני ישראל מכאן אמרו פרה ששתת מי חטאת בשרה טמא מעת לעת ר' יהוד' או' בטלו במיעיה והיתה לעדת וכבר הלכה זו נשאלה לפני ל"ח זקנים ביבנה וטהרו את בשרה והיתה לעדת זה אחד מן הדברים שהיה ר' יוסי הגלילי דן לפני ר' עקיבא וסילקו ר' עקיבא ואחר כך מצא לו תשובה אמ' לו מה אני לחזור אמ' לו לא כל אדם [ו]אלא לך שאתה יוסי הגלילי אמ' לו הרי הוא או' והיתה לעדת בני ישראל נדה כשהן שמורין הרי הן מי נדה אמ"ר טרפון ראיתי את האיל מנגח ימה וצפונה ונגבה וכל חיות לא יעמדו לפניו ואין מציל מידו ועשה כרצונו והגדיל זה עקיבא ואני הייתי מבין והנה צפיר העזים בא מן המערב על פני כל הארץ ואין נוגע בארץ והצפיר קרן חזות בין עיניו ויבא עד האיל בעל הקרנים אשר ראיתי עומד לפני האובל וירץ אליו בחמת כחו וראיתיו מגיע אצל האיל ויתמרמר אליו ויך את האיל וישבר את שתי קרניו ולא היה כח באיל לעמוד לפניו וישליכהו ארצה וירמסהו ולא היה מציל מידו זה ר' יוסי הגלילי חטאת היא מגיד שמועלין בה חטאת היא מגיד שאם שינה באחד מכל מעשיה פסולה חטאת היא מגיד שאם נשחטה שלא לשמה פסולה חטאת היא (ש) [שאם] נשרפה [שלא לשמה] פסולה חטאת היא [יכול] שתהא נפסלת בלינה ת"ל והיתה לעדת

למשמרת מגיד שמשמרת ימים על ימים ושנים על שנים וכבס האוסף את אפר הפרה בא הכתו' ולימד על האוסף את אפר הפרה שמתמא בגדים הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם המשליך את האזוב מתמא בגדים האוסף את אפר הפרה לא יטמא בגדים אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמ' וכבס האוס'

ללמדך שאין עונשין מן הדין ד"א בא הכתו' ולימד על האוסף את האפר שמטמא בהסיט והיתה לעדת בני ישראל לפי שמעשה [ב]ישראל צריך להביא את הגרים שכל מעשה בישראל צריך להביא את הגרים לחקת עולם שינהוג הדבר לדורות ספ' הנוגע במת בא הכתו' ולימד על המת שמטמא במגע הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם מטמא באהל לא יטמא במגע אלא א"כ ענשת מן הדין לכך נאמ' הנוגע במת ללמדך שאין עונשין מן הדין לכל נפש אדם להביא בן שמונה [חודשים יכול] משמע מביא את בן שמונה ימים ומביא את דמו ת"ל בנפש האדם להוציא את דמו דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא או' להביא את דמו וטמא שבעת ימים בא הכתו' ולמד על המת שמטמא טומאת שבעה הוא יתחטא אין ת"ל בו [מה ת"ל] אלא באפר שנעשה כתקונו ביום השלישי וביום השביעי בא הכתוב ולימד על המיטמא טמא מת שטעון הזאת שלישי ושביעי אתה או' לכך בא או אינו אלא אם הזה בשלישי יטהר בשביעי ואם לא הזה בשלישי לא יטהר בשביעי ת"ל אם לא יתחטא עדין אני או' מפני מה לא טהר בשביעי מפני שלא הזה בשלישי אבל הזה בשלישי יטהר בשביעי ת"ל וחטאו ביום השביעי שנה עליו הכתו' לפסול ואם לא יתחטא למה נאמ' לפי שהוא או' ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה על טומאת מקדש הכתו' ענש כרת אתה או' על טומאת מקדש ענוש או לא ענש אלא על הזיה ת"ל ואם לא יתחטא עונשו לא יטהר [ו]אין עונשו כרת כל הנוגע זהו שאמרו להביא את בן ח' אשר ימות מגיד שאינו מטמא עד שעה שימות מכאן אתה דן לשרץ מה מת חמור אינו מטמא עד שעה שימות שרץ הקל אינו דין שלא יטמא עד שעה שימות או חילוף ומה שרץ הקל הרי הוא מטמא ואפי' מפרפר המת

51

חמור אינו דין שיטמא ואפי' מפרפר ת"ל כל הנוגע במת בנפש האדם שאין ת"ל אשר ימות מה ת"ל אשר ימות מגיד שאין מטמא עד שעה שימות דנתי וחלפתי בטל או חלוף זכיתי לדון בתחלה ומה מת חמור אינו מטמא עד שעה שימות שרץ הקל [אינו] דין שלא יטמא אלא עד שעה שימות ולא יתחטא ר' או' לא יתחטא בדמים אתה או' לא יתחטא בדמים או לא יתחטא במים כשהוא או' מי נדה לא זורק הרי מים אמור הא מה ת"ל ולא יתחטא לא יתחטא בדמים להביא מחוסר כפרה את משכן יי' טמא למה נאמ' לפי שהוא או' את מקדש יי' טמא אין לי אלא מקדש משכן מנין ת"ל את משכן יי' טמא מפני מה ענש מיתה להלן וכאן כרת ללמדך שכרת הוא מית' ומיתה הוא כרת טמא יהיה אין לי אלא טמא מת שאר טמאין מנין ת"ל טמא יהיה לרבות שאר טמאין דברי ר' יאשיהו ר' יונתן או' אין צריך שהרי כבר נאמ' והזרתם את בני ישראל טמא מת היה בכללו והוציאו הכתו' מכללו וענש עליו מיתה וחייב עליו קרבן אין לי אלא טמא מת שאר טמאין מנין אמרת אם טמא מת היה בכללו והוציאו הכתו' מכללו וענש עליו מיתה וחייב עליו קרבן אף שאר הטמאין דין הוא שענוש עליהן מיתה ונחייב עליהן קרבן מה ת"ל לפי שכבר נאמ' כימי נדה אין לי אלא שלא הזה כל עיקר ולא שינה מנין ת"ל טמא יהיה הזה ושינה ולא טבל מנין ת"ל טומאתו בו הזה טבל העריב שמשו מנין ת"ל עוד טומאתו בו ספ' זאת התורה בא הכתוב ולימד על המת טומאה חדשה שיטמא באהל אין לי אלא באהל חוץ לאהל מנין ת"ל זאת התורה אדם כי ימות באהל רב אסי בן עקיבא ור' ישמעאל או' אין צריך אם עד שלא נזקק לטומאה הרי הוא מטמא משנ[ז]קק לטומאה דין הוא שיטמא מנין לעשות [כל] המאהל באהל היה ר' יצחק או' מצורע הקל עשה בו כל המאהילין כאהל המת חמור [לא] דין הוא שנעשה בו כל המאהילין כאהל כל הבא אל האהל זה שבא מקצתו וכל אשר באהל זה שבא כלו הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם בא

מקצתו טמא (הא) כולו לא יהא טמא אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמ' כל הבא ללמדך שאין עונשין מן הדין ר' אחאי בר' יאשיהו או' כל הבא אל האהל למה

נאמ' לפי שהוא אומ' וכל אשר באהל הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם הבא לאהל טמא (הא) [אשר] באהל לא יהא טמא מה ת"ל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל לעשות קרקעו של בית כמוהו עד התהום וכל הבא אל האהל דרך פתחו ואין מטמא כשהו פתוח מכאן אתה דן לקבר ומה אהל שהוא מקבל טומאה אין מטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח קבר שאין מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא כשהוא פתוח או חילוף ומה קבר שאינו מקבל טומאה הרי הוא מטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח אוהל שהוא מטמא מכל טומאה אינו דין שיטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח [מה] ת"ל כל הבא אל האהל דרך פתחו הוא מטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח דנתי וחלפתי בטל או חילוף זכיתי לדון כתחלה ומה אהל שהוא מקבל טומאה אינו מטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח קבר שאינו מקבל טומאה [לא] דין הוא שלא יטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח או לא יטמא טומאת ערב אמרת ק"ו הוא אם השני במת טמא שלישי במת דין הוא שיהא טמא וכל אשר באהל שומע אני אף הקש והעצים והאבנים והאדמה במשמע ת"ל ולקח אזור ועדיין [כלי הקש] וכלי גללים וכלי אדמה ונפשות בהמה במשמע ת"ל כל בגד וכל כלי עור הא למדנו לארבעה כלים לכלי מתכות מנין ת"ל אך את הזהב הא למדנו לארבעה כלים ולכלי מתכות לכלי אחד מנין ת"ל וכל כלי פתוח הא למדנו לארבעה כלים ולכלי מתכות ולכלי אחד לאדם מנין ת"ל ואתם חנו או אלו לכלל חיטוי ואלו לכלל טומאה ת"ל הוא יטמא הוא יתחטא את שבא לכלל חיטוי בא לכלל טומאה לא בא לכלל חיטוי לא בא לכלל טומאה כל כלי פתוח בכלי חרש הכתו' מדבר או אינו מדבר אלא בכל הכלים הרי אתה דן נאמרו ארבעה כלים בשרץ והוציא כלי אחד להקל ולהחמיר עליו ונאמרו ארבעה כלים במת והוציא כלי אחד להקל ולהחמיר עליו מה להלן בכלי חרש הכתו' מדבר אף כאן בכלי חרש הכתו' מדבר דברי ר' יאשיה ר' יונתן או' בכלי חרש הכתו' מדבר או אינו מדבר אלא בכל הכלים ת"ל וכל כלי פתוח כלי שאם נטמא אין לו טהרה מטומאתו ואיזה זה זה

52

כלי חרש מה ת"ל פתוח ואפי' כל שהוא ר' אלעזר או' בכלי חרש הכתו' מדבר אתה או בכלי חרש הכתו' מדבר או אינו מדבר אלא בכל הכלים ת"ל וכל כלי פתוח כלי שמקבל טומאה דרך פתחו ואי זה זה כלי חרס מה ת"ל טמא טמא לעולם אבא חנן משום ר' אליעזר או' כל כלי פתוח שומע אני אפי' כולו ת"ל פתוח על פתחו אמרתי ולא על כולו וכל כלי פתוח וגו' פתיל זה העודף צמיד זה הדופק ואעפ"י שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנ' ויצמד ישראל וכל כלי פתוח מכאן אמרו כלים מצילין צמיד פתיל באהל המת אוהלין בכסוי וכל כלי פתוח מכאן אמרו חבית שכפאה על פיה (מרחח) [משחה] בטיט מן הצדדין טמאה שנ' צמיד פתיל עליו ולא צמיד פתיל על גביו וכל כלי פתוח אין לי אלא כלי חרש כלי גללים כלי אבנים וכלי אדמה מנין ודין הוא ומה כלי חרש שהן עלולין לקבל טומאה הרי הן צמיד פתיל באהל המת כלי אבנים כלי גללים וכלי אדמה שאין עלולין לקבל טומאה אינו דין שיצילו צמיד פתיל באהל המת ת"ל וכל כלי פתוח טמא הוא [ש]אין ת"ל הוא אלא [מה ת"ל] הוא שיציל על עצמו צמיד פתיל באהל המת יציל על עצמו צמיד פתיל באהל השרץ ספ' וכל אשר יגע על פני להוציא את העובר שבמעו אשה דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא או' להביא גולל ודופק בחלל חרב בא הכתו' ולמד על החרב שטמאה טומאת שבעה הנוגע בה טמא טומאת שבעה הא למדנו לכלים ולאדם כלים ואדם וכלים מנין ת"ל וכבסתם בגדיכם הא למדנו לכלים ואדם וכלים בחלל חרב או במת אף המת בכלל חלל והרי הכתו' מוציאו מכללו לעשות הפורש ממנו כמוהו דברי ר' יאשיה ר' יונתן או' אין המת בכלל חלל לפי שמצינו שלימד על המת בפני עצמו ועל החלל בפני עצמו מנין לעשות הפורש ממנו כמוהו אמרת ק"ו ומה נבלה קלה עשה הפורש ממנה כמוה המת חמור דין הוא שנעשה הפורש ממנו כמוה לא אם אמרת בנבלה שמתמא טומאת ערב מרובה תאמר במת שמתמא טומאת שבעה מועטת אמרת וכי היכן ריבה והלא במת ריבה שהמת מטמא טומאת שבעה ונבילה מטמאה טומאת ערב מנין שמתמא בהסיט אמרת

ק"ו ומה נבילה קלה הרי היא מטמאה בהיסט המת חמור [לא] דין הוא שיטמא בהיסט
 אי מה להלן טומאת ערב אף כאן טומאת ערב אמרת מקום שמגעו טומאת ז'
 היסט[ו] טומאת ז' מקום שמגעו טומאת ערב דין הוא שיהא היסטו טומאת ערב
 ר' מאיר או' בהרוג בדבר שמקבל טומאה הכתו' מדבר שמטמא בהסט או אפי'
 זרק החץ והרגו ת"ל כל הרג נפש וכל נגע בחלל תתחטאו מקיש הורג לנוגע מה
 נוגע על ידי חבורו אף הורג על ידי חבורו או בעצם [אדם] זה אבר מן החי אתה או' זה
 אבר מן החי או אינו אלא עצם כשעורה כשהוא או' וכל הנוגע בעצם הרי עצם
 כשעורה אמור הא מה ת"ל או בעצם אדם זה אבר מן החי ושני עצמות נאמרו
 בענין או בעצם [אדם] זה אבר מן החי וכל הנוגע בעצם זה עצם כשעורה ד"א מה המת
 בשר גידין ועצמות אף אבר מן החי כבריתו בשר גידין ועצמות או בקבר זה קבר
 סתום או אינו אלא קבר פתוח אמרת ק"ו הוא ומה אהל שהוא מקבל טומאה אינו
 מטמא מכל צדידיו כשהוא פתוח קבר שאינו מקבל טומאה דין הוא שיטמא
 מכל צדידיו כשהוא פתוח אי מה להלן טמא טומאת ערב אף כאן טמא טומאת
 ערב אמרת וכי אהל מאין למדנו לא מן הדין ודבר הלמד ממקום אחר אתה בא
 ללמוד ממנו הלמד מן הלמד ספ' ולקחו לטמא מעפר וכי עפר הוא
 והלא אפר הוא מפני מה שינה הכתו' במשמעו מפני שמקישו לדבר אחר
 ד"א נאמ' כאן עפר ונא' להלן עפר מה עפר האמור להלן על פני המים אף עפר
 האמור כאן עפר על פני המים מה להלן הקדים עפר למים יצא אף כאן הקדים עפר
 למים יצא ד"א שאם נשתנו מראיו כשר ונתן עליו מים חיים במי מעין הכתוב
 מדבר או אינו מדבר אלא במים שהן חיים לעולם ואעפ"י שאין ראיה לדבר זכר
 לדבר ויחפרו עבדי יצחק הא מה ת"ל ונתן עליו מים חיים במי מעין הכתוב
 מדבר אל כלי מגיד שעשה בם כל הכלים ככלי חרש שהיה בדין הואיל
 ומים ועפר מקדשין בסוטה ומים ועפר מקדשין בפרה אם למדתי לסוטה שלא
 עשה בה כל הכלים ככלי חרש אף פרה לא נעשה בה כל הכלים ככלי חרש ת"ל
 אל כלי חרש מגיד שעשה בו כל הכלים ככלי חרש ולקח נאמ' כאן לקיחה

54

ונא' להלן לקיחה מה לקיחה האמורה (כאן) [להלן] שלשה אף לקיחה האמורה כאן שלשה אזוב
 ולא אזוב יון ולא אזוב כוחלית ולא אזוב רומית ולא אזוב מדברית ולא כל אזוב שיש
 לו שם לווי וטבל במים שיהא במים כדי טבילה איש להוציא את הקטן משמע
 המוציא את הקטן ומשמע מוציא את האשה (כל) טהור להביא את האשה
 דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא או' טהור למה נאמ' עד שלא יאמר יש לי בדין אם
 האוסף טהור המזה לא יהא טמא הא מה ת"ל טהור טהור מכל טומאה ואיזה
 זה טהור יום ר' אומ' נאמ' כאן טהור ונאמ' להלן טהור מה טהור האמור להלן
 טמא לתרומה וטהור לחטאת אף טהור האמור כאן טמא לתרומה וטהור
 לחטאת והזה על האהל בא הכתו' ולמד על האהל שהוא מקבל טומאה והזה
 על האהל בשעת קיבול טומאה ועל הנגע בעצם זה עצם כשעורה או אינו אלא
 אבר מן החי כשהוא או' בעצם הרי אבר מן החי אמור הא מה ת"ל ועל הנגע
 בעצם זה עצם כשעורה ועל הנגע בעצם מגיד הכתו' שכשם שהביא כולם
 לענין טומאה כך הביא כולם לענין הזייה והזה הטהור על הטמא [הזה על הטמא] טהור ועל
 הטהור טמא דברי ר' עקיבא ביום השלישי וביום השביעי בא הכתו' ולמד
 על טמא מת שטעון הזייה שחישי ושביעי אתה אומ' לכך בא או אם הזה בג'
 יטהר בז' אם לא הזה בג' לא יטהר בז' ת"ל וחסאו ביום [השביעי] שינה עליו לפסול אין לי אלא
 שביעי ח' ט' י' מנין ת"ל וחסאו מ"מ וכבס בגדיו ורחץ מה ת"ל מפני שהייתי
 אומ' אם קדמה טבילה להזייה יצא ת"ל וחסאו ביום השביעי ואחר כך
 וכבס בגדיו ורחץ במים ואיש אשר יטמא ולא יתחטא על טומאת מקדש
 ענש הכתו' כרת אתה או' על טומאת מקדש הכתו' ענש כרת או לא ענש אלא
 על הזיה ת"ל ואם לא יתחטא עונשו לא יטהר אין עונשו כרת והיתה לכם
 לחקת עולם שינהוג הדבר לדורות ומזה מי הנדה בין מים למים הכתו' חולק
 בין מים שיש בהן כדי הזיה ובין מים שאין בהן כדי הזיה שמים שיש בהן כדי
 הזיה מטמא אדם לטמא בגדים ומים שאין בהן כדי הזיה מטמא אדם לטמא

אוכלין ומשקין אתה או' לכך בא או אינו בא אלא לחלק בין נוגע למזה שהמזה

שלא נגע מטמא בגדים והמזה נוגע דין הוא שיטמא בגדים אמרת ק"ו אם המזה שלא נוגע מטמא בגדים (ה)נוגע [לא] דין הוא שיטמא בגדים (אלא הכתוב ק"ו אם המזה שלא נוגע מטמא בגדים והמזה נוגע דין הוא שיטמא בגדים) אין לי אלא כשרין פסולין מנין אמרת ק"ו אם כשרין מטמא ק"ו לפסולין הא אין עליך לומר' כלשון אחרון אלא כלשון הראשון בין מים למים הכתוב חולק בין מים שיש בהן כדי הזיה למים שאין בהן כדי הזיה שהמים שיש בהן כדי הזיה מטמא אדם לטמא בגדים ומים שאין בהן כדי הזיה מטמא אדם לטמא אוכלין ומשקין וכל אשר יגע בו הטמא למה נאמ' לפי שהוא או' בחלל חרב בא הכתוב ולימד על החרב שהוא טמא טומאת שבעה [ו]הנוגע בה טמא טומאת ז' הא למדנו לכלים ואדם כלים אדם וכלים מנין ת"ל וכבסתם בגדיכם הא למדנו לכלי' אדם וכלים כלים בכלים אמרת ק"ו הוא ומה כלים הנוגעין באדם הנוגע בכלים הנוגעין במת הרי הן טמאים כלים הנוגעין בכלים הנוגעין במת [לא] דין הוא שיהו טמאין כלים באדם מנין אמרת ק"ו הוא ומה כלים הנוגעין באדם הנוגע בכלים והנוגעין במת הרי הן טמאין כלים הנוגעין באדם והנוגע במת [לא] דין הוא שיהו טמאין או יהי אדם מקבל טומאה מן המת לטמא את חבריו טומאת ז' אמרת ק"ו הוא ומה כלים שאין מטמאין על גבי משכב ומושב הרי הן מקבלין טומאה מן המת לטמא אדם טומאת ז' אדם שמתמא על גבי משכב ומושב אינו דין שיהא מקבל טומאה מן המת לטמא את חבריו טומאת ז' ת"ל והנפש הנוגעת תטמא עד הערב טומאת ערב מקבל מטמא ואינו מקבל טומאה מן המת לטמא את חבריו טומאת ז' או שיטמא בהיסט אמרת ק"ו ומה נביל' קלה הרי היא מטמאה בהיסט מת חמור אינו דין שיטמא בהיסט ת"ל וכל אשר יגע בו הטמא יטמא במגע הוא מטמא ואינו מטמא בהיסט ספ' וירא בלק וישב ישראל בשיטים אין ישיבה בכל מקום כי אם קלקלה שנא' וישב העם לאכול ואו' וישבו לאכול ר' עקיבא או' כל פרשה שסמוכה לחברתה למידה הימנה ר' או' פרשיות סמוכות זו לזו ורחוקות זו מזו כרחוק מזרח ממערב כיוצא בו אתה או' ובת איש כהן והכהן הגדול וכי מה ענין זה לזה אף הוא נשרף משל למה הדבר דומה לקיטרון שהשלים בנו ולא שימש פילומפילון

54

שלו אלא ברח והלך לו שלח המלך והביאו וחייבו לקטוע את ראשו עד שלא יצא ליהרג אמ' המלך מלאו מדה של דינרי זהב והוציאו לפניו ואמרו אליו אלו עשית כדרך שעשו חבריך היית נוטל מדה של דינרי זהב ונפשך שלך עכשיו אבדת את נפשך ואבדת את ממונך כן בת כהן שזינתה כהן גדול יוצא לפניו ואו' לה אלו עשית כדרך שעשו אבותיך זכית שיצא ממך כהן גדול כיוצא בזה ועכשיו אבדת את עצמך ואבדת את כבודיך לכך נאמ' ובת איש כהן והכהן הגדול כיוצא בו אתה אומ' כי אתם לא עמי ואו' והיה מספר וכי מה ענין זה לזה משל למלך שכעס על אשתו שלח [ל]סופר אחד לבא לכתוב לה גיטה עד שלא בא הסופר נתרצה המלך לאשתו אמ' המלך איפשר שיצא סופר מכאן חלק אלא אמ' לו בא כתוב שאני כותב על כתובתה לכך נאמ' כי אתם לא עמי ואו' והיה מספר כיוצא בו אתה אומ' תאשם שומרון ואו' שובה ישראל וכי מה ענין זה אצל זה משל למה הדבר דומה למדינה שמרדה על המלך שלח המלך פולימרנים אחד להחריבה היה אותו פולימרנים בקי ומיושב אמ' להם טלו לכם ימים אם לאו הריני עושה לכם כדרך שעשיתי למדינת פלוני' ולחברותיה ולהפרכיה פלוני' ולחברותיה לכך נאמ' כי מרתה באלהיה שובה ישראל ד"א וישב ישראל בשיטים במקום השטות לפי שהיו ישראל במדבר מ' שנה יושבין לא מקום זרע ותאנה באו ועשו מלחמה עם סיחון ועוג ונפלו בידם ונטלו כל מה שלהם מלכות זו מתגא' ומשתחצת אין לה אלא ד' מדינות שראויות למלכות ואלו הן עכו ואלכסנדריא וקרטבני ואנטוכיא ולאלו היה להן ס' עיר וכולן ראויות למלכות שני' ששים עיר באו ועשו מלחמה עם סיחון ועוג ונפלו בידם ונטלו משלהן אבל משנתמלאו ישר[אל] בבזה התחילו מבזין את הבזה מקרעין כסות ומשליכין מעקרין בהמה ומשליכין לפי שלא היו מבקשין אלא כלי כסף וכלי זהב שני' כל הבהמה ושלל הערים בזזנו לנו

באו וישבו להן בשטים במקום שטות באותה שעה עמדו עמונים ומואבים ובנו להן קולין מבית הישימות ועד הר השלג והושיבו שם נשים מוכרין כל מיני כוסנין והיו ישראל אוכלין ושותין באותה שעה אדם יוצא לטייל ומבקש לקח לו חפץ והיתה

זקנה מוכרת לובשיו וקטנה קוראה לו ואו' מבפנים בוא וקח לך בפחות והיה לוקח ממנה ביום ראשון ויום ב' ובשלישי או' לו הכנס לפנים וברור לך לעצמך אי אתה בן בית והוא נכנס והצרצור מלא יין אצלה מיין העמוני ועדיין לא נאסר ינם של גוים לישראל אמרה לו רצונך שתשתה יין והוא שותה והיה היין בוער בו אמ' לה השמיעי לי והיא מוציאה טפוס של פעור מתחת פסיקיה שלה אומרת לו רצונך שאשמ' לך השתחוה לזה או' לה וכי לע"ז אני משתחוה או' לו וכי מה איכפת לך אינו אלא שתגלה עצמך לו והוא מתגלה לו מכאן אמרו הפוער עצמו לבעל פעור זו היא ע"ז שלו והזורק אבן למרקוליס זו היא עבודה שלו היה היין בוער בו אמ' לה השמיעי לי אמ' לו רצונך שאשמע לך הנזר מתורתו של משה והוא נזר שנ' וינזרו לבשת באחרונה חזרו לעשות להן מרזיחין והיו קוראות להן ואוכלין שנ' ותקראן לעם ר' אלעזר בן שמעון או' כשם שאי איפשר לו למסמר לפרוש מן הדלת בלא עץ כך אי איפשר להן לישראל לפרוש מפעור בלא נפשות מעשה במנחם בן גובתא דאריא שהיה מעגל בחביות ובא שרו של פעור שמת עליו את השפוד וברח והלך לו ובא עליו בלילה שני אמ' לו אף אתה מקללני אמ' לו שוב איני מקללך מעתה שוב מעשה בסבטיא מאולם שהשכיר את חמורו לגויה אחת כיון שיצא[ת] לפתחה של מדינה אמרה לו המתן עד שתכנס לע"ז שלה אחר שיצאת אמ' לה המתן עד שאכנס ואעשה כדרך שעשית אמ' לו איפשר אתה יהודי נכנס וקינח עצמו בחוטמו של פעור והיו כל הגוים משחקין לו ואו' לא עשה אדם כיוצא בזה שוב מעשה בשלטון אחד שבא ממדינת הים להשתחוות לפעור אמ' להן לעבדיו הביאו פר אחד שאנו מקריבין לו או איל שאנו מקריבין לו אמרו לו אין אנו נזקקין לו בכך אלא עד שתגלה עצמך לו גער עליהם וגירה בהן סנגודין שלו והיו מפצעין את ראשיהן אמ' להן חבל לכם ולטעותכם באותה שעה שלט חרון אף יי' בישראל ספ' ויאמר יי' קח דינין ויהיו צולבין את החטאים כנגד השמש ויאמר משה אל שופטי ישראל הרגו איש את אנשיו בא לו שבטו שמעון אצל זמרי אמ' לו הרי אתה יושב [ב]שלוה ואנו נידונין בהריגה

55

עמד וכינס כ"ד אלף משבטו ובא לו אצל כזבי אמ' לו השמיעי לי אמרה איני (נשמעת) נשמעת אלא לאדם גדול שהוא כיוצא בו במשה רבך אמ' לה אף אני רב השבט אני ונשמעה לו ולא עוד אלא ששבטי גדול משבטו שאני לשני והוא לשלישי אחזה בידו והעבירה באמצע כל ישראל שנא' והנה איש מבני ישראל ויקרב אל אחיו נענה פינחס באותה שעה ואמ' אין כאן אדם שיהרוג ויהרג היכן הן אריות גור אריה [יהודה] דן גור אריה התחיל וצוח כיון שראה שהכל שותקין עמד מתוך סנדרי שלו ושמט את הרומח והניחה בפונדתו והיה מסתמך במקלו והולך אמ' לו פינחס להיכן אתה הולך אמ' להן אין לוי גדול משמעון בכל מקום אמרו הניחו לו ויכנס התירו פרושין את הדבר כיון שנכנס עשה לו המקום ששה נסים נס א' שדרכן לפרוש זה מזה ודבקן מלאך זה בזה נס ב' שסתם מלאך את פיהם ולא היו יכולין לדבר נס ג' שכיון הרומח בתוך זכרות שלו בקיבה שלה בשביל הנוקרנין שלא יהו או' אף הוא נכנס לעשות צרכיו נס ד' שלא נשמטו מן הרמ[ח] אלא עמדו במקומן נס ה' שהגביה מלאך פתח שקוף כדי שיראו [אותם] על כתיפו נס ו' שהיה מלאך מחבל לפניו יותר מדאי ויוצא כיון שראה פינחס שהיה מלאך מחבל יותר מדאי מיד השליכן לארץ ועמד ופלל שנ' ויעמוד וגו' ותחשב לו לצדקה ועוד ששה נסים אחרים נעשו לו נס ז' שנארך חנית של רומח עד שנכנס בשני גולמין ויצא למעלה ח' נתחזקה זרוע פינחס ט' שלא נשבר הרומח י' שלא ירד מדמם על פינחס שלא יטמא י"א שלא (של) מתו והן בידו שלא יטמא י"ב שדרך העליון להיות תחתון ונעשה נס ונהפך זמרי על כזבי בשעת מעשה והיו רואין כל ישראל שחייבין מיתה בא לו שבטו של

שמעון אצל שבטו של לוי אמ' לו וכי בן בתו של פוטי הזה מבקש לעקור שבט אחד מישראל וכי אין אנו יודעין בן מי הוא אלא שראה המקום שהיו מזלזלין בו התחיל מיחסו לשבח שנ' פינחס כהן בן כהן קנאי בן קנאי משיב חמה בן משיב חמה סדר פינחס השיב את חמתי לכן אמור מלמד שעמדו ממנו בבנין ראשון י"ח כהנים גדולים

אבל בבנין אחרון עמדו ממנו פ' גדולים[2] כהנים[1] ובשביל שהיו מוכרין אותה בדמים התחילו שנותיהן מתקצרות מעשה באחד ששלח ביד בנו [שתי] מדות של כסף מלאו' כסף ו[מ]חוקיהן כסף שוב מעשה באחד ששלח ביד בנו שתי מדות של כסף מלאות זהב אמרו כפא סיח את המנורה והיתה לו ולזרעו אלו עשרים וארבעה מתנות שנתן להם לכהני תחת אשר קנא תחת אשר הערה לכפר על בני ישראל לכפר לא נאמ' כאן אלא ויכפר שעד עכשיו לא זז אלא עומד ומכפר עד שיהיו מתים ספ' וידבר יי' אל משה לאלה הכל משמע כהנים לויים וישראל גרים נשים ועבדי' טומטום ואנדרוגינוס במשמע ויאמר יי' אל אהרן בארצם לא תנחל יצאו כהנים בתוך בני ישראל יצאו לויים לשמות מטות אבותם יצאו גרים ועבדים איש לפי פקודיו יצאו נשים טומטום ואנדרוגינוס ר' יאשיה אומ' ליוצאי מצרים נתחלק' הארץ שנ' לשמות מטות אבותם [ינחלו] מה ת"ל לאלה תחלק הארץ מפני נשים מפני קטנים ר' יונתן או' לבאי הארץ נתחלקה הארץ שנא' אלה פקודי בני ישראל וכתו' לאלה תחלק [ו]מה ת"ל לשמות מטות [אבותם ינחלו] שינה הכתו' נחלה זו מכל נחלות שבעולם שכל נחלות

שבתורה חיי(ם)[ן] יורשים [ה]מתים וכאן יורשים מתים את החיים ר' אומ' משל למה הדבר דומה לשני אחים כהנים שהיו בעיר לזה בן אחד ולזה ג' בנים יצאו לגורן זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והוליכו אצל אבותיהם וחזרו וחלקו בשוה כיוצא בו אתה אומ' לבאי הארץ זה נטל ב' סאה ואלו נטלו ג' סאין והורישו את אבותיהם וירשו מתים את החיים וחזרו וחלקו בשוה ר' שמעון בן אלעזר או' זה נטל חלקו וחלק אביו נמצאת מקיים לאלה תחלק ונמצאת מקיים לשמות מטות אבותם לרב תרבה הרי שיצאו עמו עשרה ממצרים ובכניסתן נמצאו חמשה קורא אני עליו לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו הרי שיצאו חמשה בנים ממצרים ובכניסתן לארץ נמצאו עשרה קורא אני עליו ולמעט תמעט נחלתו לרב תרבה נחלתו איש יצאו נשים טומטום ואנדרוגינוס לפי פקודיו מלמד שלא נתחלקה ארץ ישראל אלא לכל שבט ושבט לפי מטהו וכן הוא או' וידברו בני יוסף אל יהושע לאמר מהו או' ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה יותן נחלתו שומע

56

אני מעורבבין ת"ל אך בגורל אי בגורל שומע אני בינו לבין עצמו ת"ל על פי נחלתו (שומע אני בינו לבין עצמן ת"ל על פי נחלתו) שומע אני בינו לבין עצמן ת"ל על פי הגורל מגיד שלא נתחלקה ארץ ישראל אלא ברוח הקדש אך בגורל יצאו יהושע וכלב וכן הוא או' ויתנו לכלב ואו' ויתנו בני ישראל נחלה ליהושע בן נון על פי יי' נתנו לו לשמות מטות אבותם יצאו גרים ועבדים על פי הגורל נתחלק מגיד שלא נתחלקה ארץ ישראל אלא בשימון בית כור כנגד בית סאה ובית סאה כנגד בית כור ותקרבנה בנות צלפחד כיון ששמעו בנות צלפחד שהארץ מתחלק לשבטים לזכרים אבל לא לנקבות נתקבצו כולן זו אל זו ליטול עצה אמרו לא כרחמי בשר ודם רחמי המקום בשר ודם רחמיו על הזכרים יתר מן הנקבות אבל מי שאמ' והיה העולם אינו כן אלא על הזכרים ועל הנקבות רחמיו על הכל שנא' נותן לחם לכל בשר נותן לבהמה לחמה ואו' טוב יי' לכל בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה מגיד הכתו' שכשם שצלפחד היה בכור כך כולם היו בכורות וללמדך שהיו זכאות בנות זכאי וכל מי שמעשיו סתומין ומעשה אבותיו סתומות והכתו' מיחסו לשבח הרי זה צדיק בן צדיק וכל מי שמעשיו סתומין ומעשה אבותיו סתומין והכתו' מיחסו לגנאי הרי זה רשע בן רשע ר' נתן או' בא הכתו' ללמדך שכל צדיק שגדל בחיקו של רשע ולא עשה כמעשיו להודיעך כמה צדקו גדול

שגדל בחיק רשע ולא עשה כמעשיו וכל רשע שגדל בחיק צדיק ולא עשה כמעשיו להודיעך כמה רשעו גדול שגדל בחיק צדיק ולא עשה כמעשיו עשו גדל בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם עובדיה גדל בין שני רשעים בין אחאב לאיזבל ולא עשה כמעשיהם ונתנבא על עשו הרשע שגדל בין שני צדיקים בין יצחק לרבקה ולא עשה כמעשיהם שני חזון עובדיה ספ' למשפחות מנשה בן יוסף שכשם שחיבב יוסף ארץ ישראל כך יוצאי חלציו חיבבו את ארץ ישראל ואלה שמות בנותיו אי כל הקודם במקום הוא קודם למעשה ת"ל ותהיין מחלה וכו'

מלמד שכולן שקולות זו בזו ותעמודנה לפני משה מגיד הכתו' שלא עמדו אלא בשנת הארבעים בשנה שמת בה אהרן שנא' ויעל אהרן הכהן וגו' לפני משה ולפני אלעזר הכהן אם משה לא היה יודע אלעזר היה יודע אלא סרס המקרא ודרשהו דברי ר' יאשיה אבא חנן משום ר' אליעזר או' בבית המדרש היו ובאו ועמדו לפניו אבינו מת במדבר ר' עקיבא או' נאמ' כאן מדבר ונא' להלן מדבר מה מדבר האמור להלן צלפחד אף מדבר האמור כאן צלפחד והוא לא היה בתוך העדה זו עדת מליכים הנועדים על יי' זו עדת מרגלים בעדת קרח זו עדת קרח כי בחטאו מת שלא החטיא אחר עמו ובנים לא היו לו שאלו היתה לו בת בן לא היינו תובעות למה יגרע שם אבינו ר' יהודה או' נאמ' כאן שם ונא' להלן שם מה שם האמו' להלן נחלה אף שם האמור כאן נחלה ומה שם האמור כאן זרע אף שם האמור להלן זרע כי אין לו בן למה נאמ' והלא כבר נאמ' ובנים לא היו לו מה ת"ל כי אין לו בן מגיד שהיו חכמות דורשות הא אם היה לו בן לא היינו תובעות תנה לנו אחוזה ר' נתן או' יפה כח נשים מכח אנשים אנשים או' נתנה ראש ונשובה מצרים ונשים או' תנה לנו אחוזה ויקרב משה אמ"ר חידקה שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי ר' עקיבא ואמ' יודע היה משה רבי' שהבנות [יורשות] על מה נחלקו אם יורשות בראוי כבמוחזק אם לאו וראויה היתה פרשת נחלות שתאמר [על ידי משה] אלא שזכן בנות צלפחד שתאמר על ידיהן לכך מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב ויאמר יי' אל משה כן בנות צלפחד יפה תבעו בנות צלפחד שכך כתובה פרשה לפני במרום אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו וכיוצא בו אתה או' כן מטה בני יוסף כיוצא בו אתה או' ויאמר יי' סלחתי כדברך עתידין אומות העולם לומר אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו נתן נתן להם זו נחלת אביהן בתוך אחי אביהן זו נחלת אחי אביהן והעברת את נחלת אביהן וגו' שבנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק

57

אביהן וחלק אבי אביהן וחלק אביהם שהיה בכור ר' אליעזר בן יעקב או' אף חלק אבי אביהן ואל בני ישראל תדבר לאמר אין לי אלא לשעה לדורות מנין ת"ל ואל בני ישראל ר' או' בכולן הוא או' ונתתם וכן הוא אומ' והעברתם אין לך מעביר בנחלה אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשין אות' מנין שהאב קודם את האחים בנחלה היה ר' שמעון בר' או' הרי הוא או' והעברתם מפני הבת אתה מעביר את האב ואי אתה מעביר [האב] מפני האחין מפני שהאב יורש אמרת ק"ו הוא ומה אחין שאינן באין אלא מכח האב הרי הן יורשין האב שאין האחין באין אלא מכחו [לא] דין הוא שיוירש ומנין לעשות את בן הבן כבן אמרת ק"ו ומה בנות צלפחד שלא היו אלא לשעה עשה את בת הבן כבן ק"ו לדורות ומנין לעשות נקבות כזכרים הרי אתה דן הואיל והבנים יורשין האחין ואחי האב יורשין מה בנים עשה נקבות כזכרים אף בכל היוורשין נעשה נקבות כזכרים ומה בנים הקדים זכרים לנקבות אף בכל היוורשין נקדים זכרים לנקבות ומה בגואלין עשה בנים כאבותם אף בכל היוורשין נעשה בנים כאבותם ומנין שהבת יורשת הרי הוא או' וכל בת אין לי אלא בת בת הבן מנין אמרת ק"ו ומה הבת שהורע כחה במקום

הבן הרי היא יורשת בן שיפה כחו במקום הבת דין הוא שיוור[י]ש ומנין שהאיש יורש את אשתו ת"ל ממשפחתו וירש אותה דברי ר' עקיבא ר' ישמעאל או' אינו צריך שהרי כבר נאמ' וכל בת ואו' לא תסב נחלה ואו' ואלעזר בן אהרן וגו' וכי מנין היה לפינחס בהר אפרים מה שלא היה לאלעזר אלא מלמד שנשא אשה מבנות אפרים ומתה וירשה כיוצא בו ושגוב הוליד וכי מנין לו ליאיר בארץ הגלעד אלא שנשא אשה מבנות מנשה ומתה וירשה ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו ממשפחת אביו או אינו אלא ממשפחת אמו ת"ל למשפחותם לבית אבותם מגיד שמשפחות הולכות אחר האבות וירש אותה לענין שאמרו והיתה לבני ישראל נתנה דעת לחכמים לדרוש

ולומ' כל הקודם בשאר בשר הוא הוא קודם בנחלה ויאמר יי' אל משה עלה אל הר העברים הזה הר נבו הוא נחלת בני ראובן ובני גד שבשעה שנכנס משה לנחלת בני ראובן ובני גד שמח ואמ' דומה אני שהתיר לי נדרי התחיל שופך תחנונים לפני המקום משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו וגזר עליו שלא יכנס לפתח פלטרין שלו נכנס לשער והוא אחריו לטריקלין והוא אחריו כיון שבא ליכנס לקטון אמ' לו בני מכאן ואילך אסור לך כך כשנכנס משה עם בני ראובן ובני גד שמח ואמ' דומה אני שהתיר לי נדרי התחיל שופך תחנונים לפני המקום והלא דברים ק"ו ומה אם משה חכם חכמים גדול גדולים אב הנביאים אעפ"י שידע שנגזרה עליו גזירה לא מנע עצמו מן הרחמים ק"ו לשאר בני אדם [שנ'] ואתחנן בשעה שנתחלקה הארץ לבני גד ולבני ראובן שנ' ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההיא לאמר במיני תחנונים בעת ההיא שאין ת"ל לאמר ומה ת"ל לאמר הודיעני אם אני נכנס לארץ אם לאו אדני אדון אתה לכל באי עולם אלהים בדין בראת את עולמך אתה החלות אתה החלות לפתוח פתח לעבדך בשעה שנכנסתי לנחלת בני ראובן ובני גד ד"א אתה החלות להראות לעבדך אתה החלות להראות לעבדך נסים וגבורות שנ' ויאמר משה אסורה נא ואראה ד"א אתה החלות אתה היחלת את השבועה כתוב בתורה זובח לאלהים יחרם ובניך עבדו ע"ז ובקשתי עליהם רחמים וסלחת [הרי] אתה החלות את השבועה את גדלך זו מדת טובך שנ' ועתה יגדל נא ואת ידך זו ימינך שפשוטה לבאי העולם שנ' ימינך יי' ואו' כי ימינך וזרועך וגו' ואו' בי נשבעתי יצא מפי צדקה החזקה שאתה כובש ברחמיך את מדת הדין שנ' מי אל כמוך נושא עון ישוב ירחמנו תתן אמת אשר מי אל לפי שאין כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם הגדול מחבירו מבטל גזירת חבירו אבל [אתה] מי יכול למחות את ידך מלך בשר ודם גוזר גזירה בוש לחזור בה מפני היושנין אבל אתה מי יכול לעמוד על ידך וכן הוא או' והוא באחד ר' יהודה בן בבא או' משל לאדם שהיה נתון בקונטריסין של מלכות אפי' נתן ממון

58

הרבה אי איפשר ליעקר אבל אתה אמרת עשו תשובה ואני מקבל שנא' מחיתי כעב פשעיך ד"א אשר מי אל בשמים ובארץ חוץ מכאן יש ת"ל וידעת היום והשבות אין עוד אף אלא באויר העולם אשר יעשה כמעשיך במצרים וכגבורותיך על הים ד"א כמעשיך במצרים וכגבורותיך על נחלי ארנן אעברה נא ואראה אין נא אלא לשון בקשה ואראה זה הירדן זה הוא ר' יהודה או' ארץ כנען היא טובה ולא נחלת בני ראובן ובני גד ההר הטוב זו ירושלים והלבנון זה בית המקדש וכן הוא או' פתח לבנון ואו' והלבנון באדיר יפול ויש אומ' לבנון מינה עליהן את המלכים ויתעבר יי' בי כאדם שאומ' נתעבר בי פלוני נתמלא עלי חמה אתם גרמתם לי וכן הוא או' ויקציפו על מי מריבה ולא שמע אלי ולא קבל תפילתי ר' נתן או' הרי הוא או' הן אל כביר לא ימאס אין המקום מואס תפלת הרבים אבל כאן ולא שמע אלי ולא קבל תפילתי ויאמר יי' אלי רב לך אמ' לו משה בדבר הזה לך שאין מניחין את הצדיקים לבא לידי עבירה חמורה מכאן היה ר' ישמע'

או' משל הדיוט או' לפום גמלא שיחנא ד"א אם משה חכם חכמים גדול גדולים אבי נביאים לא נשאו לו פנים ק"ו לשאר בני אדם המענין את הדין והמעותין את הדין על אחת כמה וכמה רב לך אמ' לו הרבה שמור לך הרבה צפון לך שנ' מה רב טובך אשר צפנת ליראיך ואו' עין לא ראתה אלהי' זולתך ד"א רב לך אמ' לו משה הרבה עמלת הרבה יגעת צא נא ואתה לך לקץ וגו' אמ' לו אם לאו אכנס כהדיוט אמ' לו רב לך אין המלך נכנס כהדיוט אמ' לו אעשה תלמיד ליהושע אמ' לו רב לך אין הרב נעשה תלמיד לתלמידו אמ' לו אם לאו אכנס דרך אויר או דרך חלל אמ' לו שמא לא תבא אמ' לו אם לאו עצמותי יעברו את הירדן אמ' לו כי לא תעבור וכי המת יכול לעבור אלא אמ' לו משה אף עצמותיך לא יעברו את הירדן אל תוסף אמ' לו משה בדבר הזה אל תבקש ממני אבל בדברים אחרים גזור עלי ואני אעשה משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שגזר על בנו גזירה קשה והיה הבן ההוא מבקש

מאביו ואמ' לו בדבר הזה אל תבקש ממני אבל בדבר אחר גזור ממני ואני אעש' כך אמ' לו הקב"ה למשה דבר זה אל תבקש ממני אבל בדבר אחר גזור עלי ואני אעשה שנא' ותגזר אמר ויקם לך אמ' לו אם לאו הראני נא אמ' לו בדבר זה [אני מתפייס] עלה ראש הפסגה וראה בעיניך מגיד הכתו' שהראהו [ה]מקום למשה את הרחוק בקרוב ואת שאינו גלוי כגלוי את כל שקרוי ארץ ישראל שנא' ויראהו יי' ר' אלעזר או' נתן כח בעיניו של משה וראה מסוף העולם עד סופו וכן אתה מוצא בצדיקים שרואין מסוף העולם ועד סופו שנ' מלך ביופיו תחזינה עיניך נמצאת או' שתי ראיות הן אחת של נחת ואחת של צער באברהם הוא או' שא נא עיניך וראה זו ראייה של נחת במשה הוא או' עלה ראש הפסגה זו ראייה של צער נמצאת אתה או' שתי קריבות הן קריבה אחת לשם שמים ואחת קריבה שאינה לשם שמים ותקרבו אליו זו קריבה שאינה לשם שמים ותקעמדון זו קריבה לשם שמים וצו את יהושע צוהו על דברי תלמוד ר' נתן או' צוהו על הגבעונים ד"א צוהו על המסות ועל המטראות ועל הדברות כי הוא יעבור לפני העם הזה מגיד שאין שני פרנסים עומדים לדור והוא ינחיל אותם מגיד שאין יהושע נפטר מן העולם עד שמנחיל לישראל את הארץ אשר תראה מגיד שראה משה בעיניו מה שלא הלך יהושע ברגליו ונשב בגיא מול בית פעור אמ' להם ראו אי זו עבירה עברתי וכמה בקשות בקשתי ולא נסלח לי ראו כמה עבירות עברתם ואמ' לכם המקום עשו תשובה ואני מקבל ר' יהודה בן בבא או' ב"ג מקומות באו ישראל לידי עבירה חמורה אמ' להם המקום עשו תשובה ואני מקבל כיוצא בו אתה או' ויקרא שם המקום מסה ומריבה מהו או' ויאמר אם שמוע תשמע ובתבערה ובמסה מהו או' ועתה ישראל מה יי' אלהיך שואל מעמך אף כאן או' ונשב בגיא ועתה ישראל שמ' אל החקים וראית אתה ונאספת מגיד שנתאוה משה למיתה של אהרן שנא' כאשר נאסף אהרן על אשר מריתם את פי ר' שמעון בן אלעזר או'

59

משה ואהרן בהכרת מתו שנא' על אשר לא קדשתם הא אם קדשתם עדין לא הגיע זמנכם למות שני פרנסים עמדו אחד אמ' אל יכתב סורחני ואחד אמ' יכתב סורחני דוד אמ' אל יכתב סורחני שנ' אשרי נשוי פשע משה אמ' יכתב סורחני שנ' כאשר מריתם פי למה הדבר דומה לשתי נשים שלוקות בב"ד אחת לוקה על שקלקלה ואחת לוקה על שגנבה פגי שביעית אמרה בבקשה מכם הודיעו סורחני שלא יהו העומדים סבורין כשם שזו קלקלה כך זו קלקלה תלו את הפגין בצוארה [ו]היה כרוז מכריז לפנייה על הפגין זו לוקה ר' אלעזר המודעי או' בא וראה כמה חביבין צדיקים לפני מי שאמ' והיה העולם שבכל מקום שמזכיר מיתתן שם מזכיר סרחון וכל כך למה כדי שלא ליתן פתחון פה לבאי עולם לומ' מעשים מקולקלין היו בהן בסתר לפיכך מתו כך בארבע מקומות מזכיר מיתתן של בני אהרן ובכל

מקום שמזכירין מיתתן שם מזכיר סרחונן להודיעך שלא היו בהן אלא זו בלבד והלא דברים ק"ו אם כך חס המקום על הצדיקים בשעת כעס ק"ו בשעת רצון שנ' כי כה אמ' יי' בעת רצון ספ' וידבר יי' אל משה לאמר יפקוד יי' אלהי להודיע שבחן של צדיקים שכשנפטרין מן העולם מניחין צורך עצמן ועוסקין בצרכי צבור לאמר אין ת"ל לאמר מה ת"ל לאמר אמור לו והודיעני אם ממנה אתה עליהם פרנסין ואם לאו עד שהשיבו קח לך את יהושע בן נון ר' אלעזר בן עזריה או' בד' מקומו' בקש משה מלפני המקום על שאלותיו כיוצא בו אתה או' וידבר משה לפני יי' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי מה ת"ל לאמר אלא כך אמ' הודיעני אם אתה גואלן ואם לאו עד שהשיבו הקב"ה עתה תראה כיוצא בו אתה או' ויצעק משה אל יי' לאמר אל נא רפא נא לה אין ת"ל לאמר אלא כך אמ' הודיעני אם תרפאה את ואם לאו עד שהשיבו המקום ואביה ירוק ירק בפניה כיוצא בו ואתחנן אל יי' לאמר אין ת"ל לאמר אלא כך אמ' הודיעני אם נכנס אני לארץ אם לא עד שהשיבו רב

לך אף כאן אתה או' אין ת"ל לאמר מה ת"ל לאמר אלא כך אמ' הודיעני נא אם אתה ממנה עליהן פרנסין ואם לאו עד שהשיבו הקב"ה קח לך את יהושע בן נון פס' יפקוד יי' אלהי הרוחות לכל בשר מגיד שכל הרוחות אין יוצאות מלפניו ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי או' סימן זה יהיה בידך שכל זמן שאד' נתון בחיים נפשו פקודה ביד קונו שנ' אשר בידו נפש כל חי ואו' בידך אפקיד רוחי מת נתונה באוצר שנ' והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים שומע אני בין צדיקים בין רשעים ת"ל ואת נפש אויביך יקלענה וגו' איש זה יהושע שנא' לחם אבירים אכל איש ולמה לא פרטו הכתו' שלא להטיל מחלוקת בין בניו ובין בני אחיו פס' אשר יצא לפניו אשר יצא לפניו במלחמה ואשר יבא לפניו במלחמה לא כדרך שאחרים עושין שמשלחין חיילות והן באין בסוף אלא כשם שעשה משה שנ' ויאמר יי' אל משה אל תירא אותו וכשם שעשה יהושע שנ' וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו וכשם שעשה פינחס שנ' וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פינחס אשר יצא לפניו בראש ואשר יבא לפניו בראש שנא' ויעל בראשונה יואב בן צרויה ויהי לראש אשר יצא לפניו בגדוד ואשר יבא לפניו בגדוד אשר יצא לפניו בכרך ואשר יבא לפניו בכרך ואשר יוציאם בזכותיו ואשר יביאם בזכותיו אשר יוציאם במנין ואשר יביאם במנין שנ' ויאמרו אל משה עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא נפקד ממנו איש ולמה הוצרכו כפרה לפי שזנו עיניהם מן הערוה ולא תהיה עדת יי' כצאן אשר אין להם רועה ועליו מפורש בקבלה הגידה לי שאהבה נפשי וכענין שנ' ועשה את ארץ מצרים כאשר יעשה הר[ו]ע[ה] את בגדו ויצא משם בשלום על עדריו(ה) [ח]ביריך על עדרי אברהם יצחק ויעקב צא וראה מה השיבו הקב"ה אם לא תדעי לך היפה בנשים מעולה שבנביאים מעולה שבנשים צאי לך בעקבי הצאן בעקב אני עושה עמהם ורעי את גדיותיך מנין אתה או'

60

שהראהו המקום למשה כל הפרנסין שעתידין לשמש את ישראל מיום שנברא העולם עד שיהיו מתים שנ' צאי לך בעקבי הצאן פס' ויאמר יי' אל משה קח לך את יהושע בן נון קח לך מה שבלבך קח לך מה שבדוק לך ועליו מפורש בקבלה נוצר תאנה יאכל פריה איש אשר רוח בו שיכול להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד וסמכת את ידך אמ' לו משה תן לו תורגמן ליהושע להיות שואל ודורש ומורה הוראות בחי"ך שכשתפטר מן העולם לא יהיו ישראל או' אם בחיי רבך לא היית מדבר עכשיו אתה מדבר ר' נתן או' העמידו מן הארץ והשיבו על ספסל ד"א כיון שהיה יהושע נכנס היה משה משתק את התורגמן עד שנכנס במקומו ונתת מהודך עליו מהודך ולא כל הודך

נמצינו למדין פני משה כפני חמה ופני יהושע כלבנה פס' ולפני אלעזר הכהן יעמוד שהיה יהושע צריך לאלעזר ואלעזר [היה] צריך ליהושע ושאל לו שומע אני בינו ובין עצמו ת"ל במשפט האורים אי במשפט האורים שומע אני בקול גדול ת"ל ושאל לו במשפט האורים הא כיצד עומד ומדבר בשפתיו וכהן גדול משיבו על שפתיו ויעש משה כאשר צוה יי' אותו הלך ועשה בשמחה ולא הרע עיניו לבין בן אחיו ויקח את יהושע לקחו בדברים והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעתיד לבא ויסמוך את ידי עליו ויצוהו ככלי מלא וגדוש וכן הוא או' ומשרתו יהושע בן נון נער כיוצא בו לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והלא דברים ק"ו ומה יהושע בן שהוא מלא רוח חכמה נאמ' בו לא ימוש ספר התורה הזה מפיו שאר בני אדם על אחת כמה וכמה ויצוהו מה צווי הקב"ה למשה בשמחה אף צווי משה ליהושע בשמחה שומע אני שחסר משה ת"ל ומשה בן ק"כ שנה במותו מורה בין טמא לטהור ובין איסור להתר ולא נס לחה בעמלו בתורה ספ' וידבר יי' אל משה לאמר צו את בני ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו למה נאמרה פרשה זו לפי שהוא או' אשר יצא לפניהם משלו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיתה אשתו

נפטרת מן העולם והיתה מפקדתו על בניה אמרה לו בבקשה ממך הזהר לי בבני אמ' לה עד שאת מפקדתי על בני פקדי את בני עלי כדי שלא ימרדו בי ושלא ינהגו בי בזיון כך אמ' הקב"ה למשה עד שאתה מפקדני על בני פקד את בני עלי שלא ימרדו בי ושלא ימירו את כבודי באלהי נכר [ו]כן הוא או' כי אביאנו אל האדמ' אשר נשבעתי לאבותם זבת חלב ודבש עד שאתה מפקדני על בני פקד את בני עלי לכך נאמ' צו את בני ישראל צו הצווי מיד בשעת המעשה ולדורות אתה או' הצווי מיד בשעת מעשה ולדורות או אינו אלא לאחר זמן ת"ל צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב מזכר עד נקבה תשלחו ויעש[ו] כן בני ישראל הא למדנו שהצווי מיד ובשעת מעשה ולדורות מנין ת"ל צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך ומחוץ לפרכת הא למדנו שהצווי מיד ובשעת מעשה ולדורות מצווי הזה מנין לכל צוואות שבתורה היה ר' ישמעאל אומ' הואיל ונאמ' צוואות בתורה סתם ופרט באחד מהן שאינה אלא מיד בשעת מעשה ולדורות אף פורט אני בכל הצוואות שבתורה שלא יהו אלא מיד ובשעת[ת] מעשה ולדורות ר' יהודה בן פתירה או' [אין] צווי בכל מקום אלא זירוז שנ' ויצו את יהושע וחזקה ואמצהו ולפי דרכנו למדנו שאין מחזיקין אלא את המוחזקין ואין מזרזין אלא המזרזין ר' שמעון בן יוחאי או' אין צווי בכל מקום אלא חסרון כיס שנ' צו [את בני ישראל] ויקחו אליך שמן צו וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב צו ונתנו ללויים מנחלת צו את קרבני לחמי לאשי הא אין צווי בכל מקום אלא חסרון כיס וזהו צו את בני ישראל כי אתם באים אל הארץ כנען תזרזם לענין חלוק הארץ ור' או' אין צווי בכל מקום אלא הזהרה שנ' ויצו יי' אלהים על [הארץ] [האדם] קרבני זה הדם לחמי אלו אמורין אתה או' קרבני זה הדם לחמי אלו אמורין או קרבני ולחמי זה הדם ת"ל והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה לריח ניחח כל חלב ליי' הא אין עליך לומ' כלשון האחרון אלא כלשון הראשון קרבני זה הדם לחמי אלו אמורין לאישי אלו קמצין ולבונה ריח ניחוח אלו בזיכי לחם הפנים תשמרו שלא יביאו אלא מן השמור תשמרו שלא יביא אלא מתרומת

61

הלשכה תשמרו שיהו כהנים לויים וישראל עומדין על גביו תשמרו נאמ' כאן שמירה ונא' להלן שמירה מה שמירה האמורה להלן מבקרו ד' ימים קודם שחיטתו אף שמירה האמורה כאן מבקרו ד' ימים קודם שחיטתו תשמרו להקריב לי במועדו למה נאמ' לפי שהוא או' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים שומע אני בין בחול ובין בשבת מה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר כל מלאכות חוץ משחיטת הפסח? ח או אף בשחיטת הפסח הא מה אני מקיים ושחטו אותו בשאר ימים חוץ משבת או אף בשבת ת"ל ויעשו בני ישראל את הפסח

במועדו אפי' בשבת דברי ר' יאשיה נם לו ר' יונתן ממשמע הזה עדיין לא שמענו
נם לו ר' יאשיה לפי שהוא או' צו את בני ישראל את קרבני לחמי לאשי אם
ללמד על התמיד שהוא דוחה את השבת אין צריך שהרי כבר נאמ' וביום
השבת שני כבשים בני שנה תמימים מה ת"ל במועדו סופנה להקיש
לדון ג"ש נאמ' במועדו ונא' להלן במועדו מה במועדו האמור להלן דוחה את
השבת אף במועדו האמור כאן דוחה את השבת פס' ואמרת להם
זה האשה אשר תקריבו ליי' זה אזהרה לב"ד זה האשה אשר תקריבו
ליי' שנים ליום כנגד יום שמעון בן עזאי או' שנים ליום כנגד יום אתה או'
שנים ליום כנגד יום או שנים ליום כמשמעו ת"ל את הכבש אחד תעשה
בבקר הא מה ת"ל שנים ליום כנגד יום מכאן אמרו של שחר היה נשחט על
קרן מזרחית צפונית נתון על טבעת שניה ושל בין הערבים היה נשחט על
קרן מערבית דרומית נתון לטבעת שניה שאמ' תורה שנים ליום כנגד יום
את הכבש אחד תעשה בבקר למה נאמ' לפי שהוא או' ואמרת להם זה
האשה אשר תקריבו ליי' וזה אשר תעשה על המזבח שומע אני יקריב
ארבעה ת"ל את הכבש אחד תעשה בקר שלא להוסיף ושלא למנע פס'
ועשירית האיפה אחד מעשרה באיפה סלת מן החטים אתה או' מן
החטים או אינו אלא מן השעורין וכוסמין ושבולת שועל ושיפון ת"ל סלת חטים
חטים תעשה אותם הואיל ונאמרה סלתות בתורה סתם ופרט לך באחת מהן

שאינן אלא מן החטים אף פורט אני בכל הסלתות שבתורה שלא יהו אלא מן הסלתות
של חטים מנחה בלולה בשמן כתית להוציא את השלוק אין לי אלא למנחות למנור'
מנין ת"ל צו כתית למאור להוציא את השלוק פס' עולת תמיד מקיש עולת
תמיד לעולת הר סיני מה עולת הר סיני לגבי מזבח אף עולת תמיד לגבי מזבח
דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא או' מקיש עולת תמיד לעולת הר סיני מה עולת הר
סיני טעונה נסכים אף עולת התמיד תטען נסכים ר' יוסי הגלילי או' לריח ניחח
הקשתיה ולא הקשתיה לנסכים ונסכו רביעית ההין לכבש האחד חי אתה
מנסך ואי אתה מנסך את המזוג בקדש הסך שיתנסכו בקדש ובקדש
יבלעו ר' נתן או' בקדש הסך נסך שכר ליי' למה נאמ' להביא את המים
פס' ואת הכבש השני למה נאמ' לפי שהוא אומ' את הכבש אחד תעשה
בבקר הרי שלא הקריב של שחר שומע אני לא יקריב בין הערבים ת"ל את
הכבש השני במנחת הבקר וכנסכו מגיד שאם לא הקריב של שחר מקריב
בין הערבים אמ"ר שמעון אימתי בזמן שבית דין אנוסין או שוגגין אבל אם
היו מזידין ולא הקריבו כבש בבקר לא יקריבו בין הערבים לא הקטירו
קטרת בבקר יקטירו בין הערבים וכן בחנוכת הבית לא יביא שאין מחנכין
את מזבח הזהב אלא בקטרת סמים ולא את מזבח העולה אלא בתמיד של
שחר ולא את שלחן אלא בלחם הפנים בשבת ולא את המנורה אלא בז' נרותיה
בין הערבים אמ"ר שמעון אעפ"י שנגמרו כלים שלא בזמן אבל אין
מחנכין אותן אלא בזמן ובמלאכתן מהו או' וירא משה את כל המלאכה וגו'
מה ברכה שברכך אמ' להם תשרה שכינה במעשה ידיכם והם אומ'
ויהי נועם יי' אלהינו עלינו ומעשה ידינו וגו' ואעפ"י שאין כתו' בתורה מפורש
בכתובים שני' יראה אל עבדיך פעליך והדרך על בניהם ואת הכבש השני
תעשה בין הערבים למה נאמ' לפי שהוא או' ושחטו אתו כל קהל עדת איני
יודע אי זה יקדים אם תמיד אם פסח ת"ל שני שני לתמיד אין שני לפסח
מכאן אמרו אין מוקדם לתמיד של (בין) שחר אלא קטרת ואין מאוחר (אלא) תמיד

של בין הערבים אלא קטרת הפסח בערבי פסחים מחוסרי כפרה בשביל
להביא כפרתן כמנחת הבקר וכנסכו למה נאמ' לפי שהוא או' ואת
הכבש השני שומע אני יקריב תמידין ואחר כך יקריב נסכיהם ת"ל כמנחת
הבקר וכנסכו מגיד שכשזבח קרב נסכים קרבים עמו אשה אעפ"י שנתון
לאישים לאיברי ריח ניחח נחת רוח לפי שאמרנו ונעשה רצוני שמעון בן

עזאי או' בא וראה בכל הקרבנות שבתורה לא נאמ' בהן לא אלהים ולא אלהיך ולא שדי ולא צבאות אלא יו"ד וה"א שם המיוחד שלא ליתן למינין לרדות ללמדך שאחד מרבה ואחד ממעיט לפני המקום וכשם שנ' ריח ניחח בשור הגם כך נאמ' בבן הצאן ובבן עוף ללמדך שאין לפניו אכילה ושתייה אלא שיאמר ועשה רצונו וכן הוא או' אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה וגו' שומע אני יש לפניו אכילה ושתייה ת"ל האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה אלא מפני מה אמרתי לך זבח בשביל לעשות לך רצונך כן הוא או' וכי תזבחו זבח תודה ליי' לרצונכם תזבחו פס' וביום השבת שני כבשים למה נאמ' לפי שהוא או' את הכבש אחד תעשה בבקר אף שבת בכלל שנא' את הכבש האחד והרי הכבש מוציאה מכללה להחמיר עליה לידון בקבועה וביום השבת שני כבשים בני שנה לפי שהוא או' את שבתותי תשמורו שתהא עבודת מקדש דוחה את השבת אתה או' שתהא עבודת מקדש דוחה את השבת או שתהא שבת דוחה את העבודה ת"ל את שבתתי תשמורו ומקדשי תיראו הא מה ת"ל וביום השבת שתהא עבודת מקדש דוחה את השבת או אח(ת)[ד] של יחיד ואח(ת)[ד] של צבור אמרת במה ענין מדבר בשל צבור עולת שבת בשבתו ולא עולת שבת בשבת עולת שבת בשבתו ולא עולת שבת זו בשבת אחרת הרי שלא הקריב לשבת שומעני יקריב לשבת הבאה ת"ל עולת שבת בשבתו מגיד שאם עבר היום בטל קרבנו על עולת התמיד ונסכה מגיד שאין מוספין קריבין אלא בנתיים פס' ובראשי חדשיכם תקריבו

עולה למה נאמ' לפי שהוא או' את הכבש אחד אף ראשי חדשים היה בכלל שנ' את הכבש אחד תעשה בבקר הרי הכתו' מוציאן מכללן להחמיר עליהן לידון במוספין וילמדו משבת והדין נותן או מה שבת שני כבשים אף בראשי חדשים שני כבשים ת"ל ובראשי חדשיכם בענין אחר הכתו' מדבר ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ר' אלעזר ב"ר צדוק או' הין היה במקד' וכמין שנתות היו בו עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש ר' ישמעאל או' לא היה שם הין אלא מדה יתירה של לוג ומחצה היה שם היה חולק מנחת כהן גדול לוג ומחצה בבקר ולוג ומחצה בין הערבים זאת עולת חדש בחדשו ולא עולת חדש זה בחדש אחר הרי שלא הקריב בחדש זה שומע אני יקריב בחדש אחר ת"ל עולת חדש בחדשו מגיד שאם עבר היום בטל קרבנו לחדשי השנה למה נאמ' לפי שהוא או' ובראש' חדשיכם שומע אני מיעוט חדשים שנים ת"ל לחדשי השנה ושעיר עזים לכפר על קבר התהום על עולת התמיד מגיד שאין מוספין קריבין אלא בנתיים פס' ובחדש הראשון בי"ד אין לי אלא לשעה לדורות מנין ת"ל פסח ליי' ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג קבעו הכתו' חובה שבעת ימים מצות יאכל למה נאמ' לפי שהוא אומ' שבעת ימים מצות תאכלו שומע אני כל מצה במשמע ת"ל לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני לא אמרתי אלא בדבר הבא לפני מצה וחמץ ואי זהו דבר הבא לידי מצה וחמץ הוי או' אלו ה' מינין ואלו הן החטין והשעורין והכוסמין ושכול שועל ושיפון יצאו האורז והדוחן והפרגין ושומשמין שאינן באין לידי מצה וחמץ אלא לידי הסרחון ביום הראשון מקרא קדש במאכל ובמשתה ובכסות נקיה כל מלאכת עבודה לא [תעשו] מגיד שאסור בעשיית מלאכה ומנין להתיר בו אוכל נפש והדין נותן נאמ' כאן מקרא קדש ונא' להלן מקרא קדש מה להלן להתיר בו אוכל נפש

אף האמור כאן להתיר אוכל נפש והקרבתם עולה ליי' הרי שמצא פרים ולא מצא אילים מצא אילים ולא מצא כבשים שומע אני לא יקריב עד שימצא כלם ת"ל שבעת ימים תקריבו אפי' אחד מהם או אפי' כלם מצויין ת"ל [פרים] שנים ואיל אחד כבשי'

בני שנה שבעה תמימים יהיו לכם מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד כאלה תעשו ליום שבעת ימים למה נאמ' שהיה בדין הואיל וחג טעון חגיגה והפסח טעון חגיגה מה חג פוחת והולך אף פסח פוחת והולך ת"ל כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה שלא להוסיף ולא למנוע על עולת התמיד יעשה ונסכו מגיד שאין מוספין קריבין אלא בנתים ספ' וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה ליי' בשבועותיכם למה נאמ' לפי שהוא אומ' עד ממחרת השבת השביעית מנה נ' יום והקריב מנחה בנ' אתה או' מנה נ' והקריב מנחה בנ' או מנה נ' והקריב בנ"א ת"ל וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה ליי' בשבועותיכם ועדין אני או' עשה יום טוב בנ"א והקריב מנחה בנ' ת"ל בשבועותיכם מקרא קדש יהיה לכם הא אין עליך לומ' כלשון אחרון אלא כלשון הראשון מנה נ' והקריב מנחה בנ' מנחה חדשה שתה' חדשה לכל המנחות שלא תקדמנו מנחה אחרת מכאן אמרו אין מביאין מנחות ובכורים קודם לעומר ואם הביא פסול קודם לשתי הלחם לא יביא ואם הביא כשר מה הפרש בין עומר לשתי הלחם הקודם לעומר אסור לגבוה ומותר להדיוט לפיכ' אם קרבו לא יעלו הקודם לשתי הלחם אסור לגבוה ומותר להדיוט לפיכ' אם קרבו יעלו ר' טרפון או' הואיל והעומר מתיר ושתי הלחם מתירות אם למדתי למנחות הבאות קודם לעומר שהן פסולות אף המנחות הבאות קודם לשתי הלחם יהו פסולו' אמ' לו ר' יהודה ב"ר נחמיה לא אם אמרת במנחות הבאות קודם לעומר שהן פסולות שלא כשרו לא לגבוה ולא להדיוט תאמר במנחות הבאות קודם לשתי הלחם שהן פסולות שאעפ"י שלא כשרו לגבוה הוכשרו להדיוט נסתכל בו ר' עקיבא וצהבו פניו אמ' לו יהודה בר נחמיה צהבו פניך שהשבת את הזקן תמה אני עליך אם תאריך ימים בעולם אמ"ר יהודה ב"ר אלעי בפסח היה הדבר וכשבאתי לעצרת אמרתי היכן הוא יהודה בר נחמיה אמרו לי הלך לו ספ' והקרבתם

עולה אלו אתה מקריב חוץ מן האמורין בתורת כהנים אתה או' אלו אתה מקריב חוץ מן האמורין בתורת כהנים או הן האמורין בתורת כהנים וכי שוין הן הא אין עליך לומ' כלשון אחרון אלא כלשון ראשון אלו אתה מקריב חוץ מן האמורין בתורת כהנים פרים בני בקר שנים ואיל אחד הרי שמצא פרים ולא מצא אלים מצא אלים ולא מצא כבשים שומע אני לא יקריב עד שימצא כלם ת"ל שבעת ימים תקריבו אשה ליי' אפי' אחד מהן או אפילו כולן מצויין ת"ל פרים בני בקר שנים ואיל אחד שבעה כבשים בני שנה מלבד עולת התמיד מקיש נסכים לבהמה מה בהמה נפסלת במומין בחסר וביתר אף נסכים נפסלין במומין בחסר וביתר ספ' ובחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו וחגותם חג ליי' שבעת ימים קבעו הכתו' חובה והקרבתם עולה אשה ריח ניחח ליי' הרי שמצא פרים ולא מצא אלים אלים ולא מצא כבשים שומע אני לא יקרב עד שימצא כולם ת"ל שבעת ימים תקריבו אשה ואפי' אחד מהן אפי' כולם מצויין ת"ל פרים בני בקר שלשה עשר אלים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים יהיו מנין לנסוך המים בחג היה ר' עקיבא או' הביאו עומר בפסח שתתברך לכם תבואה נאמ' הביאו בכורים בעצרת שיתברכו עליך פירות האילן אף ניסך המים בחג שיתברכו לך גשמים ר' יהודה בן בתירא או' נאמ' בשני ונסכיהם בששי ונסכיהם בשביעי כמשפטם מ"ם יו"ד מ"ם מים נמצאו למדין ניסוך המים מן התור' ר' נתן או' בקדש הסך להביא את המים ספ' ביום השמיני עצרת תהיה לכם עצרו הכתו' מלצאת הרי שהביא קדשיו מבית פגי לירושלם שומע אני יאכל בירושלם וילך וילן בבית פגי ת"ל וביום השמיני עצרת עצרו הכתו' מלצאת אין עצירה אלא כניסה שנ' אני עצור לא אוכל לבא בית יי' ויהי דבר יי' אל ירמיהו והוא עודנו עצור בחצר המטרה אין לי אלא יום טוב האחרון שעצור מלצאת יום טוב הראשון מלצאת מנין ודין הוא הואיל וזה קרוי מקרא קדש וזה קרוי מקרא קדש מה זה עצור מלצאת אף זה עצור מלצאת והקרבתם עולה אשה ריח ניחח הרי שמצא פר ולא מצא איל איל ולא מצא כבש לא יקריב עד שימצא כולם ת"ל

ת"ל פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים ספ' אלה תעשו ליי' במועדיכם אלו נדרים ונדבות שנדר ברגל יביאם ברגל או אלו נדרים שנדר קודם ברגל שיביאם ברגל כשהוא או' כי תדור נדר ליי' אלהיך הרי נדרים ונדבות שנדר קודם לרגל אמורין הא מה ת"ל אלה תעשו ליי' במועדיכם אלו נדרים ונדבות שנדרו ברגל שיביאם ברגל לבד מנדריכם וגו' אלו קיני זבין וקיני זבות שנתנה תורה רשות שיביא ברגל לבד מנדבות ויאמר משה אל בני ישראל להפסיק הענין דברי ר' שמעון סליק פרשתא סדר ראשי המטות וידבר משה אל ראשי המטות למה

נאמ' לפי שהוא או' ותקעו בהן ונועדו כל העדה ואם באחת יתקעו אבל לא שמענו להיכן אני דן נאמרה תקיעה בעדה ותקיעה בנשיאים מה תקיעה האמורה בעדה בפתח אהל מועד אף תקיעה האמורה בנשיאים בפתח אהל מועד או כל הקודם במקרא קודם במעשה ת"ל וידבר משה אל ראשי המטות הואיל ונאמרו דברות בתורה סתם ופרט באחת מהן שהנשיאים קודמין אף פורטני בכל הדברות שיהו הנשיאים קודמין ור' יוחנן אמ' אינו צריך הרי הוא או' ויקרא אל משה וישבו הנשיאים וכל העדה ואחר עשו וכו' הואיל ונאמרו דברות בתורה סתם ופרט באחד מהן שהנשיאים קודמין אף פורטני בכל הדברות שהנשיאים קודמין ת"ל אל ראשי המטות בא הכתו' ללמדך שלא תהא התרת נדרים אלא מפי מומחה זה הדבר אשר צוה יי' מגיד כשם שנתנבא משה בכה כך נתנבאו הנביאים בכה אמר מוסיף עליהם דבר זה אשר צוה יי' הבעל מפר ואין חכם מפר חכם מתיר ואין הבעל מתיר והרי דברים ק"ו אם מי שאינו מתיר מפר מי שהוא מתיר אינו דין שיפר ת"ל זה הדבר אשר הבעל מפר ואין חכם מפר חכם מתיר ואין הבעל מתיר ספ' איש להוציא את הקטן ואת בן י"ג ויום אחד הרי אתה דן נאמ' כאן נדר ונאמ' להלן נדר מה נדר האמור להלן נדר ונדבה אף נדר האמור כאן נדר

ונדבה מכאן אמרו מבן י"ג שנה ויום אחד נדבריו קיימין כי ידור נדר (לך) ליי' את שהסמיך נדרו לדבר שאיפשר לו הרי זה נדר ואם לאו אין זה נדר אתה או' את שהסמיך נדרו לדבר [שאיפשר לו] הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר או שיאמר לשם ת"ל לאסור אסר מ"מ הא אין עליך לומר כלשון אחרון אלא כלשון הראשון או כשם שבנדריים את שהסמיך את נדרו לנדר שאיפשר לו הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר כך אף בשבועות וגמר מהקדש דכתי' איש כי יפליא מי שיודע להפלות כך בשבועות [עה] ת"ל לאסור אסר מ"מ מה הפרש בין נדרים לשבועות בנדריים בנ[ו]דר בחיי המלך בשבועות בנשבע במלך עצמו אעפ"י שאין ראה לדבר זכר לדבר חי יי' וחי נפשך אם אעזבך לאסור אסר על נפשו הוא אסור ואין אסור על אחרים שהיה בדין מה אם במקום שאין מפר נדרי (עצמו) מי שנדר הרי הוא מפר נדרי עצמו עד שלא ידור מקום שמפר נדרי אשתו משנדרה אינו דין שיפר נדרי אשתו עד שלא תדור ת"ל לאסור אסר על נפשו הוא אסור ואינו אסור על אחרים דבר אחר לאסור למה נאמ' לפי שהיה או' ככל היוצא מפיו יעשה אין לי אלא שהוציא בפיו קבל עליו בנדריים ובשבועות מנין ת"ל לאסור אסר שהוציא וקבל עליו נדבות ובשבועות ת"ל לאסור אסר על נפשו יכול אפי' נשבע לאכול נבלות וטרפות ושקצים ורמשים קורא אני עליו ככל היוצא מפיו יעשה ת"ל לאסור אסר על נפשו לאסור את המותר ולא להתיר את האסור לא יחל דברו שלא יעשה דברו חולין הרי שהיה חכם [יכול] יפר לעצמו והדין נותן מה לאחרים מפר לעצמו אינו מפר ת"ל לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין מגיד שעובר על בל יחל ועל בל תאחר לא יחל דברו ר' אליעזר או' לעשות הבטאה כשמיעה ר' עקיבא או' ככל היוצא מפיו יעשה לעשות הבטאה כשבועה ואשה מקיש אשה לאיש מה האיש עובר על בל תאחר [אף אשה כך] ואשה שומע אני משתבגר [עוברת על בל תאחר] ת"ל

בנעוריה אי בנעוריה יכול ואפי' קטנה ת"ל ואשה הא כיצד יצאה מכלל קטנה ולכלל בגרות לא באת מכאן אמרו בת י"ב שנה ויום אחד דבריה קיימין כי תדור נדר את שתסמיך נדריה לדבר (שאי) איפשר להנדר הרי זה

נדר ואם לאו אין זה נדר אתה או' את שתסמוך נדריה לדבר (שאי) איפשר להנדר הרי זה נדר ואם לאו אין זה נדר או עד שתדור לשם (ת"ל) ואסרה אסר מ"מ הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון את שתסמוך נדר' לדבר וכו' ואסרה איסר אין איסר אלא שבועה וכן הוא או' או ואסרה אסר על נפשה בשבועה בית אביה ברשות אביה אתה או' בית אביה ברשות אביה או בית אביה כמשמעו ת"ל בנעוריה נעורים בבית אביה אמרתי ולא נעורים בבית הבעל להביא את שנתארמלה ונתגרשה אתה או' מן הארוסין או [יכול] מן הנשואין [בלבד] ת"ל בנעוריה בית אביה שכל נעוריה בבית אביה יצאת נתארמלה ונתגרשה שאין נעוריה בבית אביה ספ' ושמע אביה להביא את החרש ושמע אביה ששמע הוא השמיעוהו אחרים מנין ת"ל וקמו כל נדריה והחריש לה עד שיהא מתכוין לה שאם נדרה בתו ואמר סבור הייתי שהיה אשתי הרי זה יחזיר ויפר שנ' והחריש לה עד שיהא מתכוין וקמו כל נדריה וכל אסר שאם נדרה וקיים וחזר והפר שומע אני יהא מופר מה אני מקיים וקמו כל נדריה עד שלא יפר או עד (מ)שיפר מה אני מקיים כל נדריה עד שלא קיים או אף משקיים ת"ל (יקיים) מגיד הכתו' שכל נדר שאם קיים שעה אחת אין רשאי להפר ספ' ואם הניא אביה ביום שמעו איני יודע הנאה זו מה היא כשהוא או' ואם ביום שמוע אישה יניא אותה למד בבעל הנאה היא הפרה ולמד בבעל שעשה חרישה ושמיעה ביום נדר לא אם אמרת להקים מנין הרי אתה דן רשאי להקים להפר אם למדתי לענין הפר שעשה הנאה בהפרה וחרישה ושמיעה ביום נדר אף בהקם עשה הנאה כהפרה וחרישה ושמיעה כיום נדר לא אם אמרת (בחלק) בהפר שחלק מכללו לפיכ' עשה חרישה ושמיעה ביום נדר תאמר בהקם שלא חלק מכללו לפיכ' לא עשה בו חרישה כשמיעה ביום נדר לא זכיתי אד[ו]נו מן הבעל והבעל מפר והאב מפר מה הבעל עשה בו חרישה ושמיעה ביום נדר אף האב עשה בו חרישה ושמיעה ביום נדר ועוד ק"ו מה הבעל שאין

הרשות מתרוקנת לו עשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר (לא אם אמרת בבעל) האב שהרשות מתרוקנת לו אינו דין שנעשה בו חרישה ושמיעה כיום [נדר] לא אם אמרת בבעל שמפר בבגרות לפיכ' עשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר תאמר באב שאין מפר בבגרות לפיכ' לא נעשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר לא זכיתי מן הדין ת"ל אלה החקים אשר צוה יי' על כורחך אתה מקיש את האב לבעל מה הבעל עשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר להקם אף האב נעשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר ויי' יסלח לה הרי שנדרה ובטלו בלבו ועשתה מזידה מנין שהצריכה סליחה ת"ל ויי' יסלח לה והרי דברים ק"ו אם נדרים המופרים צריכין סליחה ק"ו לנדרים שאינן מופרין משלו משל למה הדבר דומה למתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה והרי דברים ק"ו מה אם המתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה צריך סליחה ק"ו למתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר חזיר שצריך סליחה והרי דברים ק"ו אם נדרים המופרין צריכין סליחה ק"ו לנדרים שאינן מופרין כי הניא אביה אם הפר האב מופר ואם לאו אינו מופר אמ' לאפטרופוס כל נדר שתהא נודרת בתי מכאן ועד שאבא ממקום פלוני הפר לה והפר לה שומע אני יהא מופר ת"ל ואם הניא אביה אותה אם הפר האב מופר ואם לאו אינו מופר דברי ר' יאשיהו ר' יונתן או' מצינו בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו ספ' ואם היו תהיה לאיש זו ארוסה אתה או' זו ארוסה או אינו אלא נשואה ת"ל כשהוא או' אם בית אישה נדרה הרי נשואה אמור ואם היו תהיה לאיש זו ארוסה דברי ר' יאשיהו ר' יונתן או' אחד זה ואחד זה לא בא הכתו' לחלוק אלא רשותו שכל זמן שהיא בבית אביה (לבית) [והיא ארוסה אביה] ובעלה מפירין נדריה נשאת אין אביה מפר נדריה ונדר[י]ה עליה שבאו מבית

אביה לבית בעלה או אינו אלא נדרים שנדרה ברשותו אמרת ק"ו מה אם נדר שנדרה שלא ברשותו הרי הוא מופר ק"ו לנדרים שנדרה ברשותו ד"א ונדריה

עליה נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו אתה אומ' נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו או אינו אלא נדרים שהוקמו ושהופרו הרי אתה דן הואיל והאב מפר הבעל מפר מה האב אין מפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו אף הבעל לא יפר

66

נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו ועוד ק"ו מה האב שהרשות מתרוקנת לו אין מפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו הבעל שאין הרשות מתרוקנת לו אינו [דין] שלא יפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו לא אם אמרת באב שאין מפר בבגרות לפיכך אינו מפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו תאמר בבעל שמפר בבגרות לפיכך יפר כל נדרים לא זכיתי מן הדין ת"ל אלה החקים אשר צוה יי' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריה בית אביה על כרחך אתה מקיש את הבעל לאב מה האב אין מפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו אף הבעל אינו מפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו מבטא שפתייה אין ביטוי אלא שבועה וכן הוא או' כי תשב' לבטא בשפתיים להרע או להטיב ושמע אישה ביום שמעו והחריש לה וקמו כל נדריה ואסר[י]ה אשר אסרה על נפשה יקומו ושמע אישה להוציא את החרש ושמע אישה אין לי אלא ששמע הוא השמיעוהו אחרים מנין ת"ל וקמו כל נדריה והחריש לה עד שיהא מתכוין לה שאם נדרה אשתו ואמ' סבור הייתי ש(י)[ת]הא בתי נדרה בתו ואמ' כסבור הייתי ש(י)[ת]הא אשתי הרי זה יחזור ויפר שנ' והחריש לה עד שיהא מתכוין לה וקמו כל נדריה שאם נדרה וקיים וחזר והפר שומע אני שיהא מופר מה אני מקיים וקמו כל נדריה עד שלא יפר או [יכול] עד שיפר מה אני מקיים והפר את נדריה אם אמר(ת) לה כל נדרים שאת עתידה לידור הרי הן קיימין והפר את נדרה עד שלא קיים או [יכול] אף מ(י)שקיים ת"ל יקומו מגיד הכתו' שכל נדר שקיים שעה אחת אין יכול להפר ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר את נדרה אשר עליה ואת מבטא שפתייה אשר אסרה על נפשה ואם ביום שמוע אישה למד בבעל שהנאה היא הפרה ולמד בבעל [שע]ן[ו]שה חרישה ושמיעה כיום נדר והפר את נדרה אשר עליה ולא נדרים שאין עליה שר' אליעזר או' יפר והדין נותן מה אם במקום שאין מפר נדרי עצמו משנדר הרי הוא מפר נדרי עצמו עד שלא ידור [כ"ש] נדרים שעליה מפר ולא נדרים שאינן

עליה שר' אליעזר או' יפר והדין נותן מה אם במקום שמפר נדרי עצמו משנדר הרי הוא מפר נדרי עצמו עד שלא ידור מקום שמפר נדרי אשתו משנדרה אינו דין שיפר נדרי אשתו עד שלא תדור אמרו לו לא אמרה תורה אלא והפר את נדרה אשר עליה נדרים שעליה מפר ולא נדרים שאינן עליה ד"א אישה יקימנו ואישה יפרנו את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר לא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר ויי' יסלח לה הרי שנדרה ובטלה בלבה ועשתה מזידה מנין שצריכה סליחה ת"ל ויי' יסלח לה והרי דברים ק"ו אם נדרים המופרים צריכי' סליחה ק"ו לנדרים שאינן מופרין משלו משל למה הדבר למתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה והרי דברים ק"ו אם המתכוין לאכול בשר חזיר ואכל טלה צריך סליחה ק"ו למתכוין ואכל והרי דברים ק"ו אם נדרים המופרין צריכין סליחה ק"ו לנדרים שאינן מופרין ספ' ונדר אלמנה וגרושה מן הנישואין אתה או' מן הנישואין או אינו אלא מן האירוסין הרי אתה דן הואיל ובעולה אין אביה מפר נדריה ואלמנה וגרושה אין אביה מפר נדריה מה בעולה שיצאת מרשות אביה או אפי' נתארמלה מזה ונשאת לזה ונתגרשה מזה ונשאת לזה קורא אני עליה ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה לפי שמצאנו באלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ת"ל ואם בית אישה נדרה מ"מ ואם בית אישה נדרה זו נשואה או אינו אלא ארוסה כשהוא או' ואם היו תהיה לאיש הרי ארוסה אמורה הא מה ת"ל אם בית אישה נדרה זו נשואה דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא או' זו יתומה בחיי האב ספ' ושמע אישה להוציא את החרש ושמע אישה אין לי אלא ששמע

הוא השמיעוהו אחרים מנין ת"ל וקמו כל נדריה והחריש לה זו חריש' לקיים אתה או' זו חרישה לקיים או אינו חרישה למקט כשהוא או' אם החרש יחריש לה אשה הרי חרישה למקט אמור מה ת"ל והחריש לה זו חרישה לקיים [2] וקמו כל נדריה וכל איסר עד שלא יפר או [יכול] אף משיפר מה אני מקיים והפר את נדרה עד שלא קיים או [יכול] אף משקיים ת"ל יקום [1] וקמו

67

כל נדריה וכל אסר שאם נדרה וקיים וחזר והפר שומע אני יהא מופר מה אני מקיים מגיד הכתו' שכל נדר שקיים שעה אחת אינו רשאי להפר ספ' ואם הפר יפר אתם אישה ביום שמעו מלמד שנתנה תורה רשות להפר כל היום כל מוצא שפתיה להוציא אפטרופוס אשה הפרם אם הפר הבעל מופר ואם לאו אינו מופר אמרה יודעת אני שכל נדרים שהיה בעלי שומע היה מפר שומע אני שיהא מופר ת"ל אישה הפרם אם הבעל מפר מופר ואם לאו אין מופר אמ' לאפטרופוס כל נדרים שתהא אשתו נודרת מכאן ועד יום פלו' הפר לה והפר לה שומע אני יהא מופר ת"ל אשה הפרם אם הבעל מיפר מופר ואם לאו אינו מופר דברי ר' יאשיה ר' יונתן או' מצאנו בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו וי"י יסלח לה הרי שנדרה ובטלה בלבה והלכה ועשתה מזידה מנין שצריכ' סליחה ת"ל וי"י יסלח לה והלא דברים ק"ו אם נדרים המופרין צריכין סליחה ק"ו לנדרים שאין מופרין משלו משל למה הדבר דומה למתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה צריך סליחה ק"ו למתכוין לאכול ואכל והרי דברים ק"ו אם נדרים המופרין צריכין סליחה ק"ו לנדרים שאין מופרין ספ' כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש למה נאמ' לפי שהוא או' והפר את נדרה אשר עליה שומע אני אף נדרים [בין] שיש בהן ענוי נפש ובין שאין בהן ענוי נפש ת"ל כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש לא אמרתי אלא נדרים שיש בהם ענוי נפש אין לי אלא נדרים שיש בהן ענוי נפש נדרים שבינו לבינה [מנין] ת"ל אלה החקים אשר צוה י"י את משה בין איש לאשתו [יכול] שומע אני בין שיש בהן ענוי נפש ובין שאין בהן ענוי נפש ת"ל כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש איש' יקימנו ואישה יפרנו מה נדר שאין מתחלל אלא על ידי אחרים הרי הוא מופר כך כל נדר שאין מתחלל אלא על ידי אחרים יפר דברי ר' יאשיה ר' יונתן או' מצאנו נדר שאין מתחלל על ידי אחרים אלא בו והרי

הוא מופר אלא כיצד אמרה קונם פירות העולם עלי הרי זה [מפר] פירות מדינה זו עלי יביא לה ממדינה אחרת פירות חנווני זה עלי אין יכול להפר אלא (מה) זה נדר שאין מתחלל על ידי אחרים אלא בו אין לי אלא בעל שאין מפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהן ענוי נפש האב מנין אתה דן הואיל והבעל מפר מה הבעל אין מפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהן ענוי נפש אף האב לא יפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהן ענוי נפש או חלוף הואיל והאב מפר והבעל מפר מה האב מפר כל נדר אף הבעל מפר כל נדר מה אני מקיים כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש בימי הבגר אבל בימי נעורים יפר כל נדר ת"ל בנעוריה בית אביה נעורים בבית אביה אמרתי ולא נעורים בבית (אביה) [בעלה] דנתי וחלפתי בטל או חלוף זכיתי לדין בתחלה הואיל והבעל מפר והאב מפר מה הבעל אינו מפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהן ענוי נפש אף האב לא יפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהן ענוי נפש שמפר בבגר אין מפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהן ענוי נפש האב שאין מפר בבגר אינו דין שלא יפר אלא נדרים שבינו לבינה נדרים שיש בהם ענוי נפש לא אם אמרת בבעל שאין הרשות מתרוקנת לו לפיכ' אין מפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהן ענוי נפש תאמר באב שהרשות מתרוקנת לו לפיכ' יפר כל נדר לא זכיתי מן הדין ת"ל אלה החקים אשר

צוה יי' את משה על כרחך אתה מקיש את האב לבעל מה הבעל אין מפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהם עינוי נפש אף האב אין מפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהן עינוי נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו נדרה מן התאנים ומן הענבים קיים לתאנים כולו קיים הפר לתאנים אין מופר עד שיפיר אף לענבים דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא או' קיים לתאנים לא קיים לענבים שנ' אישה יקימנו ואישה יפרנו במינו נדרה מן התאנים ומן הענבים ונשאל

68

לחכם והתיר לה לתאנים ולא לענבים לענבים ולא לתאנים כולו מותר אסר לה לתאנים ולא לענבים לענבים ולא לתאנים כולו אסור היפר לה בעלה לתאנים ולא לענבים לענבים ולא לתאנים כולו מופר קיים לה לתאנים ולא לענבים לענבים ולא לתאנים כולו קיים אימתי בזמן שהוא נדר אחד אבל אם אמרה תאנה שאני טועמת ועוד ענב' שאני טועם ונשאל לחכם והתיר לה לתאנים ולא לענבים לענבים ולא לתאנים הפר לה בעלה לתאנים ולא לענבים לענבים ולא לתאנים וקיים לה לתאנים ולא לענבים לענבים ולא לתאנים הקיום בקיומו וההפר בהפרו ספ' ואם החרש יחריש לה זו חרישה למקט אתה או' זו חרישה למקט או אינו אלא חרישה לקיים כשהוא או' והחריש לה הרי חרישה לקיום אמורה הא מה ת"ל ואם החר[י]ש לה זו חרישה למקט מיום אל יום שומע אני מעת לעת ת"ל אשר עליה הקים אתם כי החריש לה ביום שומעו ר' שמעון בן יוחאי או' מעת לעת שהרי אמרה תורה מיום אל יום ואם הפר יפר אותם אחרי שמעו אחרי קיום הנדר אתה אומ' אחרי קיום הנדר או אחרי שמעו כשמועו כשהוא או' כי החריש לה ביום שמעו הרי שמעו אמורה הא מה ת"ל אחרי שמעו אחרי קיום הנדר ונשא את עונה מגיד שטעון מוכנס תחתיה והרי דברים ק"ו אם מדת פורענות מועטת הגורם תקלה לחבירו הרי הוא מוכנס תחתיו ק"ו למדת הטוב מרובה אלה החקים אשר צוה יי' את משה בין איש לאשתו על כרחך אתה מקיש את האב לבעל ואת הבעל לאב בכל מדות שאמרנו בנעוריה בית אביה נעורים בבית אביה אמרתי ולא נעורים בבית הבעל ור' ישמעאל או' בנעוריה בנערה המאורשה הכתו' מדבר שיהו אביה ובעלה מפירין נדריה ספ' בריאתה וידבר יי' אל משה לאמר נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים נקום נקמת בני ישראל להודיע

שבחן של צדיקים שאין נפטרין מן העולם עד שנוקמין נקמת ישראל שהוא נקמת מי שאמר והיה העולם מאת המדינים והלא מואבים הם היו תחלה לדבר שנ' וילכו זקני מואב וזקני מדין מימיהם לא עשו שלום זה עם זה וכשבאו להלחם עם ישראל עשו שלום זה עם זה ונלחמו עם ישראל משלו משל למה הדבר דומה לשני כלבים שהיו בעדר והיו צהובין זה עם זה בא זאב ליטול טלה מן העדר והיה אחד מהן מתריז כנגדו אמ' חבירו אם איני הולך ומסייעו עכשיו עוקף עלי והורגני עשו שלום זה עם זה ונלחמו זה עם זה עם זאב כך מואב ומדין מימיהם לא עשו שלום זה עם זה שנ' המכה את מדין בשדה מואב וכשבאו להלחם עם ישראל עשו שלום זה עם זה ונלחמו עם ישראל מאת המדינים שהיו מי דינין על ישראל מאת המדינים שהיו מיעצים על ישראל מאת המדינים שהיו מי טיירין על ישראל אחר תאסף אל עמך מגיד שמיתתו של משה מעכבת למלחמת מדין ואעפ"כ הלך משה ועשה בשמחה שנ' וידבר משה אל העם החלצו מאתכם אין החלצו אלא הזדרזו שנא' חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל ויהיו על מדין וגו' אמר להם לא נקמת בשר ודם אתם נוקמין אלא נקמת מי שאמ' והיה העולם שנ' אל קנוא ונוקם יי' ובעל חמה ספ' אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל

תשלחו לצבא כ"ד אלף דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא או' אלף למטה אלף למט' י"ב אלף למה נאמ' לכל מטות ישראל להביא שבטו של לוי וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה מגיד הכתו' שהיו בני ישראל אנשים כשרים וצדיקים ומסרו נפשם על הדבר ר' נתן או' אחרים מסרום איש פלו' כשר יוצא למלחמה איש פלוני צדיק יוצא למלחמה ר' אלעזר המודעי או' בא וראה כמה חיבתן של רועי ישראל על ישראל שעד שלא שמעו שמיתתו של משה מעכבת למלחמת מדין מה נאמ' בהן מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלוני כיון ששמעו שמיתתו של משה מעכבת למלחמת מדין התחילו מתחבאין ואעפ"כ נמסרו על כרחן לכך נאמ' וימסרו מאלפי ישראל ספ' וישלח אותם

69

משה אלף למטה לצבא אותם ואת פינחס מגיד שהיו שקולין כפינחס ופינחס היה שקול כנגד כולם מפני מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר לפי שהלך פינחס לנקום נקמת אבי אמו שנ' והמדנים מכרו אותו אל מצרים וכלי הקדש זה ארון שנ' ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו וחצוצרות התרועה בידו אין ידו אלא רשותו שנ' ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון ואו' ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו וילך וכל טוב אדוניו בידו ויצבאו על מדין הקיפוה משלש רוחותיה ר' נתן או' תן להם רוח רביעית ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת מלכי מדין וגו' חמשת מלכי מדין למה נאמ' והלא כבר נאמ' את אוי ואת רקם מה ת"ל חמשת מלכי מדין מגיד הכתו' שכשם ששוו כלם בעצה אחת כך שוו כלם בפורענות ואת בלעם בן בעור נתנו לו ישראל שכרו משלם ולא קיפח[ו] לפי שבא ליתן להם עצה אמ' להם כשהייתם ס' ריבוא לא יכלתם להם עכשיו אתם יכולין להם לכך נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו ר' נתן או' בב"ד הרגוהו שנ' ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל וישבו בני ישראל את נשי מדין ואת טפם ואת כל עריהם במושבותם זה בית ע"ז שלהם ואת כל טירתם מקום שהיו נוטריין בית ע"ז שלהן ד"א ואת כל טירתם מקום שהיו בטיריון ויקחו את כל השלל באדם ובבהמה מגיד שהיו בני אדם כשרין וצדיקים ולא נחשדו על הגזל לא כענין שנא' וימעלו בני ישראל מעל בחרם אבל כאן ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח ואת כל השלל אל המחנה ספ' ויצאו משה ואלעזר הכהן אבא חנן או' משום ר' אליעזר לפי שיצאו נערי ישראל להטיף מן הבזה ויקצוף משה על פקודי החיל מגיד שאין הסרחון תלוי אלא בגדולים ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה אמ' לו פינחס ר' כשם שפיקדנתו עשינו [אמר לו משה] הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם ומה היה דבר בלעם אמ' להם אפי' אתם מכניסין כל המונות שבעולם אי אתם יכולין להם שמא מרובין אתם יתר מן המצרים שנ' בהן ויקח שש מאות רכב בחור אלא באו ואני נותן לכם עצה מה תעשו אלה[י]הן

של אלו שונא זימה הוא העמידו לכם נשיכם ובנותיכם לזימה והן שולטין בזמה ואלהיהן שולט בהן שזה כלל שכל זמן שעושין רצונו הוא נלחם להם שנ' יי' ילחם לכם ואתם תחרישון ובזמן שאין עושין רצונו כביכול הוא נלחם בם שנ' ויהפוך להם לאויב ולא עוד אלא שעושין את הרחמן אכזרי שנ' היה יי' כאויב בלע ישראל וגו' ועתה הרגו כל זכר בטף וגו' זו בעולה והראויה לבעל אעפ"י שלא נבעלה אתה או' זו בעולה והראויה לבעל אעפ"י שלא נבעלה או [אפי'] אינה ראויה לבעל כשהוא או' וכל הטף בנשים הרי שאינה ראויה לבעל אמורה הא מה ת"ל ועתה הרגו כל זכר בטף זו בעולה והראויה לבעל אאפ"י שלא נבעלה הרוגו למה נאמר להפסיק הענין דברי ר' ישמעאל שאם קורא אני ועתה [הרגו] כל זכר בטף וכל הטף באנשים איני יודע באי זה ענין מדבר הכתו' לכל נאמ' הרוגו להפסיק הענין דברי ר' ישמעאל ד"א הרוגו למה נאמ' אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמ' [הרגו] ללמדך שאין עונשין מן הדין וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר מכאן היה ר' שמעו' בן יוחאי או' גיורת עצמה שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד כשרה לכהונה ואתם חנו למה נאמ' לפי שהוא או' וכל אשר באהל שומע אני אף

הקש וחרין והעצים והאבנים והאדמה במשמע ת"ל ולקח אזור וטבל במים איש טהור [יכול] כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה ונפש בהמה במשמע ת"ל וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ הא למדנו לד' כלים ולכלי מתכות מנין ת"ל אך את הזהב ואת הכסף הא למדנו לד' כלים ולכלי מתכות לכלי אחד מנין ת"ל וכל כלי פתוח (ת"ל) לכלי אדם אחד מנין ת"ל ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים או [יכול] אלו לכלל חיטוי ולכלל טומאה ת"ל הוא יטמא והוא יתחטא את שבא לכלל חיטוי לא בא לכלל טומאה אתם ושביכם מה אתם בני ברית אף שביכם בני ברית פס' וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו למה נאמ' לפי שהוא או' או שק אין לי אלא שק מנין לעשות כמעשה עזים כשק אמרת ק"ו הוא מה המת חמור עשה בו וכל מעשה עזים כשק שרץ הקל אינו דין שיעשה בו כל מעשה עזים כשק אמרת כך דנין מן

70

החמור לה(ה)קל להחמיר עליו [ש]אין ת"ל בגד במת שכבר ק"ו הוא מה שרץ הקל עשה בו את הבגד כשק המת חמור [לא] דין הוא שנעשה בו את הבגד כשק מה ת"ל בגד במת אלא מופנה להקיש ולדון ג"ש נאמ' כאן בגד ונא' להלן בגד מה בגד האמור להלן עשה בו כל מעשה עזים כשק אף בגד האמור כאן נעש' בו כל מעשה עזים כשק מה כאן טווי וארוג אף להלן טווי וארוג להביא את פסיקיא ופונדא של חמור שהוא טווי וארוג יצאו פתילות וחבלים שאינו טווי וארוג ספ' ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה לפי שבא לכלל כעס ובא לכלל טעות ר' אלעזר בן עזריה או' בג' מקומות בא משה לכלל כעס ובא לכלל טעות כיוצא בו או' ויקצוף על אלעזר הכהן ועל איתמר וגו' מהו או' מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש כיוצא בו אתה או' ויאמר להם שמעו נא המורים מהו או' ויך את הסלע במטהו פעמים אף כאן הוא או' ויקצוף משה על פקודי החיל מהו או' ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות ויש או' משה נתן לו רשות לאלעזר לדבר שכשיפטר מן העולם לא יהיו ישראל אומ' לו אם בחיי רבך לא היית מדבר עכשו אתה מדבר ד"א שיהא או' דבר בשם אמרו שנ' ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי ספ' אך את הזהב ואת הכסף כלים אתה או' כלים או אינו אלא גלומים הרי אתה דן הואיל ומתי ישראל מטמאין והרוגי מדין מטמאין מה מתי כלים ולא גולמין אף הרוגי מדין כלים ולא גולמין ר' יוסי הגלילי או' כלים אתה או' כלים או אינן אלא גולמין ת"ל אך חלק ספ' כל דבר אשר יבא באש כגון הלבוסין והסכינין והקדירות והשפודין והאסכלאות מפני גוית גוים וכל אשר יבא באש תעבירו במים כגון הכרנבאות והכוסות והקיתונות והקומקמין והיורות מפני גויות גוים והרי דברים ק"ו אם מי שאין טעון טבילה טעון הזאה מי שטעון טבילה [לא] דין הוא שיטעון הזאה והרי דברים ק"ו אם

מי שאין טעון הזאה טעון טבילה מי שטעון הזאה דין הוא שיטעון טבילה וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם למה נאמ' לפי שהוא או' בחלל חרב בא הכתו' ולמד על החרב שהיא טמאה טומאת שבעה והנגע ב(א)[ה] טמא טומאת ז' הא למדנו לכלים ואדם כלים ואדם כלים מנין ת"ל וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם הא למדנו לכלים ואדם וכלים ואחר תבואו אל המחנה מה כאן אסור לבא אל המחנה אף להלן אסור לבא אל המחנה מה להלן עד ערב אף כאן עד הערב ספ' י"ג בריאתה וידבר יי' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען למה נאמר' פרשה זו לפי שהוא או' אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש אין לי אלא שהפריש משה בעבר הירדן מנין שצוה משה את יהושע להפריש ערי מקלט [בארץ כנען] ת"ל והקריתם לכם ערים אחר ירושה וישיבה הכתו' מדבר אתה אומ' אחר ירושה וישיבה או אינו מדבר אלא בכניסתן לארץ מיד ת"ל כי יכרית

י"י' אלהיך אחר ירושה וישיבה הכתו' מדבר כי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען מכאן היה ר' יהודה או' אין הירדן מארץ (ישראל) כנען ר' שמעון בן יוחאי או' אשר על ירדן ירחו מה ירחו מארץ כנען אף הירדן מארץ כנען ספ' והקריתם אין הקריאה אלא הזמנת ערים שומע אני כרכין ת"ל ערי שומע אני אפי' כפרים ת"ל ערים כיצד מגיד שלא היו שם אלא שווקים ובית המחי' ונס שמה רוצח שומע אני כל רוצח במשמע ת"ל מכה נפש שומע אני אף מכה אביו ואמו במשמע ת"ל רוצח מכה נפש לא אמרתי אלא רוצח מכה נפש ומכה נפש הרוצח יצא המכה אביו ואמו שאינו גולה והיו לכם הערים למקלט מגואל למה נאמ' לפי שהוא או' ורוצח גואל הדם את הר[ו]צח אין לו דם שומע אני יהרגנו בינו לבין עצמו ת"ל ולא ימית הרוצח עד עמדו לפני העם למשפט ספ' והערים אשר תתנו שש ערי מקלט תהיין עם הראשונות אתה או' עם הראשונות או חוץ מן הראשונות ת"ל את שלש הערים תתנו מעבר לירדן הא מה ת"ל והערים אשר תתנו שש עם

71

הראשונות את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואלו הן את בצר במדבר בארץ המישור לראובני ואת ראמות בגלעד וכנגדן ג' שבארץ כנען ויקדשו את קדש בגליל בהר נפתלי ואת שכם בהר אפרים ואת קרית ארבע היא חברון בהר יהודה נמצינו למדין ששוו שני שבטים ומחצה שבעבר הירדן לט' שבטים ומחצה שבארץ כנען ולפי דרכנו למדנו שרוב שופכי דמים בארץ כנען ערי מקלט תהיינה אין לי [אלא] שקולטת בארץ בחוצה לארץ מנין ת"ל לגר תושב מנין ת"ל תהיינה לבני ישראל אין לי אלא לישראל לגרים מנין ת"ל לגר לתושב מנין ת"ל ולתושב אי כשם שגולה [הגר] על ידי ישראל כך ישראל גולה על ידי אמרת אם כשהרגו ישראל פטור ק"ו שלא יגלה אלא אם הרגו ישראל הרגו אם הרג ישראל נהרג תהיינה ו' הערים האלה למקלט למה נאמ' לפי שהוא או' את ג' הערים תתנו מעבר לירדן שומע אני הראשונה שמפרשין תהא קולטת ת"ל תהיינה שש הערים מגיד שלא קלטה אחת מהן עד הפרישן כולם ספ' ואם בכלי ברזל הכהו למה נאמ' לפי שהוא או' ואם באבן ידי אשר ימות בה הכהו או בכלי עץ יד אשר ימות בה הכהו אין לי אלא שהרגו באלו שיהא חייב בברזל מנין ת"ל ואם בכלי ברזל הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם כשהרגו באבן ובעץ חייב ק"ו בברזל אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמ' ואם בכלי ברזל ללמדך שאין עונשין מן הדין [או] מה אבן מלא יד אף ברזל מלא יד אמרת גלוי היה לפני הקב"ה שהברזל ממית במשהו לפיכך לא נאמ' בו יד אלא אפי' במחט ואפי' בצנורה אין לי אלא שהרגו בברזל שהוא חייב השליך עליו עששית וגילומין מנין ת"ל רוצח הוא מות ימות מ"מ ספ' ואם באבן יד למה נאמ' לפי שהוא או' וכי יריבון אנשים שומע אני בין יכנו בין בדבר שהוא כדי להמיתו ובין בדבר שאינו כדי להמיתו ת"ל ואם באבן יד מגיד שאינו חייב עד שיכנו בדבר שהוא כדי להמיתו מנין שכל מקום שהוא כדי להמיתו ת"ל וכי יהיה שונא לרעהו וארב לו וקם עליו מגיד שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמית שהוא מקום כדי להמית אין לי אלא שהרגו באבן שהוא

חייב גלגל עליו סלעים ועמודים מנין ת"ל רוצח הוא מות יומת הרוצח מ"מ ספ' ואם בכלי עץ יד אשר ימות למה נאמ' לפי שהוא או' וכי יכה איש את עבדו שומע אני יכנו בין בדבר שיש בו כדי להמית ובין בדבר שאין בו כדי להמית ת"ל או בכלי עץ יד אשר ימות מגיד שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמית על מקום שיש בו כדי להמית ת"ל וארב לו וקם עליו מגיד שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמית ועל מקום שיש בו כדי להמית אין לי אלא שהרגו בעץ שיהא חייב השליך עליו קורות וכלונסות מנין ת"ל מות יומת הרוצח מ"מ ספ' גואל הדם למה נאמ' לפי שהוא אומ' ואם בכלי [ברזל] הכהו וימת אם באבן יד או בכלי עץ אשר ימות וגו' [אין לי אלא] שהרגו באלו שיהא חייב בשאר כל דבר מנין הרי דן בנין אב משלשתן לא ראי זה כראי זה לא ראי אבן כראי (זה) עץ ולא ראי עץ כראי אבן ולא ראי זה וזה כראי

ברזל ולא ראי ברזל כראי שניהם הצד השווה שבהן שבשלשתן שהרי כדי להמית והמית מצוה ביד גואל הדם להמית אף כל שהוא כדי להמית ומצוה ביד גואל הדם להמית (אך כל שהוא כדי להמית והמית מצוה ביד גואל הדם) לכך נאמ' גואל הדם ואם בשנאה יהדפנו למה נאמ' לפי שהוא או' ואם בכלי ברזל הכהו ואם באבן יד או בכלי עץ יד [אין לי אלא] שהרגו באלו שהוא חייב דחפו מראש הגג ונפל ומת מנין ת"ל ואם בשנאה יהדפנו מ"מ או [יכול] אפי' [דחפו] לתוך המים או לתוך האור ושסה בו כלב ושסה בו נחש הרי אתה דן בנין אב משלשתן לא ראי אבן כראי עץ ולא ראי עץ כראי האבן ולא ראי זה וזה כראי ברזל ולא ראי ברזל כראי שניהם הצד השווה שבהן שהן מחמת הממיתן והמית הרי זה חייב יצא את שדחהו לתוך האור או לתוך המים ושסה בו כלב [או] נחש שדינו מסור לשמים או השליך עליו בצדיה וימת שצידה לו ומתכוין לו או באיבה הכהו למה נאמ' לפי שהוא או' ואם בכלי ברזל הכהו או בעץ או באבן אין לי אלא שהרגו באלו שיהא חייב דחקו חנקו ובעטו ומעכו מנין ת"ל בידו מ"מ גואל הדם הוא ימית את הרוצח למה נאמ' והלא כבר נאמ' (גואל הדם) [הוא] ימיתנו מה ת"ל גואל הדם שיכול מי שיש לו גואל [ימות] מי שאין לו גואל

מנין ת"ל גואל הדם ואם בפתע בלא איבה הדפו להוציא את הסומא והזורק

72

בלילה ר' יהודה או' בלא ראות להוציא את הסומא והוא לא אויב לו איסי בן עקיבא או' נמצאת חומרו וחומרו קלו לחייבו מיתה שמא מזיד הרגו והוא לא אויב לו לפסול את השונאים מלישב בדין שונא קרוב מנין ת"ל בין המכה ובין גואל הדם דיינין שפוסל בהן שונאים וקרובים עדים מנין הרי אתה דן הואיל ואמרה תורה הרוג על פי דיינין והרוג על פי עדים מה דיינין פוסל בהן שונא וקרוב אף עדים פוסל בהן שונאים וקרובים ועוד ק"ו מה הדיינין שאין הדברים נגמרין על פיהם פוסל בהן שונא וקרוב עדים שהדברים על פיהם אינו דין ש[י]פסול בהן שונא וקרוב אין לי אלא רוצח שאר מיתות ב"ד מנין ת"ל על המשפטים האלה אין לי אלא לישראל לגרים מנין ת"ל על המשפטים האלה דיני נפשות דיני ממונות מנין ת"ל על המשפטים אי כשם שהנפשות בכ"ג כך דיני ממונות בכ"ג ת"ל אלה אלה בכ"ג ואין דיני ממונות בכ"ג הרי הוא או' עד האלהים יבא דבר שניהם ומנין שדיני נפשות בכ"ג ת"ל ושפטו העדה הרי עשרה והצילו העדה הרי כ"ג מנין הרי אתה דן הואיל ואמרה תורה הרוג על פי עדים הרוג על פי דיינין על פי שנים עדים על פי שני דיינין אין ב"ד שקול הרי שלשה אנשי המשוחות או' שלשה עדים כתובין בפרשה ללמד שדיני נפשות בל' מכאן והצילו העדה מכאן אתה או' הרוג נפש בין בשוגג בין במזיד הכל מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותם משום מי שנתחייב מיתה הרגוהו ומי ואינו חייב מיתה פטרוהו מי שנתחייב גלות השיבוהו למקומו שנ' והשיבו אותו ר' מאיר או' (אף) רוצח מקצר ימיו של אדם וכהן גדול מאריך ימיו של אדם אין בדין שיהא מי שמקצר ימיו של אדם לפני מי שמאריך ימיו של אדם ר' או' רוצח מטמא הארץ ומסלק שכינה וכהן גדול גורם לשכינה שתשרה (שלום) בארץ אין בדין שיהא מי [שמטמא הארץ ומסלק שכינה שתשר לפני מי שמשרה שכינה בארץ ...] וכו' ואם יצא יצא הרוצח אמ"ר אלעזר בן עזריה אם מדת פורענות מועטת הפוסע פסיעה אחת הרי הוא מתחייב בנפשו ק"ו הא למדת הטוב מרובה ומצא אותו גואל הדם בכל אדם כי בעיר מקלטו ישב מכאן אתה או' הרג באותה העיר גולה משכונה לשכונה ובן לוי גולה מעיר לעיר

ואחרי מות הכהן הגדול מאחיו לא [ישבו הרוצח] (ל(ס)) [ש]ררתו שהיה נוהג דברי ר' יאשיהו ר' מאיר או'

ישוב אף לסררות שהיה נוהג והיו אלה לכם לחקת משפט שינהוג הדבר לדורות בכל מושבות בארץ ובחוצה לארץ כל מכה נפש למה נאמ' לפי שהוא או' ולא ימות הרוצח שומע אני אם יהרגו בינו לבין עצמו [יהא חייב] ת"ל כל מכה נפש לפי עדים מגיד שאינו הורגו אלא בב"ד ובעדים ועד אחד לא יענה בנפש [אבל] עונה בו

לזכות ועונה בו לשבועה ועד אחד בנה אב לכל מקום שנ' עד הרי הן בכלל שנים עד שיפרט לך הכתו' אחד ספ' ולא תקחו כפר למה נאמ' לפי שהוא או' אם כופר יושת עליו אי כשם שנותנין פדיון למומתין בידי שמים כך נותנין פדיון למומתין בידי אדם ת"ל ולא תקחו כפר ר' יאשיה או' הרי שיצא ליהרג וחבל באחרים חייב בה' דברים חבלו בו אחרים פטורין בגופו ולא בממונו או [יכול אפי'] עד שלא נגמר דינו ת"ל אשר הוא רשע למות עד שלא נגמר דינו חייב ומשנגמר פטור ר' יונתן או' הרי שיצא ליהרג וקדם אחר והרגו פטור או [יכול אפי'] עד שלא נגמר דינו ת"ל אשר הוא רשע למות עד שלא נגמר דינו חייב משנגמר דינו פטור ולא תקחו כופר לנוס הרי שהרג את הנפש במזיד שומע אני (אף) יתן ממון ויגלה ת"ל ולא תקחו כופר לנוס ולא תחניפו את הארץ הרי זו אזהרה לחנפין ד"א ולא תחניפו אל תגרמו לארץ שתהא מחנפת לכם כי הדם הוא יחנ[י]ף אף בארץ ולארץ לא יכפר למה נאמ' לפי שהוא או' וערפו שם את העגלה הרי שנתערפה עגלה ואחר כך נמצא ההורג שומע אני יתכפר להם ת"ל ולארץ לא יכפר ולא תטמא הארץ מגיד הכתוב ששפיכות דמים מטמא את הארץ ומסלק את השכינה ומפני שפיכות דמים חרב בית המקדש מעשה בשני כהנים שהיו רצין ועולין בכבש וקדם אחד מהן את חבירו בתוך ד' אמות ונטל סכין ותקע בלבו בא ר' צדוק ועמד על מעלת האולם ואמ' שמעוני אחינו בית ישראל הרי הוא או' כי ימצא חלל באדמה בואו ונמדוד על מי ראוי להביא העגלה על ההיכל או על העזרות געו כל ישראל בבכיה ואחר כך בא אביו של תינוק ואמ' להם אם כפרתכם עדין (אני)

73

בני מפרפר וסכין לא נטמא ללמדך שטומאת סכינין חביבה להם לישראל יותר משפיכות דמים וכן הוא או' וגם דם נקי שפך מכאן אמרו בעון שפיכו' דמים שכינה מסתלקת ומקדש מטמא (אשר) חביבין ישראל שאעפ"י שהן טמאין שכינה עמהם שנ' השוכן אתם בתוך טומאותם ואו' ולא יטמא את מחנה ואו' ולא תטמא הארץ ר' נתן או' חביבין ישראל שבכל מקום שגלו גלתה שכינה עמהם גלו למצרים שכינה עמהם שנ' הנגלה נגליתי אל בית אביך גלו לבבל שכינה עמהם שנ' למענכם שולחתי בבליה גלו לעילים שכינה עמהם שנ' ושמתי כסאי בעילים גלו לאדום שכינה עמהם שנ' מי זה בא מאדום וכשהן חוזרין שכינה חוזרת עמהן שנ' ושב יי' אלהיך והשיב לא נאמ' אלא ושב ואו' אתי מלבנון כלה ר' אומ' משל למלך שאמ' לעבדו אם בקשתני הריני אצל בני כל זמן שאתה מבקשני הריני אצל בני וכן הוא או' השוכן אתם בתוך טומאותם ואו' בטמאם את משכני בתוכם ואו' ולא יטמאו את מחניהם ואו' ולא תטמא הארץ אשר אתה יושב בה אשר אני שוכן בתוכה כי אני יי' שוכן בתוך בני ישראל סליק פרשתא וסליק סיפרא קל"ו ברייאתה